

4с(б4р)
780
13427

А К А Д Е М И Я • Н А У К
СОЮЗА СОВЕТСКИХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ РЕСПУБЛИК

ОБРАЗЦЫ НАРОДНОЙ СЛОВЕСНОСТИ МОНГОЛЬСКИХ ПЛЕМЕН
ТЕКСТЫ • ТОМ II

ПРОИЗВЕДЕНИЯ НАРОДНОЙ СЛОВЕСНОСТИ
БУРЯТ

СОБРАЛ Ц. Ж. ЖАМЦАРАНО

ВЫПУСК I

ЭПИЧЕСКИЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ ЭХРИТ-БУЛГАТОВ
ГЭСЭР-БОГДО

ЭПОПЕЯ

ЛЕНИНГРАД • 1930

ИЗДАНИЕ АКАДЕМИИ НАУК СССР, ГОСУДАРСТВЕННОГО ИНСТИТУТА КУЛЬТУРЫ
БУРЯТ-МОНГОЛЬСКОЙ АССР И УЧЕНОГО КОМИТЕТА МОНГОЛЬСКОЙ
НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ

Июнь 1930 г.

Напечатано по распоряжению Академии Наук СССР

Непременимый Секретарь академик *В. Волин*

Редактор издания академик Б. Я. Владимирцов

Начато набором в декабре 1928 г. — Окончено печатанием в июне 1930 г.

Тит. л. + 2 нен. + 166 стр.

Ленинградский Областлит № 29941. — 10^{10/16} печ. л. — 750 экз.

Типография Академии Наук СССР. В. О., 9 линия 12

Настоящим выпуском продолжается серия «Образцов народной словесности монгольских племен», предпринятая Академией Наук, первый том которой вышел в 1918 г. (первый выпуск первого тома появился в 1913 г.).

Настоящий второй том указанной серии печатается на средства Академии Наук СССР, Государственного Института Культуры Бурят-Монгольской АССР и Ученого Комитета Монгольской Народной Республики, являясь совместным изданием трех названных учреждений.

В настоящем выпуске помещается эпонея Гэсэр-Богдо,¹ записанная Ц. Ж. Жамцарано у эхирит-булгатов, от Маншуд Семеиң, рода Ашабад, б. Кудинского ведомства в ноябре 1906 г.

Подлинник записи Ц. Ж. Жамцарано хранится в Азиатском музее Академии Наук СССР в составе сборника материалов под названием: «Коллекция Ц. Жамцарано 1906 г.» Печатание производилось с копии, переписанной К. М. Черемисовым. Копия была сверена с оригиналом акад. Б. Я. Владимирцовым при любезном содействии Н. Н. Поппе, Г. Д. Санжеева и А. К. Богданова.

По поручению Академии Наук СССР за печатанием настоящего выпуска «Образцов» наблюдал акад. Б. Я. Владимирцов, причем Н. Н. Поппе, Г. Д. Санжеев и А. К. Богданов оказывали ему любезное содействие. Текст записи Ц. Ж. Жамцарано воспроизводился согласно принципу, изложенному в «Предисловии» к т. I «Образцов»;² насколько было возможно, запрашивалось мнение собирателя — Ц. Ж. Жамцарано, находящегося в Улан-Батор-хото, и Б. Б. Барадина, находящегося в г. Верхнеудинске.

Б. Владимирцов.

12 V 1930.

¹ Подробности об этой эпонее см. во «Введении» Ц. Ж. Жамцарано к т. I «Образцов», стр. XIX—XXVII.

² Стр. V—VI.

АБАІ ГЕСЕР ХУБҰҢ.

<p>геб̄е лабаиң ұденд аламі
герелтеім зула шатағатайл,
Гесереі јуһуң халајіл аха д̄ејін
хелеішд̄а!</p> <p>аі-дун, заі јо!..</p> <p>5 абдорајіі удалхо јума ламі —
арбаң зебеі гарагхо јума лам;
арбаң гурбаң халуда ламі
аха д̄ејін хелехе јума лам!
хобото јуме інехе јума лам —</p> <p>10 хориң зебеі гарбахо јума лам,
хориң гурбаң халушід̄а
аха д̄ејін хелехе јума лам!
аі-дун зеі... аі-јо!..</p> <p>барулажі түрүлд̄об̄о —</p> <p>15 табиң табаң теңгерің,
табиң табаң теңгерј̄е
ахалажі түрүлд̄улоі —
Хаңхаң Хормос теңгері.
з̄үлежі түрүлд̄уб̄о —</p> <p>20 д̄үшің д̄үрбең теңгері,
д̄үшің д̄үрбең теңгерј̄е
ахалажі түрүлд̄уб̄о
Ат̄а Улаң теңгері.
тере хојор теңгерің</p> | <p>тегхең дундан түрүб̄о
Себ̄ең Себдег теңгері.
Себ̄ең Себдег теңгері
біхең абахо, шіхең абахо гежі
булалдабо баиналд̄а.
гурабала хоножі
даілалсахо баібалд̄а.
дароһалаң хуңхе мнаі
Себ̄ең Себдег теңгерј̄е
абахо гежі хелсебе баібалд̄а.
хелсеһең біј̄ер̄е
хојор т̄еш̄е харино белеілд̄а.</p> <p>Хаңхаң Хормос теңгері
баруң табиң табаң теңгері
аходажі түрүһоң
Хаңхаң Хормос теңгері
баруң хоіто унсүгтү түрүлд̄уһоң
Малзаң Хормоң т̄од̄оіһ̄о
шүберіј̄е һурахо гежі
јабалдабо баібаіло.
метер гесең біј̄ер̄е
Хаң Хормос теңгері
зе хубуң јірбӯу гежі
үдершејі арахі ұба,
һуңі шејі арахі ұба,</p> | <p>25</p> <p>30</p> <p>35</p> <p>40</p> <p>45</p> |
|--|---|---|

50 јорбѡң сеѡѡң сѹдхеде
арахадажі ошобо
јорбѡң сѹдхе архадажі баіхадало
болобо.

Ата Улаң теңгері
гурбаң сеѡѡң сѹдхеде
55 хѹлелдежі јадаба.
намаһало — барунаі табін табаң
теңгері

ахаалжі түрѹһоң
Хаңхаң Хормос теңгері
намаһало аіжі — јалагтахо хада
60 терјілежі мѹнѡ болсо
ѹѡеі болоң ошѡ! гежі
алаг ерең сарһеіјі
зуралдажі орхобо:
алаг ерең сарһанда —
65 «Сеѡѡң Себдег теңгері мені
болѡ!

даіѡа жіхе даробаб
дархаң сулѡ маңѹулбаб!...»
гежі зуражі орхолоі.
алта мѹңгѹң улаһалда
70 тере һаіхаң хеніге
хадажі орхожі
герхең теһе гешхѹлжі
газар теһе галјулһанін
тере геһеі.

75 Абаі Гесер хѹбѹң геһі
гунтаіло наһатаі
хѹбѹлең геһі
ѹлѹѹѹідо хебтебе;
медең саінда медебе

ухаң саінда оілѡоба. 80
— мені есеѡе болобо
даіндало дарогдахон јѹхең бе-
леі?

дарохоң сулојѡ —
маңгулахаң јѹхең белеі?! гежі
то ѹѡеі зоріхо гежі 85
ѹлѹѹѹјѡ гезеѡерең һѹха һѹрѹң
гарона белеілда.

есеѡеје сабаң мѹңгѹң јадаі
баруң гарта баріба,
сабаң мѹңгѹң һелмеіјі 90
ем дунда ѹлѹѡе.

адѹнаілоң газар унахо
сабаң саңхір моріндо
улаң заідар унажі
аро ѡерең зѹшеһе 95

ѹлделдежі харайлбана белеі.
гѹілеѡене белеілѡ —
гурбаң сеѡѡң сѹдхеде
ѹлделдежі арілба.

газар даіда хојорѡ 100
тегенежі јабаходан
тѹң хѹсең ошобо —
Ата Улаң теңгері.

ошолдоһоң біјере
есеѡеің саба мѹңгѹң јадаһаң 105
баруң улаң һубараң
бакса јобороң абаба,

ѹлѹѹң Замбі даідадо
шендеѡеідең орохожі
техережі јіребе. 110
ѹлѹѹѹјѡ гезеѡерең орожі

обѡ зѡлѹң орондо

ушха зѳлўң хўнжўлдѳ
оролдожі унтана белеїлдѳ.

- 115 метер гесең біјере
јорбѳң сўдхе араҳадажі
долѳдхоло сўдхеде
Хаң Хормос теңгері
медең саїнда медебе,
120 ухаң саїнда оїлбобо:
јорѳѳң севең сўдхеде
аїшілажі јіреберле
араҳадажі ошоболбі,
Малзаң Гўрмең тѳдѳї!
125 даї јіхеї зарала ханаїб...
тере ханаї даїхам
тере ханї јўмемнї
хаїша ошхо белеї? —
һураң сураң баїба.
130 одѳ ене белеї:
— тере даїјї хелсеһең хоїнѳ
садо хўхеннї хўлехе јоһотоїло,
јўһўң сўдхе хўлехе.
јіхе даїјї хелсеһең хоїнѳ
135 нўхўр шенї — јўһўң сўдхе
хўлехеле јоһотої!..
тере јіхе даїјї заралаһаң хоїнѳ
намда хелѳ ўбеї — јўнде арха-
далаїш?
ене јіхе даїнда ўттер хари! гежі
140 долѳдоҳї сўдхеден
Малзаң Хўрмўң тѳдѳїн
ўлдежі харўлана белеїлдѳ.

- герхең дерѳ јірхеде
ѳѳторѳѳї мїңгаң сабаң бурхаң
һара дерѳ субалалаїл, 145
һаїхаң субла субалалаїл,
мешїң дерѳ субалана —
мервең субла субалана белеїлдѳ.
субалажі баїхадѳло белеї —
Хаңхаң Хормос теңгерїң 150
евең јіхе хўбўң
Дашїң Шѳхѳр ахаїјїң
— Ўлбўң Замбі даїдадо
Атѳ Улаң теңгерїјї
јѳхўја шендебеїде баїнад та? 155
Ўлбўң Замбі даїдадо
шеңдебеїдең ороҳѳһоң
заїхаң тўїдхўң хојортнаї
ўндўр ўлбўң хојорто
ўнер танар хојорїн 160
баїлабахајајѳ болѳболо.
ўттер тўрвең арїлбаїш! гежі
Дашїң Шѳхѳр хўбўјї
хашїң хабіраң баїнало.
хеңхең танаї шеңдебеїдһең 165
јўмебе?
есеје шенї арханшї!..
ўзўреһең — Ўлбўң дерхї
адаһаң арѳто хојорїн
ўзўреһең ўңхежі баїналда,
захаһаң залајїжі баїналда... 170
ене адаһаң арѳто хојор
хана ошхо белеї? гежі
Дашїң Шѳхѳр хўбўң,
шіхең орожі тере даїјї дареїшї,
тере јоһеїн ѳлеїшї! 175

Абаі Гесер хубуң ороі хензе
баіналда...

хашілдажі баіхадано белеі
— даідараһаң хубуң танаі
геретеле хебтене,

180 дарахаң сулоі маңғұлаһаң хубуң
танаі

геретёле хебтене
терёніле орулактуй! гежі
менең хұрё хелене белеім.

Абаі Гесер хубўјі
185 јиретебеіл гежі татаба.

үмдү үбөі салдахар
дебел үбөі урбәхәр
гунтаі наһатаі хубүүң
јірелдене белеілдә.

190 жіремсере болобо —
ене жіхе даіјімо
та дароба баібута?
біш хуң дароба баібуда?
һуралсаба баібало,

195 Абаі Гесер хубуң
— шендеҗидһемшејі зүбхең
бабаиң сабаң муңгуң һелмөрен
баруң улаң һубаран
бакса јобороң абаши

200 Ұлғуң Замбі даідадо
шендевеідешејім үнелдә!
менең үбе хелебе.
ороі хензе гароһаң хұһең
Абаі Гесер хайшң гехұ баіна?

205 Дапнiң Шōхор хубўн,
шiхeң орожi —
ене даiјi даро! гежi,

обторғоң міңгаң сабаң бурхаң
хашажі хәжі баіналда.

хашажі хажі баіхадало белеіло — 210
хажаһало хўхец танаі

ене баіна, ене^{не} орулактуі!
біхең јалахо у^{бе}і баінам гежі
Дашің Ш^охор ахаі

Һуха гароң арілана белеїлдә. 215
— Абаі Гесер хубўң

шіхең оро! гежі,
 орторбюің мінғаң сабаң бурхаң
 мешің дәре баіхада
 мергең суыла суылажі баіхада 220
 хашалдана белеілда.

— орохом шејі ороходда,
обторбоім миңгаң сабаң бұрахаң,
еріпкеі мені ұхұт?
ерехелкеі мені долблбохұт? 225
гежі һураналда

обторбоің міңгаң сабаң бурахан
геші

еріһеіјш ӯхӯді,
ерхелһеіјш долѣрохолді
Абаі Гесер хӯбӯң 230
јӯ еренешдā?..

менең хұрә хелене белеі
— оґторґоің миңғаң сабаң бур-
хамні

гурбаң хухуі ебеші мені
намалара табахалто! 235

амі мені тебшІто,
убулоі жіке хуітундо
дарахо узеі һумуі баріжі асеіто,
нажіраі жіке халундо

- 240 халұдахо үбеіјер
 һүмө баріжі асеіто! гежі
 ерең сураң баібада.
 обторвоің міңғаң сабаң бурхаң
 геші
- еріһеі шені дутал үбеі ұхұбді
- 245 ерхелһеніш дутал үбеі ұхұлді —
 гурабаң хұхұі ебешішні
 табілдажі ұхұлді!
 менең хұре хеленелда.
 — үбүлі жіхе хұитүндолө
- 250 дәрахо үбеі һүмө барің ұхұлтө,
 најіраі жіхе халұндо
 халұдахо үбеіјер
 һүмө баріжі асеіто.
 менең үбе хелелдене белеілда.
- 255 — барахујіі барахо манаі гежі
 обторвоің міңғаң сабаң бурахаң
 одоң сабаң баісаңжі
 бодхобно белеілда.
 — баруң урда тулбадан
- 260 алта мұңғуң шірејім
 бодхобжі баілбахат!
 алаг ерең сароһајім
 зұхең гартам барулхат,
 алта мұңғуң гураһаім
- 265 баруң гартам барулхат,
 алта мұңғуң шірејім
 түшүлежі һулбахат! гежі
 менең үбе хелебелда.
- тїжеле баіхадо
- 270 Хаңхаң Хормос теңгері
 жадаң гежі —
- улаң халамбаі
 уһаң дүјө жірежі —
 обторвоі міңғаң сабаң бурахаң
 јүбе хелсең зүблең баібабта? 275
 гежі
- һураң сураң баіналда.
 — Дашің Шобхор ахајіі
 дара гежі һанаһамнаі
 ороі хензе гароһаң
 Абаі Гесер хубуң манаі 280
 Улбуң Замбі даідадо
 Ата Улаң теңгеріјі
 шендебеідең орохоб гежі
 менең хұре хелсебе баібалда.
 — Абаі Гесер хубуң 285
 ороі хензе гароһаң јуме
 хаішің геху белеіда.
 улбуң үндүр хојорто
 Ата Улаң теңгерің
 үнер танар хојорің 290
 баілбахаја болоболда.
 Улбуң Замбі дерехі
 адаһаң ара́та хојоріјі
 үзүреһен үмхүжі
 захаһана залјажі 295
 јабулхаја болоболда.
 Абаі Гесер хубујі
 ороі хензе гароһаң
 Абаі Гесер хубујі
 орулажі дарулахо гежі, 300
 субалажі баіналді!..
 менең үбе хелебелда.
 Дашің Шобхор ахаінда,
 обторвоің міңғаң сабаң бурхамні

- 305 орулхаја јабабто?
 ороі хензе гароһаң
 Абаі Гесер хубуң
 ју медеху јумеб? гежі
 Хаң Хормос теңгері
- 310 улаң халамбаі
 уһаң дүјо хуһең
 менең хуре хелене белеілдә.
 — дајиш јіхеі дарало,
 дароһаң сулоиш маңғало
- 315 Абаі Гесер хубуңшиі
 ороі хензе Гесер геһі.
 орохә үбеі харахабді
 обторвоің миңғаң сабаң бураһаң,
 зајалдаһаң зајашин
- 320 Зајаң Сабаң теңгері —
 ороі ганса Гесерә
 орохәл үбеі харахо баинамлі!
 менең хуре хелебелдә.
 шабабартаі турдә ламі
- 325 шабаналтаі јумеі хелсә-
 ламді,
 шабанажі һуһаң бураһиндә
 дуралсажі зубалјидә.¹
- Абаі Гесер хубуң
 шіхең орохо болобу? гежі
- 330 Хаңхаң Хормос теңгері
 һураң сураң баібалдә.
 һураң сураң баихадо
 — арабал үбеі орохомні.
 обторвоің миңғаң сабаң бураһаң
- 335 орохәл үбеі харахало,
- ороі хензе Гесерә
 мартаһ үбеі харахо! гежі
 менең хуре хелене белеілдә.
 метер гесең бејерә
 Абаі Гесер хубуң 340
 харажіло баисало
 алта муңгуң баисаңјим
 бодхожіло асеіто,
 алта муңгуң шірејим
 баруң урда тулбаңдан 345
 бодхолдожі асеіто.
 амі мені тебшигә,
 амидо біјер оржі јалхбуібі,
 албаң біјер орохомні
 Улбуң Замбі даідадо! — 350
 менең хуре хелебелдә.
 амі тебшіхәре јірелдебе:
 амім јіхе бехілеігдә,
 арһаим јіхе зузалайт!
 гурабаң хухуі еғешімні 355
 хажудам асарәд тебшигә,
 біхең танаі-харбуидә хані
 [~ біхең]
 хажуда нухур хехем! гежі
 менең хуре хеленелдә.
 гурабаң хухуі еғешіјі 360
 хажудан асарба,
 алта муңгуң баисаңјин
 бодхожі абаба.
 баруң урда тулбадан
 алта муңгуң шірејі 365
 тодхожі орохопо белеілдә.

¹ Последние четыре строки называются сәг даралба и поются слушателями для того, чтобы рапсод лучше исполнял поэму.

- метер гесең бiјерē
Абаi Гесер хуб̄унеi
амiн jіхеi тебшiбе,
370 алта мұңғуң гураһаi
баруң гартан барулба,
алаг ерең сараһаи
зұң гаратан барулжi
алта мұңғуң шiреjiн
375 тұш̄улежi һулаһаһаиn тере гелеi.
уб̄улеi jіхе хуiтунду
дарахо ӯбеiјер һумо барiң һул-
баба,
нажiраi jіхе халунда
халудахо ӯбеiјер һумо барiң
380 һулбана белеiлд̄а.
обторбоiң мiңгаң сабаң бурахаң
гешi
— еибел Абаi Гесер хуб̄уң манаi
ул̄увуң унд̄ур хојорi
орох̄о ӯбеi хараха̄р
385 Ул̄уң Замбi даидадо орохон гежi
гурабаң хух̄оi егешiјiн
хажудан ханi болеiтд̄а
харбуидан нух̄ур јабартуi! гежi
табiлдана белеiлд̄а.
—
390 Абаi Гесер хуб̄уң гешi
бiјејē нiе хубiлба —
хара хiрē болобо,
гурбаң хух̄уi егешiје
хоиноһоң дахулжi
395 Ул̄уң Замбi даидад̄а
деберхелне белеiлд̄а.
Ул̄уң Замбi даiдо дерē
булдажi јiрхедē
аруң јумеi јадаба:
уд̄ожi јабаһаң охиб̄удһē 400
бидережi јада,
ут̄ул̄ожi јабаһан уб̄б̄уд һамбадһа
бидережi олоходо —
јоро хур̄уһоң һамабаи
дала хур̄уһоң уб̄бууiјi
јадаң гежi олобо. 405
орохо jіхе јалабаја
узурiн хахиң уд̄о,
гарахо jіхе јалабаја
толобоi хахиң һурiлһаң
уб̄уһух̄оң урj̄от̄еi, 410
хулаһаң хута̄ри барiжi
һурiлажi абаһаң —
уб̄уууң һамабаң хојорi
есеҗеiң сабаң номодо
еҗеiң сабаң хелiд̄у 415
ороһонiн тере гелеiл.
еҗеiң сабаң хелiд̄о
есеҗеiң сабаң номодо
таба һареiң шараiјаң харахад̄а
— iбi, малбаја абеиш! — гежi 420
менең хур̄ē хелебе.
— ут̄уб̄о хата! — гежi
малабаја гуд̄урбен хајамана бе-
леiл.
метер гесең бiјерē
Абаi Гесер хуб̄уле 425
оројброн гараба —
обторбоiд̄о дебибе.
обторбоiң мiңгаң сабаң бурхаiјi
мешiң дерен суб̄улба,

долѡң һареің шараіі
 495 харалдано белеіл —
 — ібі хормоіѡ інелда! гежі
 менең хуре хелебе.
 улам бері хабшіба.
 — ібі малѡаја абаханнаб? гежі
 500 менең хуре хелебе.
 улам бері багса дароң һубалда...
 һарада хурун һаглаіба,
 јилде хурең јірхеіжі јіребе,
 арбаң себең һараја
 505 шараіјін харана белеілда.
 һараја шараі харажі баіхада
 — енде нібе гурбаң даралѡаі
 табіһалаң белеіб,
 ерејежі јірхемні унѡ удер-гежі
 510 дала хуруһуң убуѡуң
 менең хуре хелебе.
 — малаѡар удер ерјереілда,
 нурѡа һејер мені убуѡжі
 јамар буру...
 515 малаѡар нуѡѡ удѡр
 ерјіхеде јамар ба? гежі
 менең хуре хелебелда.
 дала хуруһуң убуѡуңлѡ
 шулѡ һала хехе — јуме уѡеі
 баіналді...
 520 — јуңшејі болобо —
 ендхі гурабаң даралѡадам
 шандабаң јуме ороношејі бізе.
 шаңгалажі гарад јерхем! гежі
 менең хуре хелебелда.
 525 собхоі саѡаң һухејѡ
 баруң гарта баріжі

хојор һаіхаң хормоіѡ
 һуібадажі орхожі
 аро бефең хоішо
 улаң хані јабаѡар 580
 гешихулежі ошоһонін тере гелеіл.
 уһете јуме урујеѡу?
 јаһатаі јуме јајаѡу?
 хоімор ханаі дундала
 јоро хуруһуң һамабаң геші 535
 толі саѡаң һејі
 делеѡежі хебтене белеіл.
 еѡең јіхе еѡешіле —
 гарона белеі...
 хухуі делі һаіхаң 540
 басаѡаң гароші
 оронаі уѡулѡѡ дѡре гараші
 сеѡесеілхежі һубалда.
 — басаѡам наһа јіреіші!
 хаі һошхојо орон дѡре гуіѡѡбі? 545
 гежі
 һарбад гехуін хіренде
 ѡѡторѡон ѡѡѡ дебібе.
 — мунохі газарру ороһоң аһі-
 таң
 јушејі узхе уѡеі амідѡ!
 ѡі ѡѡѡ собхоі һухе баріжі 550
 гуіѡѡһуң амідѡ!..
 герте һуѡа болѡ хада
 басаѡаіі мені барах ѡуі һаһе!
 гежі.
 туһі нібе ајандѡ
 теуһеі хоіто басаѡаң 555
 гаралдано белеілда.
 муңгулоң бухутеі,

алталаң сөжітеі
басабалаң гараши
560 хұхұжоһо шежі һаихаң
хұхұсөі шенжі адалі басабаң
оронoi төвхең дәре гараши
сөбеселхежі һубалда.
метер геһең біјере
565 јоро хұруһоң һамабаң геши
— ју шежі узх буй амидо,
уһаһаң, шірөһең,
урубаһо ороһаң!..
герте һуба хада
570 хојор хаһи басабајим
һибеин убаидхада
баһах буй һаһи!.. гежі
хелең хуһең хөбтебел.
теуһеі хоһто басабаң
575 гаралсано белеіло,
алтаң сөжітеі,
мунгуң бүхүтеі басабаң гаражи
урхұјоһи узур дәре гараши
сөбеселхежі һубалда.
580 — хелеһең хұрим дула уөі
ошоһоң,
газарру ороһоң! оидо ју узхем гежі
ју хархам гежі јабаб? —
хара нұхуру ороһоң
хојор һудө теһерһең,
585 хөһөрө хараһаң
хазарто (газарто?) ороһоң
хара түрөд! — гежі
геретөлең һуба хада
газар уру ороһоң
590 гураба һаихаң басабаһаим

һибеин шежі убаидхада баһах буй
һаһи! гежі
хараң ширөң хөбтебел.
одө метер геһең біјере
Абаі Гесер хубуң геши
ібің сабаң хөһе 595
өсөһең сабаң һомоһо
гаралдано белеілда.
хојор һаихаң гаринда
һурабаһа һажила,
хојор һаихаң хулуин да. 600
хаңширата һажила
баха даһи балсаји,
баһаң даһи ілсаји
бархаражи бајаң дүјең баһаһа.
—
метер геһең біјере 605
дала хұруһоң бабаило
јирелдене белеілда.
хојор шаһабаі һубабшалаң
јирелдене белеіло.
јирехеде болобо — 610
— хара газарру ороһоң
ујиде јухең шежі
уөхе уөі ноһоі!
геретөлең һуба хада —
гурабаһа басаба гарабалө баі- 615
һаһи —
убаидхада һиһин шежі баһах буй
һемш-да!
өне баһаһа балсаји јүмеі
баһаң шаб ілсаји јүмеі
теберіжи һухаһи өне боло, ноһоі!
гежі

620 хараң шірең һубалда.

— ене басаған —

ехеиң саған хелидү

орохоһо хошоло,

олдохоһо хошоло —

625 анда зуртаи басаған јире —

алтаидо гарахода ниҗете шеји

хонон јиржи үзе үзеиб!..

менең хуре хелебелда:

манда баригдахо хада

630 һүри алда тогтохо баиналда,

манда баригдха үгеи хада

овторводо дегде,

бурхайин аба! гежи

менең үге хелебе.

635 үбүвон һамаған хојор геши

хојуланда бајила

хүбүве хүйин хундун абаш

хүбшүрвүјо томож

һуға геши јумелда.

640 үдешенин болобо —

үнөхило хүбүн

— бабаи иби хојорни

малағари мандаң шарға нарандо

хојор ерме улаң хүбүн јирхе.

645 тере хојори јирхеде

біхең танаи улахаб,

та хојорло — һамарғаж

бағараигтулда!

малағари ерге

үнеғени хараңхуиһа хоино

650 хүбүн хеле аманда хе үгеи

улана белеилда.

үдеиң шеји шарға наран

үрөлујо бултаји

үрөлујо едүидо

оролсоји јиредле

655

— јамар хеле аманда хехе бүи

хүбүн белеи!

ене ханаи хүбүни

дун шун хојорто

үдүршин холо газарһа наһа

јахуиң јахар јадалсаји јире- 660

белди...

хојор һаихаң шихеде

долборнудара дараји

һуға гехел јумеле.

манда хүбүн болхо јуме гарабу?

али хүбүн болх бүи јуме гарши

665

ејеји зобобу? гежи хелеји

үбүвун һамаған хојор

һамарғаж јадалда.

манда хүбүн болх јумадла

ејеји зобону?

670

манда хүбүн болх бүи јумадла

еји майи зобону?

хулин хада болобо

хаңшарта наһа јумел,

гарин хада болобо —

675

һурбанда наһа јуме,

газар дада хојорто,

гамби замби хојорто,

ени хули, гар

залахо јуме

біхең шеји бізе.

680

хүбүд терни дула бізет? гежи

һураң сураң бабалда.

— биде шеји залахоја

һатх бүи баинади — гежи

685 менең хўрē хелене белеі хојў-
ландā
метер геһең бїјерē
ехе есбе хојорїн
аңжіраң тере хојор хўбўнде
ўзўлдене белеі.
690 барўң захеің хўбўнїн
барўң хўлїн барїжі
таталдано белеїлдā.
барўң ханї хўлўрў
едхўлежі орхобо —
695 барўң ханї хāјāдо
ўнеһеле болосо бута һамна
едхўлежі орохобо. —
зўң захеің хўбўң геші
зўң хўлїн барїжі
700 таталдано белеїлдā —
зўң јїхе хāјāдо
ўнеһелең болосо
бута һамна ўдхўлўжі
унабажі орхобо.
705 дарші ўбеі јўмешї
һајї мўнў даїлабабда,
даїлаші ўбеі јўмешї
һајї мўнў даїлабабда! гежі
ехејē шара урағї
710 хўхўлдўжі хебтебел.
бабаї ібї хојорнї
малабāрї мандаң шарба наранда
манда хојор хўбўң јїрхе јўме.
бїхең танаї јїрехеһең хоїшо
715 ујарахо јўмеб гежі менең хўрē
хелебе.
удешенї боро хоноғ

шара набші боложі
унтана белеїлдā.
һўнїң теңхеї барагта
бараҳаражі һошобо. 720
һўнї теңгеһē хоїшоло
бараҳаражі баїбало.
малабāрї мандаң шарба наранї
ўрўлўјў бултаїжі, ўрўлўјў ўдўїде
хојор ерме улаң хўбўң 725
ороң гежі јїрене.
оролсожі јїрхедē —
ехе есбе хојорїн
хојўландā бїје бїједē уғўшї
һамарбажі јадажі баїба геһен 730
јўмеле.
тере хојор хўбўң
јамар хелē аманда хехе ўбеі хў-
бўм! гежі
хојор һаїхаң шїгшеїхејерē
шїхедē бўглўң һубалда.
— манда хўбўң болохо јўмадла 735
еїгежі тўлбўнўдā...
манда хўбўң болхо ўбеі јўмадла
еїрежі манї тўлбўнў?
һўнї шејї унтўлнал ўбеі,
ўдер шејї унтўлнал ўбеі. 740
хојор ханаї гарїн
арода һаһаң јўме,
хубїлжі јїбелжі гароһаң јўме!..
манаї хўбўң болхо јўмў?
манда хўбўң болх бўї јўмў? 745
хелсежі баїбалда:
газар даїдо хојорто,
гамбї замбї хојорто

енені залахо јумең
 750 јуң шејі баіхо јумаб?
 хубӯд медне бізете? —
 жураң сураң баінала.
 — біді шејі залахуја
 һатх-уілаң баінаді! —
 755 менең хӯре хеленелда.
 аңжараң ехе есбе хојорін
 тере хані хубӯнде убубел.
 баруң захеің хубӯң
 баруң гарін баріжі
 760 таталдана белеілда,
 баруң теһшен јоборбо,
 баруң ханаі хажада
 унеһең болсон —
 бута бала јоборжі
 765 унабажі орхобо.
 зӯң захеің хубӯң —
 гарі баріһаң хубӯң
 зӯң гарін татаба —
 зӯң теһе деліжі
 770 јоборожі орхобо,
 зӯң хана хажада
 бута јобороң унеһең болсон уна-
 баба.
 метер гесең бејере
 ехеје шара урајі хухулдожі
 775 тумур хара улбуїдо —
 улбуїдо орожі
 унталдана белеілда.
 удешені болобо —
 һерелдене белеілда —
 780 — бабаі ібі хојорні
 јорвон залу хубӯң јірхе.

тере јорвон хубӯнеі јірхеде
 біхең танаі — хеле амандаң хе-
 хедең гуі
 барҳарахо баінабі...
 хелең хӯнең баінала. 785
 метер гесең бејере
 тере јорвон хубӯң
 јамар хеле аманда хех буі хубӯм!
 гежі
 менең хӯре хелехе а-бізе.
 ўреі ҳаранһа хоішоло 790
 ене хубӯнеі дунда
 јахуің јах'ар јабажіла јадабаді!
 гежі
 менең хӯре хелхе а-бізе —
 гежі
 менең хӯре хелебелда.
 унтана белеіло. 795
 ўреі ҳаралһаһа уратажі
 шанһажі уілажі ошобо —
 ехе есбе хојорін
 хулхең дере баріжі
 һамарбажі јадажі баїба гехен 800
 јумеле.
 ўрело саіхада
 ўдеің шарба наранаі
 ўрблужо бултаіжі, ўрблужо удӯїдо
 јорвон хубӯң оролсожі јіребе —
 — јамар хеле аманда хехе буі 805
 хубӯм! гежі
 һуба гехен јумеле.
 уілажі баібало —
 ўреі ҳаралһа хоішоло
 ене хубӯнеі дундало

810 јахуиң јахар јабалсажі јадалді!

гежі

јорвоң хубуң хелең хуңең баи-
налда.

— басабаң манаі

хелин хотобо¹ јаба-у?

үдершежі һамарбажі јадабалді

815 һуни шежі һамарбажі јадабалді

гарахоналаң хоішоло —

хухо шежі хухуну буі,

уьжаја шежі хухуну буі.

хелині махані хотовуі медеху

хуңхең —

820 даідо дөре хана баіхо јумаб?

танар хубуд медне шежі бізете? —

— һураң сураң баінала.

түрүнеілең хубуң —

— біді шежі медхе баінамді —

825 менең хуре хелебелда —

түрүнеілең хубунде —

барулана белеілда —

барулхада болобо —

аман сохонон болобо

830 хеле хежі худхажі үзежі

һуба гехен јумеле.

худхажі һухадан

хелин түбүңгүіјерін

хедо татаң абана белеілда.

835 түнеі хоіто хубунде

барулана белеіле —

түнеі хоіто хубуң

меңхең хеле амандан хежі

худхажі һубала —

меңхең түбүңгүіјерін ходо татаң 840

абалдаба баібало —

теүнеі хоіто хубунде

аңжіраң барула —

ама атхоң һубалда.

теүнеі хоіто хубуни

845

мең хеле амандан хежі

худхажі һубалда —

хоіто хані хубүнеі хелин

хубунеі хелин ходо татаба.

аңжіраң нубо хубунде барулад 850

хамара ухашлаң һунала.

теүнеі хоіто хубунде

барулажі орхобло

һуба гехен јумеле.

ебең һүлі хубуни

855

хели ходо һорхолор

аңжіраң зүң хаја һабашхөд

газа төше гүілдене белеіле.

јорволулаң газа хані гарадла

хуре шежі дулалдхаја боложі 860

гүңгүнелдең зүбеі делі баіба ге-

хен јумеле.

аро берөң зүхең ураігша

јорволулаң гүңгүнүлдең арілана

белеіло.

дарші үбеі јумедө

бабаі ібі хојорні

865

һаја мүнө даробабда,

даілаші үбеі јумедө

һаја мүнө даробабда! гежі

¹ хеліе хотохо — хелінеің хубші дорон јуме гарахо јуме, хухујо хухујі шада-
хаја болохо.

870 зүхен хаяда бодожі
орбоіхожі һубала.
ехе есебе хојорін
зүң ханаі хаяһа асаражі
хүхө хані хүхүлежі
түмүр хара ұлғуідун
875 урулажі унтулба.
үдешейін болобо —
үдеің шарба нараһі
үрөлүјө орожі, үрөлүјө үдүідо
hereжі
— бабаі ібі хојорні,
880 ібі, түмүр хара убажада мені да
дүретерен ұраба хані һаба-
раі...
бабаі намаја —
орохо жіхе жалғеің
узур дунда абадажі табараі
885 гарахо жіхе жалғеің
гарам дунда табараі.
бабаі, бабаі генелбі!
түмүр хара ұлғуітеім
тебережі абадші
890 тенде хене табараі,
таба хані боло хадатнаі
танаі хүбүң болхо баінам.
таба үгеі боло хадатнаі
танаі хүбүң болох вүі баінам! —
гежі
895 менең хүре хелене белеілда.
метер гесең бејере
боро хоноғ, шара набші боло-
нолда
унтана белеілда.

үбүлөһі үдеің шарба нараһі
үрөлүјө бултажі, үрөлүјө үдүідо 900
бодолдожи
ехен хада болобо —
түмүр хара убажандан
хојор хүхө дүресе һалдана бе-
леілда.
дала хүруһоң бабаіло
түмүр хара ұлғуітојі тебержі 905
орохо жіхе жалғаја
узур дундан абаші
гарахо жіхе жалғаја
гарам дєрен абаші
табіжіла орхобо. 910
орхо жіхе жалғеің
узур дунда абаші
гарахо жіхе жалғеің
гарам дундан абаші
табіжіла орхөдло 915
харижіла жіребе.
табіжіла орхоһоң хоіно —
үдер теңхеі барагта
баруһаһа хојор хере
жірелдене белеіло. 920
түмөр жіхе хошүтаі
түмөр жіхе һабартаі жірежі
хүбшүрвүн хојор тєхене
һулдана белеілда.
һухадо болобо — 925
хојор хані гаріло
ходоң татаң абаші
хојор хані хереші
нарің хані хүзүнһен

930 атхожі орґобо.

— еіжілең јабахода —

газар даідо хојорто

јӯ улеҳу баінаш? гежі

тумӯр хаіхаң хошӯјін

935 ходо татаң хајажі

туруң хошӯ

хушӯлулаң табіба,

тумӯр хара хабағі

ходо татаң абаба —

940 туруң хаіхаң хабағі

хабарлулаң табіба.

тере хојор хереле.

јада гежі мултаражі

нідежі јабахада —

945 хоіно хоінто, хојороіло нібелду

мандо түред болхо гежі

ене хаіі хубӯнеі

хојор ханаі нӯдӯнеін сесреі

мулта соҳхомнаі гежі јабаһар

950 хаіраң хаіі хошунӯда,

хаіраң хані хабарнӯда

хура татӯлжі хајулаба баінабді!

гежі

хелселдежі јабабал.

метер гесең бејере

955 үдешені боро хоног

шара намші болоходо

дала хуруһуң убувун

ошолдоно белеілда —

мӯноҳіле хубӯбе теберіжі асар-

бал.

— бабаі ібі хојорні

960

ене дүрте јамар хаіхаң газарто

унтулбат.

малағар ертере тенде абаші

таба хаіі боло хадатнаі

танаі хубӯң болохо баінам, —

таба үбеі хадатнаі

965

танаі хубӯң болохо үбеі баінам!—

менең хӯре хелебелда.

боро хоног, шара набші боложі

ехеје хојор хуху хухүжі

унтана белеілда.

970

үбүлөні үдеің шарға нараіні

үрөлүјө бултајі, үрөлүјө үдүідө

бодоң хараің баібало —

— бабаі, бабаі уноҳіло газарто

абадажі табіхани

975

ібі ураға һајш! гежі

байға гехен јумеле.

дала хуруһоң бабаі геші

— шамаі уру одо шіреһер

елхедежі¹ унахо болобобда

980

шамаі үдер бері —

уру одо шірежі! гежі

јоро хуруһоң ехенле —

басағанә дураі јүнде таһалха-

шам!

ураінаһә нашало јажіло јаба-

һамші?

ене үдереі талда

ніје јабад јірхеде

јажіло ошхо-һамші...

— то үбеі абадхамда,

¹ улахетеі јаһанда орсо.

- 990 хұхуно ураг басағанда һажі
асеішдә! —
хұхуно шара урајі
түмүр хара уьжадан
дүресерен һажіла —
улбүідоно ујажі
995 јабулаба баібалдә.
абадажі мүнөхило газарта
абадажі табіба.
гарахо јалғаиң гарамдо
орохо јалғаиң узурто
1000 абадажі табілдаба.
табіжі норҳожі харілсажі јіребе.
үдер теңхең барагто
зүнеһе гүрабаң јалғаиң сәдо
біједен хебтебе
гунаң үхері шінең
1005 улұң шара батағана
хебтә гехен јумеле.
јаһаң јіхе хошутаі
јаһаң јіхе һабартаі
баіға гехен јумеле.
1010 ене ханаі хубұң
хоіно хоіно, хојорі ханаі нібендү
намада түрөд болхо баіна
енел ханаі хубүнеі
нараі хала махандан
1015 улә хала шуһандан
сежін хара шуһајі
ходо һорожі абахам гежі
хубшүрғо дөрен—табіна белеілдә
јаһаң јіхе хошүјі.
1020 табіжі — аі гехү белеі —
сежің хара шуһанда
хошға орулхәр јабахада
атхона белеілдә.
јаһаң ханаі һабартаі
јаһаң ханаі хошутаі 1025
улұң шара батағанајі
јаһаң хаі хошүјін
абалдажі хајаба,
махаң хошу хошүлулаба;
јаһаң хаі һабарін 1030
абалдажі хајаба,
махаң һабар һабарлүлжі табіба
ніжед ханаі бішахар
бута соҳоң хајана белеіл.
газар даіда дөре еіжіле јаба хада 1035
та ју үлехү белеіт?! гежі
менең хүре хележі
табіна белеілдә.
јіхе дајі дараб гежі
јіхе маңгал маңгах гүі, 1040
јіхе јумелер даілаһсаб гежі
јіхеі хүре хелехе үвеі гежі
шінеһ үвеі улбүідоло
унтажі хебтехеде
дала хуруһоң бабаі геші 1045
үдешені боро хоног
шара набші болоходо —
тебережі јірене белеілдә.
геретеленү абаші
ехеје шара урајі, 1050
хојор хуху хухүжі
боро хоног шара набші боложі
обб зөлоң орондо
ушха зөлуң хунжүлдө
оролдожі унтана белеілдә. 1055

малабарі маңдаң шарға нарандо бодоң хараиң байға геху јумелда. — бабаі ібі хојоріні	золтоі зајатаі дугшалдаһаі, золхоң зајаң хојор геше үтоғ дере техерүлеһеі! ¹	1085
1060 хүйтеі сүйтеі хүйі мені надејін надүлжі захалла баиналда біхең тере наданда муно ошко баинабі! гежі	хара далда мүлхөжі ошбдло огторбоиң миңғаң сабаң бурха мні унахо мориң хана бе? үмдүхү дежел хана біле? баріхо тоноғ хана бе? гежі	1090
1065 менең хуре хеленел да. — ханало хурухүле хубуң бай- нам ши? ехеиң шара урајі хухүжі боло үбеі аadlo	добуң дере забілажі һуһаниң тере велеі... огторбоиң миңғаң сабаң бурхаң геші	
ханахана баха дәлі балсаражі баһаң дәлі солсорожі	огторбоиң јуһуң хухү мориңі отхоң хухү моријі орулана белеілда.	1095
1070 јамар јумеиң хулду теһе гешхүлхеје һанабапда хемер хенеі јуменеі хүлде біса гешхүлхеје ошко јум ши? гежі байжі	баріхо һаһаң тонојін ашалдажі табіба. үмдүхү һаһаң хубсаһеін ашалдажі табіба.	1100
ехе есебе хојорін	хүйиң хухү мориң —	
1075 аіса баіса хорино белеілда. Абаі Гесер хубуң геші бі хаһі хүйту сүйту хуве хүнделе булактахо үбеі баінам! гежі	хажудан јірежі зобосожі бай- хадан хажу талаһан хараба — хада гежі дүрһелбе, хамар амеін харажі мориң гежі дүрһелжі байға гехен јумеле. огторбоиң миңғаң сабаң бурхаң геші	1105
то үбеі зориһом гежі	— ороі хензе Гесер манаі холуиң јіхе даісујі шіхенеі һонорбр дүлаба у?	1110
1080 ешебе һаһаң барімтабара гүзебеле орбжі — аро верең ураигһа мүлхөжі арілана белеілда.		
зориһоң зориһоң газартада		

¹ Последние четыре стиха представляют собою сег даралға. См. стр. 6, прим.

- оіруң жіхе даісүйі
нұдүноі хурсар харабағда?
1115 жахада мориң іреху жұма бе —
ороі хензе Гесері
ороғол үзеі харахо гежі
огторғоің миңғаң сабаң бурхаң
мешің дері субулба,
1120 меребең субула субулба;
һара дері субулаба —
һаіхаң субула субулана белеі.
метер гесең біјере
Абаі Гесер хубұле
1125 мориң саіхаң хұлғһоң
үмдүху саіхаң хубсаһа
таілажі абші үмдүно белеіле;
далаң буғаің ароһар
заіжі зүйіжі ојоһоң
1130 елібең хара шаровар
ало дунда убалба.
тере һаіхаң үмдүні херемеіі
біршог бартаі татажі үмдубел.
зағһаһі ароһаіі
1135 заіжі зүйіжі ојоһоң
заңдаң хара сабаһіі
үһүбі дунда үдхүлбе [vel едхелбе]
теуіні нібе ајаңдо
араі зоғод сабаһіло
1140 тере хаіһаі баібалда.
даіні газар үмдүху
дардам торғоң девелі
емехең дунда убулба.
далаң гүлі тобшіі
1145 ерехеје һаіғарла
емерхежі тобшолбо.
- долбооро һаіғарла
дорохажі тобшолба.
бүтү мұңғуң беһејі
белехенсегте дүңгүбе. 1150
теуіні нібел ајаңдо
хелтебі херер хемнебе —
будаі мұңғуң һадајі
баруң таша баілбаба.
нарің голор хемнебе — 1155
нарі мұңғуң хормовуі
зүхең таша баілбаба.
нарі мұңғуң хормовуі
зүң таша баілбажі баіхада
буғаіні ебер 1160
бухаір шара номуіі абаші там-
шалбажі үзебе. —
таібуіні модоң да
тарғаражі баібалда,
тағалсар ерең буғанда
дүжірежі баібалда. 1165
теуіні нібе ајаңдо
— убал үзеі номошда!
үбүлеі сағто бархадо
унең номо енешда,
нажірайл сағто бархадам 1170
наларахаіха номошда! гежі
хоромободо хударба.
теуіні нібе ајаңдо
жірең табаң һомоіі
жірехеісең ахаба. 1175
далаң табаң һомоіі
дарахаісаң ахоба.
түрүлежі дүрүбе —
аің дотор баріхо

- 1180 хаңгаі хара һомујі
түрүлежі дүрүбе.
метер гесең біјере
Абаі Гесер хубуң геши
бухалі шінең баратаі
- 1185 бутаің шінең залатаі
булғаң хидхур малбайі
ороіа дөре табіба.
теўнеі ије ајандо
аро біјеје хујағалба —
- 1190 булад түмүр хујајі
һубурһанда шіребе,
ебер біјеје хујағалба —
сахур түмөр хујајі
сежидөні шірелдөбү...
- 1195 метер гесең біјере
дүлға мұңғуң хујајі
хујағалаң абоба.
һараң хаһі барагтаі
далбалзаса хујағалба,
- 1200 һамшаһаһі барагтаі
далбалзаса хујағалба.
һарајало барагтаі
сахаласа хујағалба,
һадаға адалі —
- 1205 јаларасан хујағалба.
метер гесең біјере
хүрзеің шінең шүдеіјі
шүдележі абаба.
хүрі улаң шараіјі
- 1210 шараілажі абалсаба.
мөрөі шінең һеіхеіјі
һеіхележі абаба,
мүхүрө улаң шараіјі
- шараілажі абаба.
хубуң беші хүдүрі
бололсобо белеілда.
ере беші ердеіі
бололсожі абаба.
буха хүзү хүзүлбе.
будаі һадағ һадағалаң
хүілуң хүхү мөріндө
алабхайжі хараіжі аһалдана бе-
леілда.
аһалдажі уһаһаң біјере
һухаі ештеі ташурар
бару можі тудхаба —
үндүр геһү хадаја
ерімеғ барің хараілғажі арілоба,
үзүртеіл геһү модоні
зала барің хараілғана белеіл.
холо байһаң јүмеіјі
өірол болғоң хараілғанo белеіл,
хојор байһаң јалабайі
һіведхежі хараілғана белеіл.
одоһөі барагтаі
зурулзулаң арілба,
оһөһөі барагтаі
һүрүлежі арілаба,
огторғоің һемежі ерең үлеіјі
малабайа залағар
хаха соһоң хатарана белеілда.
өрің уһөр даідүінда
үһсүг барің дугшулба.
хүһіл хүітуң даідүіјі
хубшулөжі дугшулана белеілда.
метер гесең біјере
хүһеіле һуға үгеі

1215

1220

1225

1230

1235

1240

1245

хўлер мўнғўң добуң дере хўрулдене белеїлда, хўлўбўї нїе зогсў бўї 1250 еїбең хара булаг дере зобосоно белеїлда. зобосожї баїхадā — харїң шїнең даһара хансуїң шїнең хўдўһўнһе	ороҳол ўбеї хареїто. 1280 аїһалоң газарам амїң болоң харагтуї, ешїһелең газартам їурхаң болоң харагтуї!
1255 бағаса улаң тамаҳїї утхано белеїло. зўхең улаң һубада хабшўлажї ороҳоба. зурур мўнғўң хетере	метер гесең бїјере 1285 шујасаран һоробо, бајасаран ўлебе. терўнеһең сашало їўрујўлене белеїло.
1260 зураң саҳїң баїбалда. дедел јўһўң гўрум теңгерї ошўрў һабаң саҳїлба, додо долўң ўнсўғ даїдуїї ошўр һабаң саҳїлжї	хўнеї даїдо хўштеї јўме гежї 1290 ўрїң јїхе даїда урбўмжїтеї јўме гежї јабажї дугшўлба. ханї хаңха харбўїјар зуралзаса дугшўлба. 1295
1265 аһалдана белеїлда. деше дўшў барїжї таталдана белеї. огторбўїм мїңгаң сабаң бурахаң орої дерем харуїто! гежї	зуралзаса дугшўлба. зонў зудаң харбўїјар зуралзаса дугшўлба. метер гесең бїјере Сазабаї Бајаң Хаңхаң гешїң хара бараң харагдажї јїребе. 1300 аду їдең хојорїн шорої шорбўлжїң делї бїсалажї харагдаба.
1270 таталдано белеїло. огторбўїм мїңгаң сабаң бура- хаң	албато зонҳон хојорїң оїл модон делї-ле 1305 херебеїжї харагдаба, гоїїл нобон барагтаї халўражї харагдаба. хўїлўң хўхў морїїї барўң амаїн угзарба — 1310 ерең хасар мїраба, барўң гарар соҳоба — можїң себе тулбаба.
намаїїїнї зајаһаң Зајаң Сабаң Теңгерї Зарїлар Солбон хојорїнї 1275 шеңїң долўң дароханда шїрелбежї бўгелеїт, хаңїң долўң дарханда хаталбажї бўгелеїт... орої хензе Гесере	можїң себе тулбаба.

- Сазабаі Бајаң хāндо
1315 сарал үбеі дугшулжі
һүні теңхеі барагто
надаң дерен хұрұбелда.
белір мұңғұң сербеде
морің саіхаң хұлұбō
1320 ујаң татаң баібалда —
ута мұңғұң јолōјō,
бүтү мұңғұң јолōјі
бүреведē хантарба.
һухаі ештеі ташүрі
1325 бүреведē хударба.
метер гесең біјере
Саңхаң Гōхоң дұхеіле
хажу дундан јіребе —
— надаңдо һајі јіребегшү?
гежі
1330 һураң сураң баібалда.
— һајіл ханаі —
үјің херің хүнеі
надаң мұнō гежіле
шаңгалажі јабасара
1335 ороітожі бубабда.
Саңхаң Гōхоң дұхеіле
далаң долōң таһалбаің
садо біјелдү
дахулажі оробо.
1340 далаң зōлұң ідене
дабхор зōлұін табіба.
јірең зōлұң ідені
јіхе зōлұін табулба.
табахадо ағшахо
1345 татахадо һунахо
таріл ерең остōлдō
- һулабажі, іделүлжі, зубалулжі
баібалда.
ебел зебел іделбе,
еҳер шіхер зубалба.
хара јіхе уһаң дере 1350
урмō байлаң зубалба.
хабтабаі јіхе шолұң дере
нобō урбулаң зубалба —
— абаі! хеһі хұбұң хеңхең
белеіш?
јүһі хұбұң јүңхең белеіш? гежі 1355
Саңхаң Гōхоң дұхеі
сураң һуран баібалда.
— баруһі табің табаң теңгерің
ахаложі түрō —
Хаңхаң Хормос теңгерің 1360
отхоң оһор хұбұң гешіб,
Абаі Гесер хұбұң гешілбі.
бабаі ібі хојор манаі
барбабатаі семејеіјі
андалдажі ідеһе јүмел, 1365
такшал сōхі араҳтіјі
андалдажі уһа јүмел,
даһаң сōхі тамаҳтіјі
андалдажі татаһа јүме.
худал андаің ороһо јүме 1370
Саңхаң Гōхоң дұхеі!
біхең шејі ороітхојō һанахада
һүһі шејі јабалбі,
удер шејі јабалбі —
хүітеі сүітеі хұхең 1375
шамаі гежі јірелōі,
уреі саіхуің урайло
үнебені хараңхуіда. . .

- газәл һадандо гаропші
 1380 хатарана беләилдә.
 тере ханәи хубунһе
 һәиң шејі јумеле
 үзеі ханәи баібалдә.
 һәиһаң шејі јумеле
 1385 үзеі ханәи баібалдә.
 Саңхаң дүхеі геші
 холоиң ајанда јабашдә
 хубуң орожі унтаишдә! гежі
 далаң табаң таһалбаиң
 1390 сәдо біједен абадба.
 хәлуң зәлуң хәдушхадә
 булабаң зәлуң будушхадә
 абадажі бурајаса харајаса тебе-
 релдежі
 һәи́ршоһәи́н тере гелеі.
-
- 1395 малаба́рі маңдаң шарба нарандо
 урәлујә бултајі урәлујә удујә
 бодоң хараиң баібалдә.
 бәшхо болхо уһәрла
 һура гара зелмәжі хәјаба.
 1400 ерең муңгуң остәлдон
 ідең сајиң табулжі,
 ула муңгуң остәлдон
 ундаң сајиң табулжі,
 зубалана беләилдә.
 1405 һадана зәјі үзхе гежі
 газә теһе гүрбелзесе гешхелжі
 гаралдана беләилдә.
 гаралдажі баіхәдо
 бәшхәро хемнежі
 1410 арахи гарабад баібалдә.
- болдобор хемнежі,
 маха гарабад баібалдә.
 тере һадаң дәреле
 бајилдә ујилдә хебелдә.
 бајилдаң дәре ошш! гежі 1415
 тере баиһаң зонхоң
 хелелдене беләилә.
 ошохоло болоходә
 јирең алда біјетәі
 јирбәл хуху морәло 1420
 тајлажі абоба — хутәләжі
 тере бајилдаң дәре хурунә беләі-
 лдә.
 — хубуң шіхең бәдхәшә!
 гежі
 менең хуре хелебе.
 Газараі Гәи́г Буху хубу́ң 1425
 геші
 ене һадандо јиреһе јуме.
 терел ханәи хубунер —
 бајилдахо хухең
 олохо буј јум баинал.
 шіхең бәдхо баинаш! гежі 1430
 хелсене беләилдә.
 ошолдожі һубадло
 садха муңгуң даһаңдә
 хәрмаі улаң тамхјі
 багсәран утхәжі, 1435
 хәриң шінең даһанда
 хәнсуиң шінең ху́дунһәи́н
 утхәжі,
 зухең улаң һубада
 хәбшулажі һубалдә.
 зурур муңгуң хетәре 1440

зураң саҳиң аһаба.
деше дѡшон баріжі
таталдано белсіло;
таталдажі һухадан
1445 зӯң урда тулаһаһа
һіҗе јуме бодобо —
оиң улаң түбүсүң шіг
улаң јуме геші бодожі,
хүзүң шејі үҗеі јуме шіг
1450 һејер шејі үҗеі јуме шіг
бодожі һуҗа геші јумелда.
— шіхең бодо гежі — бодхоно
белсі

Абаі Гесер хубуң геші
ўле үҗеі нараң шіг
1455 ўје үҗеі хулаһаң шіг
јўмелең бодобо.
метер гесен біјере
ошолдохо белсіло,
хўлзўһоң буха шіг
1460 ҳалайлдажі тоіробо.
хўдешіһең теңгер шіг
нетўілдежі тоіролдобо.
— алі голоі хубуң ханаі баі-
наш?
али халўдаі хубуң ханаі баі-
наш?

1465 һураң сураң баиналда
— јірең табаң теңгрің
јібер дорон ўдўлбі.
далаң табаң теңгрің
далі дорон ўдўлбі —
1470 Хаңхаң Сокто хубуң гешіб
јірең таба наһато

Јіренсеі Јіхе Ўбўбунеі.
та алі голоі хубўм те
али омоғоі хубўм те? гежі
һураң сураң баібала. 1475
— ојѡр саҗаң огторғоің
ојодол доро ўдўһоң хубуң гешіб
оңгоң хербе дайдўңда
хормоі дунда ўдўлбі
Газарі Гаһіг Бўхў хубуң гешіб! 1480
гежі

менең хўре хелебелда.
метер гесең біјере
марайлдажі баібало —
баруң хаһі гарара
хўзўң дѡре хајажі 1485
убузуралдаң абаба.
тереҗенде тебелда —
теңхең бартаі тулабалда.
темѡнделе ашаба —
абхаң адалі тулабалда. 1490
јірең алда біјету
јірбе хўхў морің геші
турајажі ороғобо —
тѡһоң болоң баібалда,
марајажі ороғобо — 1495
манаң болоң опобо,
хажўдҳалаң хўҗе харах-ғўі
хараңхуі болболда.
тере һіҗе һамандан
хараилдажі оробо — 1500
хојор нарің шілбеһен атхожі
тарҳіја ханаі ороғѡр
шеңдебеідең ороғобо —
тере Газарі Гаһіг Бўхў геші

1505 сегхең тудаң унаба,
 хојор һаіхаң шіхендē туласала
 газарто бағаса унаба.
 — үдүі хабатаі баіжі
 хӯнер барілдахам гежі
 1510 јүнде арбайлҗажі јабакшаб? гежі
 Сазаҗаі Бајаң Хаіні
 албато зоңхоң хојорін
 јадатаһін — јадара малтаң баі-
 боло,
 гаһанатаһін — гаһанара малтаң
 баібало,
 1515 гадаһатаһін — гадаһара тоірулжі
 малталдажі баібалда...
 ене хаіні түред
 јүнде ле сіжі зоббіло баіҗабте
 гежі
 хојор һаіхаң шіхенһен
 ходо татаң абаши
 1520 табіжілаң ороҳобо.
 Газарі Гаііг Бүхү геші
 хоішб шежі хараң гүі
 гүілдежі ошожі
 јүһуң хара моріндб
 1525 һулдана белеілда.
 јүһу мортб терҗегеі,
 јүһу мортб терҗеһін
 булдб ханаі туласала
 шабардажі јабаба.
 1530 јүһуң хара моріһін
 үбүдүгтб туласа шабардажі
 јүдхүлежі јабулһаһін тере
 гелеіл.
 метер гесең біҗерē

терēнеһе хоішоло
 Хаңхаң Сокто хубүнеі урайһа 1535
 хуңхең ду гарх бүі гежі,
 Сазаҗаі Бајаң ханаі
 албато зоңхоң хојорін баібалда.
 гурбаң һуңң надандо
 ходо ханаі хатарба, 1540
 дүрббдхі һуңіле
 һуңң теңхеі барагто
 Саңхаң Гөхоң дүхеіјі
 сарал үвеі хүрете орулба.
 хуілең хүхү моріндболо — 1545
 һундалдажі
 герхең теһе гешхүлжі
 газархаң теһе гаібуілана
 белеілда.
 —
 гешхүлхежі јіребе унбхіле
 табхаң тала дунда,
 ташабанма добуң дөре јірежі 1550
 біхең морб ујахам гежі
 булдана белеілда.
 меһі герхең ене јалҗеің толҗоідо
 гарші јаба,
 бі хоіноһб шеһі хүсхеб гежі
 табіжі ороҳобо.
 Саңхаң Гөхоң дүхеіле гешхележі
 ороҳобо.
 хара далда орхолор 1555
 хуілуң хүхү моріјб
 Алтаіда гараши
 атор тарбуі тарҗоло,
 Хүхүідб гараши

- 1560 хуштеі тарбуі тарбол! гежі
табіна белеілда. метер гесең біјере
табілсаһаң біјере хажубарін мүлхөжі
морінө һаіхаң тонојі герте орожі ошобо.
біјің һаіхаң тонојі тайлана ехе есебе хојорін 1595
белеілда. — ене хубүјі-мнаі јамар гежі
шолуһі һаіхаң абуідо хуң хаішің гежі дахалдажі
1565 бараң баіхо хубсаһа јірхе белеі? гежі
хадалбажі орхобо. гаіхалдажі һуба гехен јумеле.
метер гесең біјере Саңха Гохон дүхеі геші 1600
ешібе һаіхаң барімтаја ене нере түрө хојорні
абалсана белеілда. хаіші ошхо белеі?
1570 абалсаһаң біјере то үбеі бодхонні
баха дәлі балсаіба, аілда хоноб гежі
баһаң дәлі ілсаіжі хаһахо баіно гежі 1605
ешібе һаіхаң барімтара герехең теше гешхелбе.
гузебелең оробө. үдешені боро хоног
1575 герехең дәре молхөжі шара набші болходон
үдеің шарбал нараһі мүнөхило үбүһүхең бүхебе
үрөлүјө бултаіжі зүң ерхің түшехежі баібалда. 1610
үрүлүјө үлүідо ене үнө һүндө бодхон гежі
газаба јірең баібала. хележі јабана белеілда.
1580 Саңхаң Гохон дүхеіле үреі ханаі саіхадө
үбүһөхон үрјөјің муңхенеі — тере јіхе бүхејі
зүхең ерхін түшежі зүң ерхің түшежі 1615
јіхеі гаіхал гаіхаба. баіба гехен јумеле.
Абаі Гесер хубүм гежі ененеһе һалахаја болобоб гежі
1585 намда јүбе хелелеіш? дешө нібе харажі
меңхең біјеје біјелеі ші, іһөхежі һубалда,
мехерең шараі шараілеіш! дөшө нібе харажі 1620
— хуң хаішің гежі хубілха ујаражі һубала.
јүме? үдешені боро хоног
хүнөр дахалдажі јіредда шара набші болходө
1590 јүбе хелжі баінашда? — буру һаіхаң хунжілдө оролдожі

- 1625 Абаі Гесер хубўтеје орожі
теберілдежі унтаһаһнн тере гелеі.
уўульһнн бодобо —
орбрб дўрең шішәдле
доло будажі хебтебел.
- 1630 — одб јахо хергеху белеі.
јўмеіңтүідхең түредхең ене хејам!
тб уғеі бодхом гежі
јабалдана белеі.
тарашајі үдер јабажіла јабажі
үдешіле болоходо
- 1635 меңхең хемә тере јіхе бүхеҗе
зүхең ерхің түшежі
байға геху јўме дә.
байхада болобо
ене јіхе даідоһа
- 1640 халахаја болоһоң јўме баінабда.
ене түідхең түредһең
хахасхаја болоһоң јўме баінабда.
јажіла борухалаң хунжулдб
орожі унтахо белеі! гежі
- 1645 ујаражі байбалда.
менхең хемә бурухаһн хунжулдб
орожі
тебережі унтаба.
тере хаһн һундблб
Абаі Гесер хубўң геші
- 1650 алтаң мўңғуң дубујар
оғторбодб гароба.
— оғторбоім миңгаң сабаң бур-
хаң геші
намдало һүхо байсаң асеіто! гежі
ерің сураң байбало.
- 1655 теңгерідү хўрүмб
- тебхер сабаң байсаң геші
бодхожіл уўубе.
хараңғарап хемнебе —
ханеін гарабаң бодхобо,
харабшаран хемнежі 1660
хершәһеін гаробаң бодхобо.
тере јіхе байсаңда
далаң долбң таһалбаі
таһалўлаң бодхобо,
далаң мелўң шолўң бежіјі 1665
бодхожі һурілба.
дбдо ханаі біјер
шабабарі гарабулба.
долб миңгаң шабабар
долбң үнесүг даідујі 1670
шабалбажі гарбажі
аболсана белеілдә.
деде ханаі біјерін
шабабарі гарбаба —
демеі олоң шабабар
гаробажің абоба. 1675
јўһуң гўрүм теңгері
шабалбажі гарбаба.
тере јіхе шабабарта
ўлбўр мўңғуң шіжімтеі,
шіжім берә ураатаі. 1680
урахаһн беріле
шаңжанўрі зўжіле
зеделбўлең байбалда.
метер гесең біјерә
тере јіхе байсаңга 1685
бодхулажі абадло
— намадало — адуһаң ідең
хојорһн,

	албато зоңхоң хојорн, огторгоило миңгаң сабаң бурхаң	албато зоңхоң хојорн оі модоң барағтай	1720
1690	намдало зајажіло ұбуіто! менең хұре хелебе.	хермеіжі баібало, голоі ноғоң делі	
	— малағарі ертер боші төложі абарай, зајажіла таба баінамді! —	халурахажі баібалда. метер гесең біјере бодожі	1725
1695	менең хұре хелебелда. Абаі Гесер хұбұң геші техеріжі	тере баіхо хубсаһеі арілғажі Саңха Гөхоң дұхеі	
	герехең төше жіребе алта мұңғұң бубуіруба алдал үбеі гешхележі	баіға гешін јүмеле. арілғожі баіхода	
1700	герехең дере жіребе. Саңхаң Гөхоң дұхеі	Абаі Гесер хұбұле мұлхожі ундохіле јоро хуруһоң ібиде	1730
	унтажі хебтебе. халұң зөлұң хадұшхада, булағаң зөлұң будушхада	јабулсана белеілда. хојор ұбұдуг дерен гарші баіжі хојор хұхұін хұхұжі баіға гехұн	
1705	унталғада орожі хажұдан ороң унтаба. ұбулұһін бодходо —	јүмеле. Саңхаң Гөхоң дұхеі геші	1735
	халұң зөлұң хадұшхаја булағаң зөлұң будушхаја	хараілдажі ошобо — хојор шіхенһен баріжі газар һабаң орохобо.	
1710	шішіһереле будажі шіле үбеі унтажі хебте гехе јүмеле.	шілешежі үбеі: мама, хұхө аса! гежі	
	Саңхаң Гөхоң дұхеі геші бодожі ошожі:	бодожі хұхө хұхұң хебтебел.	1740
1715	одо јажі үје-соғо ененер зоболдохо белеіда! . . гежі	— хаішің гежі ошоһо јүмшда, јаішің гежі ошоһо јүмшда?	
	шағабарар харабалда. шағабарар харахадо адоһаң ара́то хојорн шороі шорбөлжің делі міруллажі	Абаі Гесер хұбұм гежі. јұ хелеғші-һемші? меңхең біјеје біјелеіші, мехерең шараі шараілеіші!	1745
	баібалда.	Абаі Гесер хұбең јалаіш? — јамар хубілғаң езібіші! хұң хаішің гежі хубілха јүме?	
		гежі менең хұре хележі	1750

обѡ зѡлұң ороңдѡ ушха зѡлұң хұңжұлдѡ орожі шіле үбей унтаба. Саңха Гѡхоң дұхсеіле 1755 улаң утаһаң хұхұ утаһаң хојорі асааражі унтаба.	намда херегтеі гежі ерің сураң баіхадѡ Саңха Гѡхоң дұхсеі геші алта мұңғұң дубуі ѡдѡ алдал үбей гешхелжі јаба гехен јүмеле.	1785
үдешейі боро хонѡг шара набші болходо унтана белеілдѡ. унтажі баіхадон	үндүр ұлбұң хојорі тебенежі јабаходан Хұхұдоі Мербең бабаінло Хұлтѡі Хатаң ібінле	1790
1760 хојор һаіхаң хұлден улаң утаһаң хұхұ утаһаң хојорѡ ујажі хојор һаіхаң гарара теберіжі унтаба баібала. Абаі Гесер хұбұңле	— ене јүбей хоіноһѡн дахұлажі јіребші? Абаі Гесер хұбұң уттер енүне абашалда! — Абаі Гесер хұбұң геші	1795
1765 Саңхаң Гѡхоң дұхсеің унтамсара бодожі оғторбо ѡдѡ гүйбелда. алта мұңғұң дубуі худура алдал үбей гешхелжі	гүің хараің јірежі үндүр ұлбұң хојорі тег дунда золбожі үбүсүнеі таланһа јоборжі техерұлжі јіредене белеілдѡ.	1800
1770 Ёсебе Малаң бабаінда Ёхе Јүрең ібідѡ оролсоно белеілдѡ. Хұхұдеі Мергең бабаіда Хұлтѡі Хатаң ібідѡ оролсоно белеілдѡ.	техеріжі меңхең бејей бејелһер, мехерең шараі шараілһар алта мұңғұң баісаңга ороіјѡро орожі геретеле орохолѡр оғторбоің миңғаң сабаң бурхаң геші	1805
1775 намадалѡ болобо — голхоң уру сүрілба. гушің гурбаң толбоіто гулі шара собѡр херегтеі гежі ерің сураң баібала.	алта мұңғұң бубуіјін хуражі абоба. — үје сбѡ оғторбоідо гараші оғторбоі миңғаң сабаң бурханһа	1810
1780 — ұхѡл! — гежі хелеѡе. гушің гурбаң бахтір намда херегтеі, гурба миңғаң серег	ережі суражі баіха јүмеім, ене еме түрбедежі гүйжіле алта мұңғұң дубуіјім хуралбажі орхобош!	1815

— гушїң гурбаң толбоїто гуїі шара соборїм голторулжі орѣхош хаме.	
1820 ене ханаї — голхоң даїда хојорїм бурѣадулаң орѣхош хажам! ене еме шамаї огторбо ѓдо јуң ханаї хутулѓ- хам? —	һумор ула шїрѣхел, 1850 ехел хўїї гомоїлбожі орѣхо һуңхең далаї шїрѣху! — тана хўре дўлажі һамабаја налахаја болобобда! гежі
метер гесең бејере 1825 ноїтоң јїхе бурбаһаї пуба татаң асаржі Саңхаң Гѓхоң дўхеїї јамаң ханаї барагтаї сапхўлажі баїбалда,	їне надаң ере муңгуң остѓлдѓ 1855 їдең саїја табїжі, улаң муңгуң остѓлдѓ ундаң саїја табїжі їне надаң їдең саїја їдежі зубалажі һубалда — 1860 дўрбўленде боложі. метер гесең бејере
1830 їңзабаїн барагтаї барахарулаң баїбало. јоро хўруһең їбї геші — јадаң гежі асарһаң берїм бўхең наї! — гежі	боро хоног шара набші болобо — обѓ зѓлуң орондѓло ушха зѓлуң хўнжўлдѓ 1865 халўн зѓлуң хадушхада булбаң зѓлуң будушхада орожі ноїршоно белеїлда. гушїң гурбаң бахтїріле
1835 менең хўре хелебелда. дала хўруһең бабаї геші — хўнї ганса хўбў адла хўїтѓ сўїтѓ хўве їже соѣхо-вўї јўме! — гежі	гураба мїңгаң серејїле 1870 адаһаң їдең хојорї уһалахо гежі шара бўрўң далаїда ороно белеїлда. оролсожі јабахода 1875 алтаң муңгуң улаһаң урабажі баїбалда.
1840 хелең хўнең баїбалда. ене хојор ере еме хојор укхўјѓ шеї болоһоң хојор, утўлхўјѓ шеї болоһоң хојор теһе дебһежі орѣхохо! — гежі	тере јїхе улаһеї гушїң гурбаң бахтїраї ебѣң јїхе бахтїрін 1880 Агсабалдаї улаң бахтїрлѓ булба татаң хајабалда.
1845 менең хўре хелебелда. гуїжі ханаї дебһеһеје гуїжіле јабохада Абаї Гесер хўбўң геші: есебе хўїї гомоїлбожі орѣхо	

- хајахадо болобо —
зү наймаң толбоито
1885 зүдаг шара маңгадхаі
гаралсажі жірелеілда.
інешіл үбеі үдеіјім
інеждежі жіреһең,
хаші үбеі үдеіјім
1890 халдажі жіреһең
јүнеі хубуң јүхең жірбеш?
хенеі хубуң хеңхең жірбеш?
үзүрһе танаі уңхехем
захоһа танаі залјахам!..
1895 — мани гежі залјахолші.
Абаі Гесер хубу-мнаі
шамайіло орохох-буі баиналда! —
мстер хуре хелебелда.
намалара даіладдахо
1900 Абаі Гесер хубуң танаі
јамар тоноғтоі јүмабі?
— хара ханатаі јүмеіјі
жіре хані болоходо
хаха сабшің унабахо
1905 хара түмөр һелметеіл,
сабаң јүмеің жірел хада
саба атхоса сабшалхо
саба мүңгуң һелметеіл!..
— теүнеһел улү тонојін
1910 јүң біхең баінада?
— амің дотор барілдомо
хадгаің хара номотоіло,
далаң табаң тебхету
даңјал шара номотоіло,
1915 онон дөрен уншахо,
улаң дүлүі гаргахо
ердемтеі баінало.
холо баіһаң јүмеіјі
ходо харабаң унабахо
ердемтеі баінало. 1920
— тере баіхо тонојін
намадо һамарбажі асеіто.
бі хані боло хада
терел тонојі һамарбажіл үгө
боло хада-тнаі
біје делі һанажі 1925
мени хані боло хадатнаі
дахулажі абші јабахалбі.
Абаі Гесер хубуң танаі
аро барлог даліла
адоһа іле харулнал. 1930
мені хані болдхада
унтаһаң газарта —
хамто абаң унтахалбі;
јамар даісуі болоходо
хажуда татад јабахалбі. 1935
біјеһең дуту һанаха-гуі баінаб!
гежі
хара жіхе уһаң дөрен
үрүмө баіса хелебелда,
хабтајаіһаң шулуң дөре
новбі урбулан хелебе. 1940
үле ханаі болсорон
хүрхең дөре орулжі
тере баіхо тонојі
үнө һүндө һамарбахо гежі
хелсене белеілда.
хүрхең дөре абахода 1945
һүнө хані һүндөло
тере баіхо тонојі

1950 һамарбажи хайто!
 оноиҥ јіхеі хахалеіто,
 ур^аиҥ јіхеі хундуіто
 теуінеі нје ајандо
 далаң дабаң тебхете
 даңјал шара номојиҥ
 хубушијиҥ отолеіто
 1955 хара јумеі хахалхо
 хара тумор һелмеіјиҥ
 хана хайа дорон
 һулдажи орохито.
 саба јумеі сабшалхо
 1960 саба муңгуң һелмеінда
 узур ерин дуһайто!..
 биһең танаі болобо
 һуһиң теңхең барагто
 тере байхо һумуінда
 1965 додо беједо орожі
 гетелдеху байнамда.
 тере ханаі хубуһи
 гарши ханаі јірхеде
 арба-л талеін олхо байнам!
 1970 јадалдаһаң газартам
 Ағсабалдаі улаң бахтірло
 медулел увеіјер туһалалсараиш!
 тере дајиҥ даробалда
 Саңхаң Гоһоң дүхеітеі
 1975 биһең һулдахо байналбі.
 гушиң гурбаң бахтір
 тана биһең — биһең медхебда!
 гураба миңгаң серегле
 тана биһең харахалбі.
 1980 таһи улдхонш үгеі
 даруланш үгеі адүлажи

абашил јабахоб.
 Абай Гесер хубуң танаі
 тана јухең убуң іделулегше?—
 Ағсабалдаі улаң бахтірла: 1985
 — удуреі гураба ідеңдү
 арсал бозоін ухó јумел.
 удешеі врёмедó [vei сагта]
 ўжинеіјі ухó јумел.
 атх^аара хемнехе јуме 1990
 махаіјиҥ ухó јумел,
 ајабаханаң хеменең
 шулорó іделлехе јуме...
 — намдало хада болó хада
 ідхе шејі махаңда 1995
 урай танаі байхало,
 ежилхе шејі хухеңда
 оіро танаі байхалда.
 Абай Гесер хубуң танаі
 таһила болобо — 2000
 бозојо јіхеі улбажи
 бору јіхеі харулаба!
 — уно хані һуңде
 бараң байхо тонојиҥ
 һамарбажи орххо-мнаі! — гежі 2005
 Ағсабалдаі улаң бахтір геһи:
 һамарбажи шені болоң опхом-
 наі! гежі
 баруң гара баралдана белеілда.
 метер гесең бијере
 Ағсабалдаі улаң бахтірин 2010
 аду ідең хојорó
 уһалажи теһербе.
 теһеріжи јірхеде

- гушнң гурбаң бахтірін:
- 2015 — Алсабалдаі улаң бахтірнаі
ші демеі хелбеш-да!
Абаі Гесер хубўтеје
хамта-ло јаба-хада
адоһаң-шејі манда белең белеі-л,
2020 албато-шејі манда белең белеі-л.
маңгад хугшоң ахаің болō-хада
удуртō Һуһі хушўһең болжі
дуһахо баіналіі.
біде хані ене болоходō
2025 ене баіхо хўрі-ле
Абаі Гесертē хелехе-мнаі-л.
Абаі Гесер хубўң манаі
мана ороҳхо-бўē хараха-л-да.
гушнң гурабаң бахтір
2030 гураба мнңаң серејін
аса жіхе модуіі
хаха таталдаң булалдаба...
аімштаі-л хўре хелсхеде
Алсабалдаі-л улаң бахтір геһшн
2035 ўле болсо хўрете
орулажі абоба.
— ене маңгадахаің
берхеде-ле болō-хада
Абаі Гесер хубўңһең
2040 хушёр-шејі дутха-бўіліді,
хўрер-шејі дутх-бўіліді!
тере һаіхаң маңгадхаја
даролсахо баіналіі.
ене баіхо зоріі
2045 адулажі абахолді,
ене баіхо албатүі
томорожі абахолді.
- біје дере болō хада
Абаі Гесер хубўңде
гардажі јалах-гүіліді. 2050
ене маңгад ахаі-ло
гардажі убуһеі-да!..
баруң баіхо тоһојін
јіремеһең біјере
һаморбана белеі-л-да, 2055
амнң дотор барахо
хаңгаің хара һомојіі
оһоһн жіхе хахалба,
урн жіхеі хундўбе.
баруң баіхо һомошн 2060
һаморбажі хајаба.
далаң табаң тебхету
даңјал шара һомојіі
хубшнн отолоң хајаба.
метер гесең біјере 2065
хара јўмеі хахалха
хара түмөр һелмејін
хана дорур хударба,
саба јўмеі сабшалхо
саба мўңгуң һелемеі 2070
ерсін хані болобо
јўхең-шејі далах-бўі
унсуг болвоң ороҳобо.
ороҳоһоң хоһно-ле —
Абаі Гесер хубўң-да 2075
јўбе-шејі медел-бўі
боро хоһог шара набші боложі
ерē мўңгуң остōлдō
ідē саіја табулба,
ула мўңгуң остōлдō 2080
ундаң саіја табажі

- иделене белей-лө.
ертенеі байһаң јүмејі
еблүлежі зуғалба,
2085 урданаі-л байһаң јүмејі
уриң татаң зуғалба.
боро хоноғ шара набші болоно
белей-л-да.
- обб зөлүң орондө-лө,
ушха зөлүң хуңжулдо,
2090 халүң зөлүң хадушхада,
булбаң зөлүң будушхада орожі
бурјажі харјажі
ноіршоһонін тере гелеі.
- һуңиң теңхең барагта
2095 хара шолүң халаға-лө
хаханано белей-л-да,
хаһағ маңгад харүр-ла
хаһарағуі табидаба.
хүриң шолүң хүре-ле
2100 хуңхенене белей-ле,
хүнеі хубуң харүр-ла
хаһарағуі табиба.
хаһар бахар ноһон-лө
хусалдажі ошобо —
2105 Саңха Гоһоң дүхеі-ле
медең саиңда медебе,
ухаң саиңда оилзобо:
Абаі Гесер хубун-да
хара јіхе һурдө
2110 хагдахо јоһо јірбү?
боро јіхе һурдө
богдахо јоһо јірбү? —
теўнеі није ајаңда
- Абаі Гесер хубујі
таталдано белей-л-да. 2115
— арабаң гурабаң хаһі манаі
албатаниң түрбедебү?
далаң гурабаң хелјі
узүрдешін түрбедебү?
Абаі Гесер бөдеіші, 2120
үттер түрбең бөдеіші!
хара јіхе һурө доромнаі
хара адеің түбүрбөң,
боро јіхе һурө доромнаі-л
боро адеің түдүрбөң. 2125
үттер түрбең Абаі Гесер хубуң
үттер түрбең бөдеіші!
арға талаја олојо-лө.
— ене јүнн түред түидхең бо-
лобу? гежі
Абаі Гесер хубуң бодоң хараің 2130
баіба-л-да.
- ајаң шаја алдаба
хара јіхе һурөдө
хагдахо удөр-лө
уно удүр јірбү-да?
боро јіхе һурөдө 2135
богдахо удөр-лө
уно удүр јірбү-да?
арға тала хаһша блей?
тамшің сағаң таладо
таба малбаі нараһаңдо 2140
даілалсахо јоһотоі белейбі
хара јүмеің јірхеде
хаха сабшің унағахо
хара түмөр һелме мені
хана блей?..

- 2145 Саңхаң Гѳхоң дѳхеітејер
 јаха јахар бідережі
 алта мѳңгѳң баісаңсѳ
 баіба гехен јѳме-ле.
 саба јѳмеі сабшалма
- 2150 саба мѳңгѳң һелмем хана блеі?
 тере баіхо баісаңсѳѳѳ
 бідережі опходѳ
 ірејеле ѳнсѳг болжі ошѳд
 хебте гехен јѳме-л-да.
- 2155 ајаңгаја јадалсаба
 баруң баіхо тоноѳѳ
 асарана белеі-л-да.
 баруң һамаражі баіба-л-да.
 јѳхең-шејі — хѳнеі бархо то-
 ног —
- 2160 ѳѳеі болһоң баіба-ло.
 јѳхең-шејі ѳѳеі баіхадо
 ајаңгаја јадаба,
 ајаңгаја јадхада:
 јірең алда біјетѳ
- 2165 јірбе хѳхѳ морім
 јірехѳ гежі татаба-л.
 тѳѳні нібе ајаңдо
 јірең алда біјетѳ
 јірбе хѳхѳ морің геші
- 2170 бараң баіхо тоноѳѳ
 ашалажі јіреде-ло
 баруң урда шабабарто:
 — ежің абаі хѳхѳрні!
 ѳтер тѳрѳең гарші јіреші!
- 2175 холуің јіхе даісуіжі
 шіхене һонорѳр дулабуш-да?
 оіруің јіхе даісуіжі

- һѳдѳнѳ хурсар харабуш-да
 ѳтер тѳрѳер гареіші! —
- баруң баіхо хубсаһа 2180
 хубсалаһаң біјере
 баруң урда шабабарар
 һуха хараің
 газа біједе гаралаі-л-да.
 гаролсаһаң біјере 2185
 хѳілуң хѳхѳ моріндѳ
 алабхажі аһаба.
 аһалдаһаң біјере
 — һамлар даіләлсахо јѳме баіба
 хада
- тамшің сабаң таладо гашір! 2190
 таба малбаі нароһаңда-ло гашір!
 хара јіхе һѳрѳ дором
 хара ада бѳхең боло-л,
 боро јіхе һѳрѳ дором
 боро ада бсхең болѳш! 2195
 ѳтер тѳрѳең гарші јірхе хада
 гашір-ла!
- гарші јірхѳ-гѳі хадаһші
 бѳдѳң ханаі хѳзѳндеш
 бѳдѳң ханаі арбаһжі
 орулана бізеб... 2200
 хаңхаң баіса зандано белеі-л-да,
 хамог баіхо баісаңга
 хаңханулаң баіба-да.
 тіжі-ле баіхада
 — огторѳоім міңгаң сабаң бур- 2205
 хаң
- ороі дерем харагтѳі,
 ороі хензе Гесерѳ
 орохѳл ѳѳеі хареіто!

	огторбоиң мiңгаң сабаң бура- хаң далаң табаң тебхету даңжал шара номојјi
2210 мешiң дeрe субалалдаба, мербең субла субдулаба. һара дeрe субулана бeлeй-л — һаiхаң субла сублудлаба. ороi хензе Гесернаi	булабана бeлeй-л-дa. абалдажi баiхала-ло. буба һобоң хојорiн урiлдажi јабоба. хаңгаiң хара һомојјi
2215 холоiң јiхе даiсујјi шiхенeй һонорбор дyлоу-да? оiроiң јiхе даiсујјi һудyнoй хурсар харабу-да? метер гесең бијере	һуха татаң абашi харабана бeлeй-л-дa. низе һомор унабажi абоба. шyнyнo нарoһаң хојорто бyхyлoрo шоролоба.
2220 зy наiмаң толбоито зyдаг шара маңгадхаi алта мyңгyң баисаң дорһон гаролдажi јiрелсебе. тамшiң сабаң таладо	тyдебшiң галi тyлежi шiнeл yбeй һурбалажi хебтеһенiн тере бeлeй-л. маңгад хyгшiң ахаi гeшi yзyрeһeн yңхухем гежi
2225 таба малбаi нараһаңдо гарошi даiлалсајибдi гежi менең хyрe хелсежi Абаi Гесер хyбyң баiба гехен јyме-ле.	хyрелдежi јiребе. најаң алда iретеi тарбабаi сабаң һyхeрe сабшахом гежi јiребе. Абаi Гесер хyбyң гeшi
2230 хоiноһoнi гарохам гежi гeшхелдене бeлeй-лo, Абаi Гесер хyбyң гeшi аро бeрeң урaйгша хатарана бeлeй-л-дa.	унтажiң хебтебе. yндyр теңгри холо гежi далаiлдано бeлeй-лo, yлбyң замoй yжiм гежi шендебеiдең далаiба.
2235 тамшiң сабаң тала дeрe таба малбаi нараһаң дeрe хyрелдежi бухала — огторбоиң мiңгаң сабаң бурхаң гeшi	нариң һаiхаң хyзyң деbуp сабашалаң yзелдебе. булад тyмoр-дeлi-ла јабхаң гежi хебгебе, буха шолyң барагтаi јабхаң гежi тулаба.
аmиң дотор барiлама 2240 хаңгаiң хара һомојјi,	најаң алла iрете

- 2275 тарбағаи саған һүхе-ле
уңјада хариба,
узурата ширежежи
упана белеі-ло.
— ута харауида
- 2280 жабаһаро болобо
бѣһо хураһаң олоң болобу? —
гежи
- бијеје харахаң харахаң
һабардажи хебгебе-л.
теүнеі није ајандо
- 2285 маңгад хұғшиң ахаі-ло
дұшиң ханаі бұдехең
тұмөр хара мубуји
гароҗажи абоба.
— тархив делбе мубуидхо! —
гежи
- 2290 менең хұре хелебе-л-да.
үндүр теңгрі холо гежи
далаилдажи аболсаба,
үлбүң даида үжим гежи
шиңдеҗеідең абши —
- 2295 мувуидана белеі-л-да.
тұмөр хара мубуи геши
дүрүбөлүң төше
делбер һүрүң уналсаба.
— јамар, бурхаң, јигтеі јүме
белеі!
- 2300 ене баіхо тоноѳ — дуһажи ор-
хѳд
ене хаһи түредер
хаһишиң гежи тулалсахо белеі би. —
залајажи үзхү! — гежи
менең хұре хелебе-л-да.
- Абаі Гесер хубұң-да 2305
медең һаинда медежи
ухаң һаинда оілҗожи
— унтанда мені отоллоң,
хебтенде мені хершиһең
хенеі хубұң хеңхең баинаш? 2310
гежи
јүнеі хубұң јүңхең баинаш?
менең хұре хелебе-л-да.
— Абаі Гесер гара гехүі ду-
хада
боро зүрхем булја белеі,
боҗаһи хабоһам мата белеі-л! 2315
нараі ханаі баіхадаһи
һизалахар јирелеиді.
баҗа мунѳ гежи-ле
балалхарап јиребеб-да.
үһең шеһи хада-ло 2320
үрүбөлбү баина-л-да,
үје шеһи болобо —
мөрүһоһоң баина-ла.
залајажи орхходом —
шүдүнсім шіҗеши болх-буі-л ші! 2325
гежи
менең хұре хелед-ле
баіҗа геһин јүме-да.
— Худең хаһи хұји-да
һарадалон һизалажи
аматајјин таһа баинаш? 2330
хүдең хаһи хұји-ле
басаҗандон балалажи
аматајјин үзе баинаш? —
— шамаһа-ло болохо
буха јіхе хүзүһи 2335

	булбалаһаң бијемин-л, будаи мўңғуң һадағһаи хаңјалоһаң бијемин-л! — метр гесең бијере	метр гесең бијере аро бијеје махаји арабаң һаихаң хурабара тўғдол татаң хајаба. ебер бијеје махаји	2370
2340	Абаи Гесер хўбўң гўа: — хўнеи-ле ури — хўнеһелең ўлех-буи јоһотои јўме! хўзўнеи-ле торомо јоровбоһобл ўлех-буи јўме	ўдең себең шўдере тўбдол тагаң хајаба. шуһаң јихе горохуји горохолулаң баба-ла, махаң јихе болдоји	2375
2345	ерехеи-ле шаңғара тулалсажи ўземнаи-у? һомоһои-ло хурсаһан, моринеи-ло хурдараһ туршалдажи ўземнаи-у? —	болдоғлулаң баба-ла. маңгад хўғһиң ахаја хојор улаң һубараһ ушх ^а һи сабаң хўлхеји билгалзаса татаба.	2380
2350	— јамарһаи шамалар хојор ўлда гарши зоболдохо мени би . . . ендешени бабад-да залајажи орхоһом! — гежи	јамаңһанаи барағһаи саһшалдажи баба-л-да, инзаһаи барағһаи барҳаражи бабаи-ла. урда јихе улаји едхелўлең унабаба, хоито јихе улаји дерелўлең унабаба. унабажи бабада	2385
2355	менең хўре хелебе-л-да. хўлзеһең бухашиг ҳалаилдажи оһобо, хўдешиһең теңгершиг нетўилдежи оһобо.	унабажи бабада — «дароши ўбеи јўмеји һаји мўһо даролсабаб, даилаши ўбеи јўмеји һаји мўһо даила-л би! јихе даји даробаб гежи јихе маңгал маңгах-буил. јихе хўји даробаб гежи тархһиһиһе алхах-буил!» — хураи јихе тўлеји хухара татаң гўлдохалдаба,	2390
2360	бубаја барағһаи — ололдожи тулаба, бухаја барағһаи — мўрбўлдожи тулалсаба. алалдаһаң газар геши		2395
2365	адўһаи тирбең-дели-ла бурајажи баба-л-да, мўрбўлдоһоң даида геши бута тохои боложи баилдана белеи-л-да.		2400

ноітоң жіхе түлежі
 2405 нуба тагаң гулдохалдаба.
 обб хұдб болбожхбд
 маңгад хұгшоң ахайја
 терең-сбб хаяажі
 дурбең наймаң теженнен
 2410 galі түлең орхобо.
 метер гесең біјере
 буба һовбң хојорб
 һуха татаң абоба.
 залајажі орхобо —
 2415 јаһа уһаң хојорін
 хамар амаң хојорб
 турајажі орохожі
 бајба-л гехе јуме-ле.
 маңгад хұгшоң ахайја
 2420 галдожің абоба-л.
 жірең долбң мешеггу
 јаһа уһаін мешевелең абоба.
 һалхің терме барібә.
 теремедөң абоба.
 2425 улаһаң хұрзеі хөбе-л-да —
 хара бүрүң далайда
 хідхежі орхобо.
 хідхежі баіходан —
 хара бүрүң далаі дере
 2430 хуріба зузаң урмо болжі,
 хөбте гехен јуме-да
 герехең төше гешхүлене бөлеі,
 газар төше гаібұлба.
 дарші үвеі јумеје
 2435 һајі мұно даробаб! гежі
 даілапі үвеі јумеје

һајі мұно даілабаб! — гежі
 герехең төше гешхүлбе,
 газархаң төше галјулаһаін тере
 гөлеі.
 астаі, астаі хайін урба 2440
 јуме —
 агтаің бахеі дароһаң јуме,
 аса хөі ерјүленең јуме —
 онтхонб сөјі дарохо јуме-л.¹
 метер гесең біјере
 герехең дере жірежі 2445
 оролсоно бөлеі-л-да.
 гушің гурабаң бахтірі,
 гураба миңгаң серебе
 гулдохажі асарба.
 албато зоңхоң хојорб 2450
 гулдохажі баіба-л-да.
 метер гесең біјере
 хушаң баріһаң тонојі
 ерің сураң баіба-ла.
 гушің гурбаң бахтірһаң 2455
 ајаң шаја алдаба...
 — хара јумсің жірхеде
 хаха сабшің унабахо
 хара түмор һөлмем ханаб? —
 гежі һуралдана бөлеі-л-да. 2460
 гушің гурбаң бахтірі
 өвең жіхе бахтірін
 хана баіхо баісаңжі
 баруң урда хершеһең доро һу-
 һана
 асаражі увубе. 2465
 — ене... сабаң јумеі сабшамо

¹ сөз даралға. См. стр. 6, прим. 1.

- сабаң мұңбуң һелмеімнi
хушiң тўлдoн орулжi
јаһулажi асагтуй! —
- 2470 — хацiң долoң дарханда
хаталбулаң бўтелбед,
шiңiң долoң дарханда
шiрелбержi бўтелбед
јаһулахо манаi! — гәжi
- 2475 мўрбoжi баiба-л-дa
гушiң гурабаң бахтiрiн
гурбаң мiңгаң сeрeјiн
— бiдi јўхең шејi медхўiбдi!
едејi јабо геһең газарто
- 2480 јабахолоң јoһotoiбдi,
хeбтe геһең газартан
хeбтeхў јoһotoiлдi. . .
Абаi Гесер хўбўң-дa
маида беһең уралаi-шi.
- 2485 уралахо амiтанш
гушiң гурбаң бахтiр шeнi баiна-л
хeлeлдeхў хўхeң шeнi
гушiң гурбаң бахтiр баiна-л!
гежi
- гурабаң мiңгаң сeрeјi
- 2490 eбeң јiхе хўбўң гўй
менең хўрe хeлeжi
баiба гeхў јўме-дa.
мeтeр гeсeң бiјeрe
гушiң гурбаң бахтiрi
- 2495 хашалдажi баiба-дa.
— хeһeң сабаң хeлeм
танар хамто хамнаi бi,
хeлбeiң сабаң номo
танар хамто хамнаi бi.
- хeлһeң һaйхаң хўрe-лe 2500
хeбтe хадхоң хeлсхeлдi,
хeлбe бурахаң хојорo
орохoл ўбeи хeлсхeлдi.
зaјјалдаһаң зaјaшаја
дурадажi хeлсхeлдi. 2505
зaрiлағ солбоң хојорo
татаң баiжi хeлсхeлдi!
eсхeһeң сабаң eсхeбeрi манаi
јалаi?
eсeбe малаң бабаi манаi јалаi? —
гeжi
eнe һaйхаң хўрeимнi 2510
орхox-бўi хадада
намлаpа хамта баихалта,
орхo боло хадатнаi
огторбoиң танаi мiңгаң сабаң
бурханда
зaрoбаiјi ганаi бaрiхалбi! — 2515
— «одo-шејi болобо
хўнi хўрте орох-бўiлдi.
шeнiјe хeлһeң хўрi-лe
хeбтe тулсан шаңнахалдi,
хeлбe зaјaң хојорo 2520
орхoл ўбeи татахалдi.
Абаi Гесер хўбўң јалаиш-дa,
мана јiхeи бўхeң шахeиш! —
зoрiһoң һaйхаң газарта
золтоi зaјатаi баiјi-дa, 2525
золхоң зaјaң хојорo
утуг дeрe гўiјiл-дa!» — гeжi
менең хўрe хeлeжi
гушiң гурбаң бахтiрi
eбeң јiхе бахтiрiн, 2530

- Алсабалдаі улаң бахтірін
менең хўре хелебе-л-да.
урāи баіһаң јўмеіјі
удаң татаң —
2535 гушің гурбаң бахтіра абāдажі
іделўлең һуба-л-да.
ідележі зубалажі һухада
хара јіхе уһаң дєре
урўмо баісаң зубалба,
2540 хабтабаіхаң шолуң дєре
ноғўјін урўулаң зубалбў . . .
ураіңхіһаң болобо —
уба інағар зубалаба,
єрте-ңхіһең еңхе улўбер
2545 зубашана белсі-л-да.
— гушің гурбаң бахтірамні
інағ һаіхаң заңға
заңнажі јаба хадатнаі —
танаһа јўхең-шсјі еріх-вўі баі-
наі бі.
2550 узўреі јўмеің јіре хада
улў хўре хеле боло хадатнаі
таһі хада болобо —
орҳохо баіналоі.
єне заңғара заңпажі
2555 єне хўрєре хелсежі јаба хадатнаі
ахол дўһен ьрол-вўі
адулажі герлўлеху баіналоі.
єнеһеһең хоішо . . . єіме хўре
хелсх-вўі јўме,
єіме јабадал јабах-вўі јўме!
2560 — одо-шејі оіндоло аоба баі-
намді.
орҳол ўвеі зубашахо
- Абаі Гесер хубўң! — гежі
менең хўре хелебе-л-да.
— таптаі-ло јабахода
бахтірнуд беді баінаді, 2565
таң-ўвеі хада
јамар-хаһі бахтір баінамді?
єнеһеһе хоішо геһең јабадала
мартхамнаі.
шоно һана һанахамнаі,
шулуң зўрехеі зўрхелхемнаі! — 2570
гежі
менең хўре хелебе-л-да.
јоро хўруһуң ехеің гарі баріл-
дано белсі-л-да.
дала хўруһуң бабаіја
мендешелнў белсі-л.
— єне һанағар орҳожі 2575
бурў һана һана хада
бурха-мапаі ілбахо,
алдалажі унахалі,
алхолажі хебтехелді! — гежі
менең хўре хележі 2580
Алсабалдаі улаң бахтірін
уналдажі мурвужі баіба-л-да
— хуңхаң сабаң толовоітоі
бабаі-л гежі мурвубелді,
хулаһаң сабаң хорботоі 2585
годоі гежі мурвубеб! — гежі
менең хўре хележі баіба-л-да.
метер гесең бејєре
Саңхаң Гўхоң дўхеіде
јірелдєне белсіл-да. 2590
— јірелдежі Саңха Гўхоң дў-
хеі-ле,

	ураиңија орхоби, оһолб-ло мартахам! гежі менең хўрē хелебе.		Абаі Гесер хўбў-ле ўлделдежі баіба-ло.	2625
2595	мурўуң һўбўдўң баіба-л-да. зўбі није хўрехең зўбхең гежі хелебе-л-да, зўрбе није баіходан хараўуі гежі хелебе.		— ене баіхо тонојимні һамарбаһаң хўхең јў-шејі гехў, јў-шејі даірахо!	
2600	метер гесең бејёрē — Абаі Гесер хўбўмні, бі шені болобо — енēнеһе хоішо-да одб-шејі хўрш дулахам,		гушнқ хојор бахтірні аравејін олеіто! гушнқ хојор бахтірні ўттер түрвең араўујін ологтуі!	2630
2605	одб-шејі шені һурбалар јабахам! гежі хелең сураң баіна-ла. — улам урда јабадалһаң гараши јадши баіжі-ла улам хоітојб гарбахаш!		гураба миңгаң серегтеје! — гежі менең хўрē хелебе-л-да. бўдўң улаң остолбодо ујахо гежі хелебе-л-да, бўхў һаіхаң арһамһар хўлихо гежі хелебе-л-да.	2635
2610	Алсабалдаі улаң бахтірні арабаң гурбаң хані-ло ахо ширē дарасамні! — менең хўрē хелебе-л-да. — ене хелеһең хўрē-ле		метер гесең бејёрē гураба миңгаң серегні нијед хані сахўрай-ло шинēбөр түгдүрү харбаң дуһахо! гежі менең хўрē хелебе-ле.	2640
2615	хебтē туласан — тме һанā һанах-бўилби, ене јабаһаң јабадала јарбалдалаң тулса-ла беші һанā һанах-бўилби,		утаһані шинēң улаң голдон оросон алахо ўбејёр газа ханай бејерен халаһашажи харабахот! — менең хўрē хелебе.	2645
2620	беші зўрхе зўрхелх-бўилби! — гежі менең хўрē хелене-л-да. Алсабалдаі улаң бахтіра — абар шені ўвеі! — гежі		гураба миңгаң серег-ле гагсаго харабах-бўилте, ниједер баіжи харбахат! — менең хўрē хелене-л. гурба миңгаң серегте гушнқ гурбаң бахтірні бўдўң гехў остолбодо	2650
				2655

ујаң гежі ўўўбе,
 бұху геху арбамжар
 2660 хуің гежі ўўўбе.
 хуіелдежі баіхадон —
 гураба мiңғаң сережі
 ебең жіхе хубуң гуа
 ебең туруң харбахо! гежі баіна.
 2665 ебең жіхе хаіи болобо —
 гураба мiңғаң сережі
 ахолахо хубуң-ле
 орожі харабана белеі-л-да
 баруң гарі шіवेशіі
 2670 туруінеі ујер таһа харбаң уна-
 баба-л.
 теуіні хоіго хубуң
 оролдожі харбооа.
 зуң гараі шіवेशіі
 таһа харабаң унабаба-л.
 2675 теруінеі хоішо-ло —
 ніжедере ороң харбахода
 дуратаілаң газарһа
 сахураі шінең махаіі
 таһа харбажі унабажі
 2680 гаралдажі баіба-ла.
 Алсабалдаі улаң бахтір геші
 — аі нохеі! нұхұд јалаіто!
 намаі бұхең зоббұит!
 уттер тұрбең харбад алеіт! —
 2685 хелең хуінең баіна-л-да.
 — енеі-ле хаіралһаң хухең
 енеі хулар хуіалулхо,
 енеі заңгар заңнулхо! — гежі
 менең хуре хелебел-да.
 2690 метер гесең бејере

гурба мiңғаң серег геші
 Алсабалдаі улаң бахтіра
 улаң голдон торбжі
 баіра гехен јуме-ле.
 — одб-шејі болобо — 2695
 уһоіім — оріо заңгар тулрббоб.
 оріо заңгар зоббоб! — гежі
 Абай Гесер хубуң
 менең хуре хелне-блеі-л.
 метер гесең бејере 2700
 гушің хојор бахтірім
 отхоң жіхе бахтір-ла
 енеіім аіи јіхеі тебшіш-да!
 гежі
 менең хуре хелебе-л-да.
 отхоң жіхе бахтір геші 2705
 будуң сабаң уджере
 беі сабаң номорб
 харабажі унабаба-л —
 — енеі һаіса хадалбажі орхог-
 туі!
 гушің хојор бахтіріи, 2710
 гураба мiңғаң серегіи,
 одош енеі харабұт? узебұт? —
 гежі
 менең хуре хелене-блеі-л.
 — «Алсабалдаі улаң бахтірі, —
 хурасаі хелдебе-л, — 2715
 ебең жіхе бахтіра
 біјере дара гежі
 хуре хутел бологхуі јуме!» гежі:
 «бурхана номдо түше» — гежі
 хадалгхаја баіна-л-да. 2720

зубі ніве хұрін-да зубхең дєрен тохожі хадалғана белеі-л-да. алағ ерең сароһаін	хезе мұңху харұжі!»... метер гесең біјере боро хоноғ шара набші боложі [var. намші]	
2725 зұхең гартан барұлажі хадалға, алта мұңғуң гураһаін баруң гартан барұлажі хадалғана белеі-л-да. ахо баіхо јоһорб	обб золуң орондо ушха золуң хұңжұлдо, халуң золуң хадұшхада, булбаң золуң будұшхада орожі харајаң бурајаң ноірошоһонін тере гелсі.	2755
2730 бурхана јоһодо бағтабо гежі, түшебе гежі Агсабалдаі улаң бахтірі! гежі алағ ерең сароһеі дєрен зураң орҕобо-л. метер гесең біјере	убулһонін бодожі үдеің шарба нараһі урблүјб бултаіжі урблүјб үдүідб бодоң хараің баіба-л-да. һурахаң гарахаң хојорб зелемежі һабоба. ере мұнғуң остблдб іделтеің һайі табұлба, улаң мұнғуң остблдб далаң золуң ідене	2760
2735 — снєһаі та хада харбатта, енєһеһе хоішо — сннеі заңғар заңнаһаң хұхең енєһеі заңғар хулі болхо! — гежі гушің хојор бахтірһі, гурбаң миңғаң сереһні,	ерблүјб үдүідб һурахаң гарахаң хојорб зелемежі һабоба. ере мұнғуң остблдб іделтеің һайі табұлба, улаң мұнғуң остблдб далаң золуң ідене дабхор золуін табіба. јірең золуң ідені јіхе золуін табұлжі. ебел зебел іделжі ехір хехір зубалба. хара јіхе уһаң дєре урумб баілабаң зубалаба, хабтабаіһаң шолуң дєре новбјін урбулаң зубалаба. урданаі баіһаң јүмеіјі удлаң татаң зубалба, ертенеі баіһаң јүмеіјі	2765
2740 та біједєре хула хєбєхатнаі јүм — булајі голвоі гєшхє єдүіде булаңхаір ханаһа гарағшаб?.. буру һаһа үвеі хада бурахаң хєнде уралағшаб?	ерблүјб үдүідб һурахаң гарахаң хојорб зелемежі һабоба. ере мұнғуң остблдб іделтеің һайі табұлба, улаң мұнғуң остблдб далаң золуң ідене дабхор золуін табіба. јірең золуң ідені јіхе золуін табұлжі. ебел зебел іделжі ехір хехір зубалба. хара јіхе уһаң дєре урумб баілабаң зубалаба, хабтабаіһаң шолуң дєре новбјін урбулаң зубалаба. урданаі баіһаң јүмеіјі удлаң татаң зубалба, ертенеі баіһаң јүмеіјі	2770
2745 гушің хојор бахтірһі гураба миңғаң серегһі енєһе-ле үзебе, харабахатнаі јүме?!	ерблүјб үдүідб һурахаң гарахаң хојорб зелемежі һабоба. ере мұнғуң остблдб іделтеің һайі табұлба, улаң мұнғуң остблдб далаң золуң ідене дабхор золуін табіба. јірең золуң ідені јіхе золуін табұлжі. ебел зебел іделжі ехір хехір зубалба. хара јіхе уһаң дєре урумб баілабаң зубалаба, хабтабаіһаң шолуң дєре новбјін урбулаң зубалаба. урданаі баіһаң јүмеіјі удлаң татаң зубалба, ертенеі баіһаң јүмеіјі	2775
ене хелеһең хұрһе мһаі хєб болжі бодужі, 2750 хєлҗє зајаң хојорһаі	ерблүјб үдүідб һурахаң гарахаң хојорб зелемежі һабоба. ере мұнғуң остблдб іделтеің һайі табұлба, улаң мұнғуң остблдб далаң золуң ідене дабхор золуін табіба. јірең золуң ідені јіхе золуін табұлжі. ебел зебел іделжі ехір хехір зубалба. хара јіхе уһаң дєре урумб баілабаң зубалаба, хабтабаіһаң шолуң дєре новбјін урбулаң зубалаба. урданаі баіһаң јүмеіјі удлаң татаң зубалба, ертенеі баіһаң јүмеіјі	2780

	еблӯлежі зуѣлба.	тохолдожі абоба,	
	адуң ідең хојорѡ	тохоі муңгуң емеіе	2815
2785	тѡлѡл уѡеі баіһар-ла	теуңеі дерен хајалба.	
	наімаң сеѡең һара болобѡ.	һулуг муңгуң худурбар	
	тере һаіхаң адоһаіжі	худурбулаң абоба.	
	һултеілең шѡноің хѡлоі бо-	хорің хелте олоңғар	
		хотоісорон татаба,	2820
	һудертеі хулұшнаі хуңеһең	арбаң астаі олоңғар	
		атаісаран татаба.	
		абалсанаң біјере	
2790	гушің хојор бахтірі	хојор һармаі деѡеші	
	сеѡең жіхе бахтір-ла	умдуне белсі-л-да.	2825
	жірхе-л гежі татұлба.	хојор түмѡр урѡаіжі	
	гушің хојор бахтірі	бүтү муңгуң сарайһан	
	аха жіхе бахтір геші	гарѡажі аѡші	
2795	оролсожі жіребе.	баруң гарға шіребе-л-да.	
	— Абаі Гесер хубуң-да	арѡ берең хоішон-ло	2830
	јахо гежі татабші? —	хана хаңха харбуіјар	
	— аро ѡдо белшіһең	хатархо гежі хелсебе,	
	арабан түмүң адумнаі	зонѡ зудаң харбуіјар	
2800	наімаң сеѡең һара болѡ баіна,	дугшулхо гежі хелсежі	
	ерјүлел уѡеі баіһар-ла.	хојор саңхар моріндо	2835
	хојор бүху бахтіріні	алабхажі аһад-ла	
	хојор морѡ баріто.	арѡ берең хоішѡ-ло јүрјүлежі,	
	мені танаі тѡң томорѡѡң жі-	хана хаңха харбуіјар	
		дугшулаһаһін тере гелеі.	
2805	та гарші ерјіт-да! —	алтаі жіхе даідуі-ла	2840
	хојор бүху бахтірін	арѡ дундан хурулдебе,	
	гаролдана белсі-л-да.	хухуі жіхе даідуја	
	адуні газар унама	хубші дунда хурубе.	
	ама саѡаң саңхарі	адаһа ідең хојорѡ	
2810	абалдажі баріжі	хѡлоіјѡ һаіѡаран	2845
	түмүр хара шібејеһең	хуіѡаідажі гүлдхаба,	
	абалдажі баіба-ла.	хорѡѡіјѡ һаіѡаран	
	торѡні хархағ тохомуші		

тоңшоң томороң гүлдхана бе-
леі-л-да.

шара бүрүң далайя

2850 шана дундан гүлдхаба,
хара бүрүң далайя
хашалаг дундан гүлдхаба,
хатаң жіхе улаја
хормоі дундан гүлдхаба.

2855 гурабаң сеңең сүдхеде
амаң хұрер јадаба.
хоітө хані болобо —
алаг ерең сарһанда
зураң баіжі берідхебе.

2860 схелұр гүні унағайі
таһалал үбеі берідхебе,
ұре гүні унағайі
орхл үбеі берідхежі
тоң дерен абаба,

2865 томорбондо хадхоба.
— ніе хані хұні-ле
удхұжі-л абахода
убал үбеі зөрі ене баіна,
ніе-л хані хұні

2870 харажі ідхеде
убал үбеі зөрі — ене баіна! гежі
менең хұре хелсебе.
герехең төше гешхұлхе
газар төше гаібулхо! гежі

2875 јаба гехен јуме-ле.
јабаходан болобо —
хұрзеің шінең шудүтеі,
хүрің улаң шараітаі,
сараің-далі һудүтеі,

2880 саға улаң шараітаі

хүбүң хұлуг золбобо.

— хұбүд, хұбүд! алі голоі хұбүд
баінат?

алі омоғоі хұбүд баінат? гежі
һураң сураң баіна-л-да.

— Абаі Гесер хұбүні 2885
буху хара бахатірвуд геші јаба-
намді.

адуһаң ідең хојорІн
ерјежі јабанамді! — гежі
менең хұре хсебе-л-да.

— та алі голоі хұбүң баінат? 2890
алі халудаі хұбүң баінат? — гежі
һураң сураң баіба-ло.

— барунаі бағто
туруһоң гароһаң хұбүлбі
бағаі холо даідадо 2895

туруһоң гароһаң хұбүлбі,
Хаітаі Бајаң хані
Харжі Муја хұбүң гешіб!
менең хұре хелебе-л-да.

гурабаң јілхең болобоб-да — 2900
Галха Нурмаң ханар-ла
даілалсажі баібаб-да.

јалагтахо барағта-ло
хұмұждһуіжі бідерелбі. . . .

Абаі Гесер хұбүң-де 2905
та ханаі хелеітө.

тере һаіхаң атхадо
ошојі гежі хелеітө.
гурабалаң хоножі — тере жіхе
даінда

ошохо ханаі баіналбі. . . 2910
— манаі хані ежің

- Абаі Гесер хубуң
буру гежі хелех-буі-л-да,
аіхо жіхе бету-ло
- 2915 абатаі-ло баіна-л-да,
шіреіхo жіхе бету-ло
шіжітеілең баіна-ло.
ерітеіхең јумеде —
даглах-буі баіна-л-да,
- 2920 емтеіхең јумеде —
длгедех-буі баіна-ло —
Абаі Гесер хубумнаі! —
менең хуре хелебе-л-да.
болжі шејі убо убеі хадан
- 2925 біді хурте орулхалді! — гежі
Харжі Муја хубунде
гежі ханаі хележі
хојор теше хахашанін тере-л-да.
метер гессң біјере
- 2930 герехең дөре јирелдене бе-
леі-л-да.
— адуһаң ідең хојор манаі
амор мендү баіну? — гежі
Абаі Гесер хубуң
һураң сураң баіба-л-да.
- 2935 — амор мендү баіна-ла.
уре гүні унабајі
улебел убеі берідхеіді,
ехелур гүнеі унабајі
таһалал убеі берідхеіді.
- 2940 хара буруң далаіја
хашалағ дунда гүлхалді,
хатаң жіхе улаіја
хормоі дунда гүлдахжі
берідхежі абалді.
- амаң һаіхаң хуре
гурбаң сүдхе берідхежі
захадажі јадалді.
алағ ерең сароһаңда
зураң баіжі берідхеіді.
амор менде баіна-л-да. —
- 2950 ерең муңгуң остолдо
ідең саіја табулба,
улаң муңгуң остолдо
ундаң саіјі табібал.
ебел зебел іделбе,
ехір хехір зубалба.
ураһнаі баіһаң јумеіјі
удалажі зубалба,
ертенеі баіһаң јумеіјі
еблүлежі зубалба.
- 2960 зубалажі һухада:
— хаігаі бајаң ханімні
Харжі Муја хубуң геші
манһа хумжобуіјін ірене-л-да.
Галхан Нурмаң хагаі-ло
гурабаң жілеі даіламсаб.
дарогхаја һанхада —
Абаі Гесер хубујі
туһа хумжобуруһеі! гежі
һуражі јабаһам» — гене-ле.
- 2970 біді тере һаіхаң атхода
хурујібді! — гежі
һураң сураң һуба-ла.
— хату харјід јилду
халү нубуһа гарх-буі јум! —
- 2975 гежі
һаіса баіса хоріно-л-да
Абаі Гесер хубунін:

- хатү харајад јилдү
халу нубуһа гарх-бүй! гежі
2980 хелең хўнең баіходан:
— тере һаіхаң атхоһа,
хаішің гежі таһарахо! .. гежі
гушің хојор бахтір шеі
гурба мідгаң серег шеі
2985 јўнеі түлө, хўнеі түлө баіһа
јўме?
јўнеі түлө серегебді гежі
баіһа јўме баінабді? .. —
хелең хўнең баіһа-л-да.
— баіхо хада баіјто,
2990 баіх бүй хада ўттер түрбең га-
рагтүй! — гежі
менең хўре хелебе
Абаі Гесер хўбўң геші.
ўлдўлеһең біјере
хојор бўху бахтірін
2995 газә хаіі гарана белеі-л-да.
гушадхі бўху бахтірін
— бі танаі хўреге орулхам! —
гежі
оролсоно белеі-ло.
Абаі Гесер хўбўм
3000 мені хўреһе
урәіһаһа һаша
гарагша ўвеі белеі! гежі
оролсоно белеі-ло.
— Абаі Гесер хўбўң
3005 тіме һаіхаң атхоһа
таһархо геші јўхең белеі
сдүй залу һаһанда?! .. —
- ајаң шаја аблабү.
— нубө хојорго танаі
хеле ханаі баіһабі. — 3010
хатү харјад јилдү-ло
халу нубаһа гарх-гүі гежі хеле
ханаіб.
тіме ханаі холо даідадо
ошојі јалах-бүйді,
тіме ханаі хўнер 3015
даіһалсајі јалах-бүйді!
Галахаң Нурмаң Хаңхаі геші
ўдер-шејі унтах-гүі-л! —
һўні-шејі унтах-гүі-л!
ўневейі хараңхуілаң барагто 3020
ніртеі бағтаі һүдө
һумба залбўлахо јўме-л.
теўні һібе дўрбенде
аі геху белеі-ло¹
дөвүре јўмеі дебўлех-гүі јўме, 3025
дөрүбара јўмеіјі шорбўлша-л ўвеі
јўме.
Галаха Нурма Хаңхаі геші
аіхо бетү абато
шіреіху бетү шіжітеі јўме-ле тү-
рүхө јўме.
арбаң гурбаң хаіі-ла 3030
ахо шірејін дароһа јўме-л,
далаң гурбаң хеліні
ўзүр хелін дўлаһа јўме-л.
тіме берхе хўнере
хаішің гежі туһалдахо гежі ошхо 3035
белејібді? ..
ўтер түрбең гара сәһа! —

¹ Эта и предыдущая строка представляют собою припев.

- хату харјад јилду
халу нуџаһа гарах гуі јўме! —
гежі
заңдажі ороҳобо.
3040 метер гесең бејере
одб ене белеі:
түрўінеі хојор бұху бахтір гуіл-
дежі оробо.
— тіме, Абаі Гесер хубўң!
тіме һаіхаң зубада
3045 тіме һаіхаң атхода
ошбл ўбеі хада
ухуһел манаі амар! — гежі
менең хўре хелебе-л-да.
— укхó бодходотнаі
3050 меші херет јўхем-да! — гежі
менең хўре хележі
Абаі Гесер хубўң
һуба гехен јўме-л-да.
һухада болобо —
3055 хојор бұху бахтір-ло
хојор арбамжі шірежі
гулі шара соббртошні
боімоложі укхумнаі! гежі
гуілдежі гароба.
3060 — ене хојор түрөд-ле
гулі шара соббртом
боімоложі унаханхјам!
гулі шара соббрім
голторулаң орххонхајам!
3065 голхоң даіда хојорім
бурахадулаң орххонхјам!
ўтер түрбең јіретбеі! гежі хў-
нўлбе.
- јірепсене белеі-ло.
јірепсеһең біјерен
— ўтер түрбең тоноғ тухаі һер- 3070
беттуі шаңғалажі! гежі
менең хўре хелебе-л-да.
тоноғ тухаі тўхóроһо белеі-л-да
бубаі-ло ебер —
бухаір шара номо
хўбші ўбеі баіна! гежі орожі 3075
јіребе.
— гушің улаң бахтірні,
дархїғтадам далаң улаң түвўсўғ
біхең
терендемні абаші
далаң улаң бухар јудхўлежі
хўшің гасаң хўбшўлеттуі! — гежі 3080
гарабана белеі-л-да.
дарахағтуің далаң улаң түвў-
сўғту
гасаң хўшің јудхўлене белеі-ле.
дархағтуің далаң улаң түвўсўғ
геші
узўрара булбарба, 3085
узўрөре хухарба.
оролдожі јіребе
јахеі јахар јадад-ла.
дархағтуің далаң улаң түвўсўғ
узўрараң булбара 3090
узўрөрең хухура . . .
јахуің јахар јадабді! гежі
менең хўре хелебе-л-да.
— хорхóгтоі мені
тўмўң улаң түвсўғ біхең 3095
тере тўмўң улаң түвсўғту

- түмүң улаң бухара
гасаң хушң јудхулжи
гушң хојор бахтірні
3100 гурба мңгаң севеңні
хубшїлежі јїрейт-да! — гежі
гарабана белсі-л-да.
гушң хојор бахтірн
гурба мңгаң севејн гараши
3105 түмүң улаң түвусугто тулажі баї-
ба-л-да.
хурхотуїң түмүң улаң түгү-
сугту
гасаң хушң
түмүң улаң бухар
јудхулене белсі-л-да.
3110 түмүң улаң түвусуг геши
узураба булбарба,
узүрере хухарба.
јахо јахар јадал-ла
бухаїр шара номојо
3115 абаң гежі јїребе-л-да.
— Абаї Гесер хубуң,
ене баїха түвусубуд
јалах-буї јуме баїба-л-да.
узураба булбара
3120 узүрере хухура! — гежі
менең хуре хележі баїба-ла.
— абалдажі јїреггүї-л-да,
хаїшң геһең номоң баїба јум? —
гежі
Абаї Гесер хубуң
3125 менең хуре хелең хуһең һуба-л-да.
абалажі абаджі убулдоно бе-
леї-л-да.
- орјо хојор убудугту
таталдаһаң біјере
хојор һаїхаң ерхїјере түлхежі
3130 хубшїлежі хајаба-л-да.
хајалсажі баїхада —
аболдаһаң біјере
тамшалбажі үзебе.
— најїраї сагто барїхадам
налархаїхаң номошї,
3135 убулдої сагга барїхадом
үнең номо енешї! — гежі
менең хуре хелебе-л-да.
метер гесең біјере
біјн саїхаң тонојї
3140 біје дөре түхөрбе,
морїно саїхаң тонојї
морн дөре түхөрбе.
јїрең алда біјету
јїрбе хуху морїндө
3145 торфонө хархаг тохомї
тохолдожі абоба,
тохої мунгун емеге
теүне дөрен хајаба.
һулуг мунгун худурбар
3150 худурбулаң абоба.
хорн астаї олоңгөр
хотоїсорон татаба,
арабаң астаї олоңгөр
атаїсарн татаба;
3155 буту мунгун бувүлдүрвор
бувүлдүрвүлжі абоба.
морїної һаїхаң тоног-да
морн дөре зохобу? гежі
герехең дөре оробо.

оролсоһоң бијерѣ бијің саіхаң тонојі біје дерѣ тух̄орбе. тух̄орोजі абахода:	убус̄үнде шіребе. метер гес̄ең бијерѣ мун̄охі-ло хубуң гӯа̄ хелтегеі херер хемнебе.	3195
3165 далаң буғаиң ароһар заіжі зүйжі ојоһоң еііең хара шароуара ало дунда уғлаба. теүнеі ніе ајаңдо	будаі мун̄гуң һадаға баруң таша байлаба. нарің голор хемнебе нарі мун̄гуң хоромбуі зүхең таша байлабана белеі-л-да.	3200
3170 заһоһані ароһар заіжі зүйжі ојоһоң заідаң хара сабах̄іжі оһууід̄о уд̄хулбе. даіні газар умд̄ух̄о	хормобод̄о хударба — далаң табаң тебхету даңјал шара номој̄о хударажі абоба. јірең табаң һомуіжі јірехеісен ахаба.	3205
3175 дардам торбоң девелі емхең дунда убалба. уденеі шінең герелде ерјіжі-л байжі хубсалба, тохом̄о шінең герелде	далаң табаң һомоіжі дарохаісан ахоба. убулі жіхе хуітундо убуре болхор ахоба-л, нажіраі жіхе халунда-л, һудер болохор ахалаі-л.	3210
3180 тоірожі байжі хубсалана бе- леі-л-да. далаң гулі тобшој̄о ерех̄іје һаібааран — емережі тобшолбо. долд̄обор̄о һаібааран	дүлаға мун̄гуң хујајі хујағалаң абоба. нараң ханаі барағтаі јаларасан хујағалба, намашаһаң барағтаі далбалзаса хујағалжі аболсаба.	3215
3185 дароһажі тобшоложі аболсаба баібал да. бүтү мун̄гуң беһејі белхенсегте дун̄губе аро уру хујағалба — булад түмөр хујаға	јалараса хујағалба, намашаһаң барағтаі далбалзаса хујағалжі аболсаба. һараја̄ адалі — сахаласа хуја- ғалба, һадаға барағтаі — јалараса хуја- ғалжі	3220
3190 нузурһанда шіребе. ебер біјеје хујағалба — сахур түмөр хујајі	аболсана белеі-л-да. метер гес̄ең бијерѣ	

- 3225 бухул̄о шінең баратаі
бутаің шінең залатаі
булабаң хідхұр малабаја
ороі дере табба-л-да.
еретеілең јүмеде дагдахо үбеіјер
- 3230 хујабалжің абоба.
өмтеіхең јүмеде — дарогдахо
үбеіјер
хујаглажің абоба.
метер гесең біјере
хорің јілде-л үлдех бүі
- 3235 хорохоілоң тоһујіі
хошуң дерө шіңгежі
аболсана белеіл-да.
арабаң јілде үлдех бүі
абахаілаң тоһујіі
- 3240 амаң дерө шіңгебе.
метер гесең біјере
газ̄ахані төшө-ле
гүрбөлзесе гешхелжі
гаролдана белеіл-да —
- 3245 алаб̄хажі гароба.
уналсабаң біјере
гушің хојор бахтіра
гураба мідгаң серебе
һубарсара дахұлжі
- 3250 ара герөң баруң хані ур̄аігші
хан̄а хаңха харбујіяр
хаңхалзаса дугшұлба,
зон̄о бұдұң зудаған
зуралзасан дугшұлжі
- 3255 јабаһанін тереһең гелеіл.
өроің үнер белең даідујіі
- үнсүбүлең гароба,
хүнеі хуітуң даідујіі
хүбушілежің оробо.
хүнеі һуба-л үбеі 3260
хүлер мұңгуң добуң тенде,
хұлүбеі ундала-л үбеі
еліең хара булаг тенде.
терең дере бүжі-ла
тамаха талхеі татхо гежі 3265
моріноһоң бүжі баіхад̄о болобо
урудұран болобо — гураң хураі
хојорін
урилдажі јабоба.
хаңгаја хара һомеіі
хуха татаң абаші 3270
харабажің ороҳобо —
нібе һом̄р унабаба.
— гушің хојор бахтір мені
гураба мідгаң серег мені
урудұра улаң гүрб̄һуңі 3275
гароб̄а-ло бол̄о-хада
унабаба-ло үбеі бол̄о-хада
техеріхү белеілбі.
унабаһанда урамшажі
ене жіхе зубадатнаі 3280
ошхом гежі хеленел-да.
метер гесең біјере
— гушің гурбаң бахтірні
гураба мідгаң серебні
галаі жіхеі гүлеіт-да. 3285
ене хојор гүрб̄һуј̄о
убшожі хулажі ідејі,
енде хоножі аморші јабајі!
гежі хелебе.

3290 тере хојор гуроһу асражі ху-
лажі

шараң булаң іделдене белеіл-дә
боро хоноғ шара набші боложі
унтана белеіл-дә
убулһнн бодожі

3295 үдеің шарға нараңдо
тере һаіхаң уһанһа ундалажі
һура гарә зелмежі
унбәһило — гушнң хојор бахтіра
гураба миңгаң серебә дахулажі

3300 ханә хаңха харбуіјар
дугшулана белеіл-дә —
Абаі Гесер хубуң геші.

уһаһаң уһаһаң һаіхаң галдаң
гешнн
усаја усаја дүрер дубшалдаһаі!

3305 улзаһаң улзаһаң һаіхаң бејі
гешнн
һанә дүрехер дугшулаһаі!..
[var. дүрер].

Абаі Гесер хубуң
гушнң хојор бахтіра,
гурба миңгаң серебә

3310 һубарисан дахулжі
јүрјүлене белеі-л-дә.
Галха Нурмад хәні-ло
һүрі һүмә харагдажі ошобо.
адаһаң ідең хојорнн

3315 шороі шорболжің-далі
бісалажі харагдана белеі-л-дә.
албато зоңхоң хојор геші

оі модоң-дәлі-ле
херебеіжі харагдажі баіба-дә.

goli ноғоң-далі-ла 3320

хәлуражіл харагдажі баіба-ла.
Галха Нурма хәңда-ло
һуһн-шејі орожі јалах-гүі баі-
һалді

үдер-шејі орожі јалах-гүі баі-
һалді.

үреі саіхуң ураі-ла 3325

үнебені хараңхуі барагто
унтахо јүме-л-дә.

тере һне һамбәндан
оролсожі үзехе-л-дә — гежі
менең хүре хележі 3330

унтана белеі-л-дә.
Галхаң Нурмаң хәңхаі геші
медең саінда медебе-л-дә,

ухаң саінда оілбожі аболдано
белеі-л-дә.

һуһнң теңхеі барагто 3335

хаісаң хараһ азарбаја
улаң заідар уһажі
урадаһан хараілбажі ороҳобо.

— јіршелең даісуіјі
хәлу һубуда урулах-гүіб! — 3340
гежі

хараілбана белеі-л-дә.
метер гесең біјере
гураба дахнң хамарбажі хараіл-
бахада

хажу дундан јірежі булдажі баі-
ба-ло.

хажу дунда бухадан 3345

— хӕнхӕнӕ хӕнӕ
 бӕдӕр-ле дӕдӕр хӕнӕ
 хара толбоӕ бӕдӕр
 махара-ло тулахо! — гежӕ-ле
 3350 Абӕи Гесер хуӕн
 ошолдоно белӕл-дӕ.
 хуӕн-дӕдӕр бӕдӕр-дӕ
 хӕлӕл-дӕдӕр дӕдӕр,
 хуӕн-дӕдӕр теӕдӕр
 3355 неӕдӕр золбо.
 золбо-дӕдӕр бӕдӕр
 буху-дӕдӕр мӕдӕр-дӕ,
 буӕдӕр барагӕи ошолдожӕ ту-
 лаба.
 аӕдӕр алдӕба.
 3360 теребӕнде теӕ —
 теӕдӕр баргӕи тулаба,
 теӕдӕр-ле ашӕдӕ
 абхӕн адӕлӕ тулаба-л-дӕ.
 дӕдӕр дӕдӕр дӕдӕр-дӕ.
 3365 хӕнӕ хӕнӕ дӕдӕр-дӕ,
 дӕнӕ дӕдӕр дӕдӕр-дӕ
 баӕдӕ геӕдӕ дӕдӕр-ле.
 атхӕдӕн хӕнӕн газархӕн
 атхӕ болхӕ махӕи
 3370 тугдӕ тагӕн абӕн хӕдӕл-дӕ
 баӕдӕ-л-дӕ
 уӕдӕн хӕнӕн газархӕн
 уӕдӕ болхӕ махӕ-дӕ
 тугдӕ татал-дӕ хӕдӕл-дӕ баӕ-
 ба-л-дӕ.
 хӕнӕн хӕнӕ дӕдӕр-дӕ,
 3375 хӕнӕн хӕнӕн абӕдӕно белӕл-л-дӕ.
 ене хӕдӕр хӕдӕ-ло

хӕн танаӕ хӕнӕ бӕдӕр дӕдӕр! —
 гежӕ
 менӕн хӕдӕр хӕдӕр-л-дӕ.
 дӕн танаӕ дӕдӕр бӕдӕр дӕдӕр! —
 гежӕ хӕдӕр-дӕ белӕл-л-дӕ.
 ене хӕдӕр — 3380
 хӕдӕр хӕдӕр
 хӕдӕн дӕдӕр-дӕ еӕдӕр дӕдӕр!
 хӕн танаӕ хӕнӕ бӕдӕр дӕдӕр,
 дӕн танаӕ дӕдӕр бӕдӕр дӕдӕр! гежӕ
 уӕдӕр табӕи дӕдӕр-л-дӕ. 3385
 уӕдӕн сӕдӕн дӕдӕр-л-дӕ
 уӕдӕн махӕи абӕдӕр.
 ене хӕдӕр-дӕ —
 хӕн танаӕ хӕнӕ бӕдӕр дӕдӕр-дӕ,
 дӕн танаӕ дӕдӕр бӕдӕр дӕдӕр! — 3390
 гежӕ
 хӕдӕр-дӕ баӕдӕ-л-дӕ.
 хӕдӕр хӕдӕр
 хӕдӕн хӕнӕ дӕдӕр-дӕ
 еӕдӕр-ле ене хӕдӕр
 махӕ гардӕн дӕдӕр! гежӕ 3395
 уӕдӕр табӕи баӕдӕ-ло.
 дӕдӕр-дӕ баӕдӕ —
 гурабӕн сӕдӕн сӕдӕр-дӕ
 дӕдӕр-дӕ баӕдӕ-л-дӕ.
 теребӕнде теӕ — 3400
 теӕдӕр баргӕи тула-дӕ баӕ-
 ба-л-дӕ,
 теӕдӕр-ле ашӕдӕ —
 абӕдӕн адӕлӕ тула-дӕ баӕдӕ-дӕ.
 табӕн сӕдӕн дӕдӕр-дӕ —
 табӕн сӕдӕн дӕдӕр-дӕ хӕн- 3405
 шо-ло

- Абаі Гесер хубўні-л
аруін һаіха махеіјі
арабаң себең хуруба-
дуһод гежі баіба-л-да.
- 3410 ебер бејін махаіјі
ўдең себең шүдөре
дуһалдажі баіба-ло.
ўдер-хаһі бері-ле
Абаі Гесер хубў-ле
- 3415 јадалдажі баіба-ло
Абаі Гесер хубўһе
біхең дутагші уеіб! гежі
ебең јіхе бағтірін
хараілдажі орожі
- 3420 Галха Нурмаң хаһі-ло
баруң холін тебербе —
баруң һаіхаң холорб
етережі орхобо —
баһаһі барағтаі —
- 3425 мухуражі унаба.
— ене хојорб алдағ!
хүштеі хартаі! — гежі-ле
бодолдожі јірежі
гушің һібе бахтірта
- 3430 хелелдежі баіба-ло.
теўһі уд'ада бахтір
Абаі Гесер хубўһе
хүшөр біхең дутагшалаң уеі бе-
леіб гежі
- менең хўре хелед-ле
- 3435 хараілдажі оробо —
Галха Нурмаң хаһі-ла
зўң-хаһі холі теберіжі унаба.
едхелхежі орхобо —
- морной баһаң-дали-ла
мухархажі унаба. 3440
— ене хојорб алдағ-да,
хүштеі хартаі! — гежі-ле
бодолдожі јірежі
тере баіхо зондо-ло
хелелдежі баіба-л-да. 3445
метер гесең біјере
Галха Нурма хаңхаі геһі
уелдежі орохобо —
гурба миңаң серејін-ле
уһең шара нурта-ла 3450
уелдежі орулба.
гушің хојор бахтірін
јада гежі зорсобо,
јада гежі зорсожі
баіхода болобо — 3455
долбң сўдхе даімалсажі баіба ге-
хен јумел да.
метер гесең біјере
наімадхі себең сўдхеде
даімалсана белеі-л-да.
аро бејејін махаіјі 3460
аробаң хурубар дуһаба-л,
ебер бејін махаіјі
ўдең шүдөр дуһаба-л.
утаһаһі шінең
улаң голда торосо 3465
абхаң адаі тулубал.
ајаңгаја јадаба —
— ахаі хубўң
Дашің Шохор хубўң!
абор туһаш хўдудеб? — 3470
саід геме шүдүнде

	жалад геме нудунде дурудана белеі-л-да. Дашің Шѳхѳр ахаі-ло	гулдхажі абоба	3505
3475	јуһѳдхѳ-лѳ сѳдхеде јіреісене белеі-лѳ — јіреісенеі біјере зубхѳң буру-л увеіјер Галхаң Нурмаң хані-ла	гулдхажі абаші һалхің термеі хебе-л-да һалхің һаіхаң термер термедең абоба.	
3480	аро бејін махаіјі арбаң себең хурбара түгдүл татаң хајаба, ебер бејін міхаіјі ӯдең себең шүдере	улаһаң хурзе сабшажі шара буруң далаіда хидхежі орохобо.	3510
3485	хадоражі унабаба. Галхаң Нурмаң хајі-ла арабадхі сѳдхеде јадаң гежі хојулаңда баіжі-ла урда јіхе улаіјі	шара буруң далаі дере шівеші барагтаі зузаң үрүмѳ болоң баіба-л-да.	3515
3490	едхелүлжі унабаба-л, хоіто јіхе улаіјі дерелүлең унабаба-л. һаің ерї алаһаң хоіно һаі морін дѳрен соххо! —	јіхе даіјі дараб гежі јіхе маңгал маңгах-гуі јүме-л, јіхе хўјі даробаб гежі тархїјін алахах-гуі јүме-л.	
3495	хаісаң хара азарбаін дѳрен ніје сохобол. дорон ніје дебдежі орохоно бе- леі-л-да.	хоіно, хоінохојороі-ло нівенду енде јіхе барсо болжі баіба- раі!	3520
	хураі јіхе түлеші хуха татаң гулдхаба,	уру ѳдѳ јабаһиң тамахи талха татагда! . . мстер гесең біјере	
3500	ноітоң јіхе түлеші нубура татаң гулдхажі галјалажі орохобол. далаң долѳң мешегту јаһаң уһаң хојорін	Дашің Шѳхѳр ахаігаја — ене хані атхашің һүрѳ һүмүін узеје гежі орожі јабулба.	3525
		јабулхада болобо — мене оіро болобо-л-да. хаңгаја хара һомѳіјі	3530
		хуха татаң абоба. атхораһаң шудхараһаң алїтаі ахатаі јүмһемші? гежі тере баіһаң баісаңјін	
		тала ханаі дундүрін таһа харбаң унабаба.	3535

- бесебелең езіїн
нарің ханай матарбайіарін
таһа харбаң уңабалдажі орҗобо.
3540 балшір хубуң уналаі,
байаң дүјең уілаһаі-л
Дашің Шохор ахаі геші
— ене ханай езіјер
біхең һулдхам гежі
3545 орожі јіре ханайбі —
мені дура хара увеі хадада
ененеһе хоішо
оғторбоің миңғаң сабаң бурханһа
урам беһең һанарай!
3550 газар дәрхі болобо
гагса јіхе ахаһаң
туһа беһең һанарай! — гежі
оғторбо одо дебібе.
— ахаі хубуң јалаіші?
3555 гедүрбе нүте ерјіжі хареіші!
ене јүхең түідхең түред хојорін
хебтенү?
ерјіжі-шејі харал увеі
намһа туһа бүхең һана! гежі
оғторбодо дебібе-л-да.
3560 метер гесең біјере
Абай Гесер хубуң-ле
тере ханай хубујі
бежің дулаң галда-ло
хајажі-ло орҗобо —
3565 малабарі маңдаң шарба нарандо
бежі-л уру ошожі
харалдана белсі-л-да.
балшарла хубуң геші
байаң дүјең һуба-ла
- бабай намаі јамар дулаң газар 3570
унтулабу? гежі
хобор шабалзажі һулдаба ге-
леі-ле.
тулабаң, тулабаң буруң далаі
бізе
тулхал зајаң дулаң байһаі,
тулалсаһаң, тулалсаһаң даісујја 3575
дароха зајаң дулаң байһаі! —
Абай Гесер хубуң геші
ајаңгаја јадалдабу. . .
јадалдажі байхада —
түмөр хара бумбартаң 3580
абадажі хајаба-л-да.
хурай јіхе түлејі
хухара татаң гүлдхаба,
ноітоң јіхе түлешін
нубура татаң гүлдхаба. 3585
обд худд болсо-ло
тере байхо бумбарі
тоірулажі табіба.
дүрбең наімаң теһенһен
галі түлең орҗобол. 3590
оғторбоің јуһоң хурхорон
үлелзене белсі-л-да. —
тере јіхе бумбарі
гад улаң болсорін
үлелзебе байбу-да. 3595
үлелзежі абад-ло
хара бара хараба-ла:
тере һаихаң хубуң геші
тере јіхе бумбарсобо

- 3600 ене нiбе буламдан
 ене нiбе садха, гежі
 тере нiбе буламдан
 тере нiбе садха, гежі
 баiба гехуn jуме-да.
- 3605 харалдажі баiхада-ло болобо
 хуху утаһаң хуiхуң геші
 улаң утаһаң умаi геші
 тере jiхе бумбаі
 ороi-л уру орожі баiба гехул
 jуме-ле.
- 3610 тере хуiхең уру-ла
 хуiгуң булабаi уһаiјi
 орулажі тере хубӯнеi
 заха заiңхаң урун-ла
 орулажі баiба-л-да.
- 3615 заjалдаһаң заjашиң
 заjаң сабаң теңгерiн
 орулдажі баiбасла
 ајаңгаiјiн јадаба
 Абаi Гесер хубуң геші
- 3620 хаңгаi хара һомоiн-да
 онон дeрен уншаба,
 улаң дүлүi гарбаба,
 хубшi дeрен хебшiбе,
 хуху дүлү гароҗажі баiба-л-да.
- 3625 буху хаи дeрен ле унасара
 булхаисара таталдаба —
 зеңхең дeрен унасара
 зеңхеисере таталдана белeі-л-да.
 — ухуху-ле заjатаi хадамнi
- 3630 ене хуiјi далбал убеiјeр
 xi ханаi тама ошорoi!
 ахахо-ло заjатаi хадамнi
- ене jiхе хуiјiн-ле,
 хуху утаһаң хуiјiн-ле,
 улаң утаһаң умаiјiн 3635
 таһа тудаң хаjараi! — гежі
 харабажі орохолоi-л.
 улаң утаһаң умаiјi
 ото харбаң унабаба,
 хуху утаһаң хуiјi-ле 3640
 таһа харбаң унабажі
 орохоно белeі-л-да.
 метер гесең бијeре
 муноxi-ло хубуң
 — гарохоһаң урид-ло 3645
 јуһу хоног урид-ла
 гароһана јахамнiм! гежі
 даiлалдхаһа урид-ла
 арбаң наiмаң хоног
 гароһана јахамнiм! — 3650
 менең хуре хелебе-л-да.
 даiлалсхаһаң урид-ла
 јуһу хоног урид-ла
 даiлулһана јахам-да! — гежі
 менең хуре хележі 3655
 оморожі ошожі
 алдолажі унаһанiн тереһең ге-
 лeі...
 шаба-шабабартаi турда бiзе
 шабналтаi онтхоi хелсене баинаб,
 шабнажі һуһаң һаидудаламе... 3660
 дураiлсара хелсенеi биdi! —
 метер геһең бијeре
 Абаi Гесер хубуң

	хада бету еші-ле	шіңшўлежі ороҳобо.	
3665	халадаран телбебе, хаір бету мўңғуїјін пўштўрон телбебе, адў ідең хојорІн харурааран тўлаба-л,	албато зоңхоң хојорў адаһа ідең хојорў тўлажі герехең теше гешхўлбеі, газар теше галајўлба-л. герехең дере јірелдене белсі-ло.	3700
3670	албато зоңхон хојорІн нојброн тўлаба. арбаңдан хада ніје појојі олобо, хоріңдон хојор појојі оложі баїға гехен јўме-л-да.	амітоң зоңхоң хојорў һўлабаһо белсі-лў. — арад берін үлеңсўі гарбаң һўлабажі баїба-ло. адуһара болобо	3705
3675	хададан хашараў үлең ўбеїјер тўлабаһа белсі-л-да. бўродон болобо — борў үле-л ўбеїјер тўлабаңа белсі-лў.	бајаң хўїхўр боложі албатара болобо ўнўр хўїхўр боложі сүрілхожі абоба. һүрілхажі абахода —	3710
3380	ўтоғтоһі болобо — ўрмоһо үлең ўбеїјер тўлабаһа белсі-л-да хаја дундан болобо — халахаі ўбеі туба-л-да.	Саңха Гўхоң дўхсиде јірелдежі ороходо Саңха Гўхоң дўхеі геші одо ене белсі ајаң шаја алдаба — һарада-ло хўрўжі һаглажі баїба-л-да, јілделе хўрўжі	3715 3720
3685	хана баїхо баїсаңјін харасаран урўған харулаң баї- ба-л-да. ханаран одон харулаң орҳобо-л. метер гесең біјере хандабаің баїмо харбаһеїјі	јірехеїжі баїба-ло — баїхода-ло болобо — боро хоноғ шара набші болобо. обо зўлўң орондо ушха зўлўң хўнжўлдe, халўң зўлўң хадушхада, булбаң зўлўң будушхада орожі ідељежі зубалажі унтана бе- лсі-л-да.	
3690	газан урўулана белсі-л-да, бубаїні баїлдамо — бурбаһаїјі урўулжі ороҳоһо белсі-лў. хара јіхе херејі		3725
3695	уўулажі ороҳобо, шара јіхе ўнебеїјі		

- һүни теңхең барагто
3730 ебешілежі ошобо
аруиң барабаң делдебе,
ароја зојіјі гүлдхаба,
еберсі барабаң делдебе,
ебере зојіјі гүлдхаба —
- 3735 үреі саіхуиң ураі-ло
хубуң ханаі гароба-л-да.
аруиң ханаі албатуиң
хуңхаң сабаң толбоітоі,
хулаһаң шара һабатаі
- 3740 тоді-лө хұхең геші
ехе-ле боложі,
хуі жіхеі хундүжі,
хубшұрбуіјін заідажі,
абалдана белеі-л-да.
- 3745 бшхорө хемнежі
арахі гарабаң зубалужі баіба-ла,
болдоборо хемнең
маха гарбаң зубалулаң хоно-
ба-л-да.
- герте-шежі махаң,
3750 газә-шежі махаң,
герте-шежі арахі
газә-шежі арахі . . .
зубә наіра хежі-ле
баіба гехен јүме-ле.
- 3755 баіхадо болобо —
малабарі маңдаң шарба варандо
үлүбүідө орулана белсі-л-да
барабабаіто семебеіјі
үлбүі дәре табіжі,
3760 баруң хані шәтеіјі асаражі
орулана белеі-л-да.
- бабаиң саба муңгуң һелмер
баріжі орулба.
баруң можі теберіжі
Абаі Гесер хубуң геші 3765
— хубуңим нері узуите,
үбүбүд һамабад хојорһі! — гежі
мүрүбүң шурабаң јабана-л-да.
мүрүбүхөжі јабахадо
хулоһоң сабаң һабатаі, 3770
хуңхаң сабаң толбоітоі
аруиң ханаі албатуиң
һібе үбүбүң һуба-л-да.
тере жіхе үбүбүң
баруң себе һүдүнде 3775
барбабаиң шінең һабүһатаі,
зүң себең һүдүнде
зүбең шінең һабүһатаі
үбүбүң-лө һуба-ла.
үбүдүг дәре тулаһаң 3780
һахалтаілаң үбүбү-л-да,
үрүбүң дәре унаһаң
һоромһотоі үбүбү-л-да.
тере жіхе үбүбүң
Абаі Гесер хубуңи — 3785
хуң-хада болобо —
— Ошір Богдо хубуң гежі
нере солуиң үбүбе-л-да.
ерітсіхең јүмеде —
дагдах гүі удеху, 3790
ерехте јүменде
длүлех-гүі түрүху-л-да! —
хулаһаң сабаң һабәја
гујалбајіиң үбүбелда.
метер гесең біјере 3795

- Абаі Гесер хубуң геши
дүрбең хара моріі
хуллүлене белеі-л-да.
бұху хара бахтірта
3800 бәжіін барула-л.
тере жіхе ұбуұндө
хара семе дебели
умұдхуне белеі-л-да.
тере ханаі ұбуұ-ло
3805 һадажі абадаба-л.
дүрбең хара мордрө
хұрвұлежі ұвубе.
дүрбең хара моріні
жірехедү болобо —
3810 уноҳі-ло тодоидө
баруң можі теберұлбе
баруң борін абаші
бүбеіні земеһең гежі
увұлдене белеі-л-да.
3815 тере жіхе тодоидө
улаң семе умұдұін ојоң увубе,
хара семе дебели умұдхонө бе-
леі-лө.
ніје тебері махеіі
теберұлежі хұтолбе-л.
3820 абадажі тереһенден һулважі,
дүрбең хара мордрө
хұрвұлежі увұлдонө белеі-л-да.
уноҳі-ле семебе гертө абаші
тере баіхо хубсаһа
3825 гертө таілаң ороҳобо.
тере-ханаі хубұні
ута хонобо дүресе
адұлажі харахамні
улаң жіхе һаја хатарасан
һаҳалдажі харахамні гежі 3830
жірелдене белеі-л-да.
жірелсежі ұрвұң теберің
тежездежі һува геху јуме-да.
јуһо хонсо урувожі
— ута хонобо дүребе-да. 3835
улаң һаја арілаба! — гежі
уноҳі-ле тодоі хариһа белеі-ле.
хариһаң хоинон-ло
алтаі жіхе даідам
аңтаі гурдһотеі болбуда — гежі 3840
Абаі Гесер хубуң
хуілең хұху моројө
емеллежі унажі
абаің заңғар тухдржі
алтаі таівуі абалхаја, 3845
хұхуі таівуі хұбшілхеје
тухдронө белеі-л-да.
абаің заңғар тухдрожі
хуілең хұху морондө
гарона белеі-л-да. 3850
хуілең хұху моројө
уналдажі абоба,
алтаі жіхе даідуја
аро дерен гароба,
хұхуі жіхе даідуја 3855
хұбші дерен гароба
турұні хоморвуі габіжі
јабалсана белеі-лө.
арбаң гурбаң толовоіто
асураің шара маңгадхаі 3860
золөбо гехен јуме-ле —
алтаі жіхе даідуінда

- аро дунда золѡобо-л,
хүхѡі жіхе даїдуїң
- 3865 хўбшї дундан золѡобо-л.
гурбалжаїн гурбаң харѡуїң
белшїр дерен золѡобо.
— ха голї халажі жабаһаң хў-
бўм-шї?
жў голї жўлежі жабаһаң хў-
бўм-шї? —
- 3870 менең ўѣ һураба-л-да.
— адуһаїжі ўѣі болѡоб:
бухара ўхешї ўѣі болѡбд-ло,
хусара хоһошї ўѣі болѡбд-ло,
азарбара адуда ўѣі болѡбі,
3875 техерѣ жамашї ўѣі болѡбд-ло
хада берї харашалжі
халуд берї һурағшалжі жа-
балбі. —
менең хўрѣ хелебе.
— алї голої хўбўмте?
- 3880 алї оморѡі хўбўмте? — гежі
һураң сураң баїба-л-да.
— аро герѣң баруң хоїто тулу-
байжі
ежілежі тұрббі —
зўңхаң наїмаң толѡоїто
- 3885 зўдағ шара маңгадхаїң
отхоң ѡһор хўбўң гешіб! — гежі
менең хўрѣ хелебе-л-да
— та алї халудаї хўбўң белѣйт?
алї ы́лусаї хўбўмте? —
- 3890 һураң сураң баїна-л-да.
ене жіхе даїдада
ежінїн болоң јарағалоң баїна-л-да,
- хаң жіхе даїдада
ханнїн болоң јарағалоң баїналбі
олоң-шежі бешї — 3895
ѡноїң ганса хўїхўр гешіб.
јоро хўруһуң һамағанї,
дала хўруһоң ўбўбўнї
Орої Хензе хўбўң гешіб.
Абаї Гесер хўбўң гешіб. 3900
алтаја абалабі,
хўхўјѡ хўбшўлббі! —
— Абаї Гесер хўбўң
гараба гехўї дулхада —
боро зўрхең булја белсї-л, 3905
боғонї хабаһаң мата белсї-л...
— јамар берхе хўнде ле
хабашагдажі хағдажі ла жабаһаң
хўхең енде баїбаш? —
— боро жіхе зўрухене 3910
булјажі јїрхеде
боғонї жіхе хабаһана
маталзажі јїрхеде
ўһенн мунѡ —
ўрбелѣ гежі тодо блѣіб. 3915
ўјїң мунѡ —
мѡрһуң гежі тодббі. —
— хўдуң ханї хўјї
ўһенн ўрбелѣде,
ўјїн ханї мѡрһуңдо бажужї 3920
аматуїјн танїһаң баїват-да? —
гежі
һураң шоглоң баїба-л-да.
— шамаһа-ло болохо
буха жіхе хўзўтеңї
булбалажі узеһең біје, 3925

- будаі мұңғуң һадағ таһі
һамарбажі үзеһең біје-л!..
— хўней-ле үре —
хўһеһеһең үле үбеі јуме,
3930 хўзўней-ле төром
јорбонһонһо үле үбеі јуме! — гежі
менең хўре хелед-ле
маңгад хўғшоң ахаі-ло
морінһо бурһу тебўр-ле
3935 дебхережі буба-ла.
Абаі Гесер хўбўң-ле
морінһо зүбхең тебўр
дебхережі бунал-да.
дебхережі бубад-ло
3940 хўлзеһең бухашиғ
халаілдажі ошобо,
хўдешіһең теңгершиғ
һетўілдежі ошобо.
бухаја барағтаі
3945 мўрбөлдөжі тулаба-л-да,
бубаја барағтаі
оһолдөжі тулаба-л-да.
метер гесең біјерө
аі геһу белеі-лө
3950 Абаі Гесер хўбўң геһі
угзаражі абахода
ула дорө татаба.
таталдажі аһоба —
таһім сөбө һубулба.
3955 аңшаја алдаба.
менең хўре хелед-ле
арбаң хаһі хўней
теберіжі-ле хўрұх-гүі
ажібар улаң шўһеһеіјі
хөмөһара хаһалба-л. 3960
тере һаіһаң шўһүһонһондө
маңгад хўғшоң ахаіја
хабшулажі һадаба-л.
хабшулаһаң біјерө
јірең бурбуі хадаһар 3965
јібте барің хадаба-л.
далаң бурбуі хадаһар
дабхар барің хадаба-л.
јірең табаң сұхорон
јіңјенсере сұхүлөһө белсі-л-да 3970
шурубаара өрјүлжі таталдажі ор-
хөбо-л.
— ене јіхе шўһүһомһі
хезө-шејі бўхең хўраіләраі!
хезөің-хені хөбтү
хөтүің хаһі јарба-л-да 3975
хөдо урбажі баібараі!
ене јіхе маңгадхаім
хезөің хөбтү
хөтүің-ханаі јарбалда
бөхең-ханаі ухөреіш! 3980
утаһанаі шіһең
улаң голдө торөжі
улажі сохөжі баібараі-л! —
һаің ереі дарөһаң хоіһө
һаі морін дөрен соххо-л! — 3985
теўней һібе ајандө
тар јіхе тохөмін
хаһал зүһон хажалдалаі-л,
талхі јіхе емеһи
хаха дебһең хажабал-л. 3990
талхің хөлхеі минајиһ
хуха сохөң хажабал.

жіхе даііі даробаб гежі
жіхе маңғал маңғах-гүі,
3995 жіхе хўнер даіалсаб гежі
жіхе хўре хелех-гүі-л да! —
метер гесең біјерē
алта¹ја аңнаба,
хұхұ¹јо хұбшұлбе.
4000 хұбшолонo белеі-лo —
оің жіхе гүрōһүі
оі дунда сомобо,
таібуја гүрōһүі
таібу дунда сомолдоно белеі-л-да.
4005 морoң саіхаң хұлүжі
хулмалзағші бололдобо,
шіхененен хоішо-ло —
дүрене белеі-л-да.
хондолзорші болобо —
4010 усаһаң урайғші —
ғанзағална белеі-лo.
метер гесең біјерē
герхең тешē гешхұлбе,
газар тешē галајұлба,
4015 герехең дēрē жірежі,
урда жіхе ашаба
урайғшан тұлхең унабаба-л,
урда ұлаің барағтаі
оғолоіжі хебтебе-л.
4020 хоіто жіхе ашаба —
хоішон тұлхең унабаба-л.
хоіто ұлаің барағтаі
оғолоіжі хебтебе-л.
— уба үвеі
4025 алтаі жіхе даідамні
аңтаі гүрōһүтеі баіба-да! гежі

менең хўре хелебе-л-да.
метер гесең біјерē
Абаі Гесер хұбўң-да:
— ене жіхе гүрōһүші 4030
гушің хојор бағ^атір мені
ене-хаһі гүрōһүі
убушің хұлаң шаһейто!
албато зоңхоң хојортō
ідүлеху баіналōі. 4035
Ошор Богдо хұбўнім
түрўнін олзо баіна-л-да.
Ошор Богдо хұбўнеі
түрўнеін олзо гсхұлді. —
метер гесең біјерē 4040
аруің барабаң делдебе
ароја зоіжі гулдаба-л,
еберсі барабаң делдебе —
ебере зоіжі гулдхаба —
зуба наірі х^еўлебе. 4045
— хұбўнеі түрўнеі олзоіжі
албато зоңхоң хојорні
ідежі тарейто! —
албато зоңхоң хојор геші:
— һаің јүмеің үрі 4050
меребәр гарахо! — гежі
хелсежі баіба-л-да.
һаің хўні үре геші
һаібар-ло гарахо јүме.
мербең хўні үре 4055
мербең хархо! —
Ошір Богдо хұбўмнаі
түрўне олзо идүлбе.
енўнеһең хоішо-ло
јабаһаң зоріһоң газарта 4060

- жарбалтајар јабаг-да,
 жарбал зајаң хојорѳ
 утүг дѳрѳ техерүлжі жірег-да! —
 менѳ хүрѳ хележі тараба-л-да.
 4065 зоріһолоң газарта —
 золтоі зајатаі јабаг-да,
 золхоң зајаң хојорѳ
 утүг дѳрѳ техерүлег-да.
 үрі баға ошорѳ-ло
 4070 түрүнеін олзо ідібеді! — гежі
 үбүбүд намағад, үлібертең, жо-
 хотоң
 хелсежі бајарлажі харіна бе-
 леі-л-да.
 боро хоноғ, шара набіі боло-
 лдобо —
 обѳ зѳлүң орондѳ,
 4075 ушха зѳлүң хунжілдѳ,
 халүң зѳлүң хадушхада,
 булғаң зѳлүң будушхада орожі
 Саңхаң Гѳхоң дүхеітејѳ
 сара үбеі теберілдежі унтаһаһиң
 4080 тере белеі...
 метер гесең біјѳрѳ:
 Абаі Гесер хубү-ле
 — асароһаң езіһең
 Ошор Богдо хубүтеілең
 4085 болѳ баінам! — гежі
 менѳ хүрѳ хелебе-л-да.
 — огторѳо нојоң бабаідо баіхада,
 барүні табің табаң теңгеріду
 баіхада —
- огторѳѳрѳ герелехү жоһотоі-ло
 белеібі.
 улбүндү бухада — намаі олжі 4090
 асараһам...
 — намаһа-ло болхожі
 үрвүхе үре јадад бідерехү жү-
 муш?!
 нама-ло болжі —
 хубү јадад бідерехү баінуш?! —
 гежі
 һураң сураң баіна-л-да. 4095
 — Саңхаң Гѳхоң дүхеі!
 (ајаң-шаја алдаба)
 зајана шара хеніжі
 гарағажі үзхемні,
 захаја гурбаіжі¹ 4100
 дүдажі үзхемні. —
 алта мүнгуң шірѳн дѳрѳ
 ошоно белеі-л-да
 ілібејѳ хахалба-л —
 ерең хеніг гароғаба. 4105
 маңјалаја хахалба-л —
 зајані шара хеніжі,
 захаіні гурбаіжі
 удалажі аоба.
 алта мүнгуң шірѳн дѳрѳ 4110
 һулдана белеі-л-да.
 дудаң дѳрлоң һуба-ла.
 һүні-хаһі болоходо
 зулаің берелѳр дүдаба,
 үдер-хаһі болобо 4115
 нараһі герелѳр дүдана белеі-ле.

¹ ерең на́д заха́до баіһаң гурба́ң хені́ң гарға́д дүлхам гене

- дудхадā болобо —
 нѣ зарімо газарто
 ујаражі дудаба,
 4120 нѣ зарімо газартон
 інен надаң дудаба-л.
 тере холо даідуда-ло
 хаішің гежі хұрху белеі,
 јаішің гежі хұрху белеі? гежі
 4125 жіхе гаіхал гаіхажі
 жіхе таңнал таңнажі
 һуба гехен јүме-л-да.
 һухадā-ло болобо — тб-л уѣі
 хұітoі сұітoі хұде
 4130 хұрху јоһотoі баіналбі,
 хұрo-л уѣі-хадā
 хұмұріху јоһотoілоң баіналбі.
 зајалдаһаң зајабарһаң
 ебхең нѣ белеібі.
 4135 Галта Улаң теңберің
 Габураі Новоң дұхеітеі
 есхелдеһең есхеберһең хамто бе-
 леіді.
 ехе есеѣ хојор манаі
 барббаіго семеѣеіі
 4140 андалдажі іде баіна-л,
 тагшасoі архіјі
 андалдажі уба баіна-л,
 даһаңсoі тамаха
 андалдажі татаһаң баіна-л.
 4145 бабаі ібі хојор манаі
 худа андаі хелеһең баіна-ла —
 Ғсеѣ Малаң бабаіһа
 тbито-ло хамто нѣ блеі,
 Ғхе Јүрең ібіһең
 елѣ манаі хамто белеі-л. 4150
 тере һаіхаң басабаіјі
 орохo-л уѣі некхемні!..
 метер гесең біјерѣ:
 мұнохі-ло Абаі Гесер хұбұң геші
 Хұілуң Хуху морoјo 4155
 емеллең хазарлаң унаба-л-да.
 уналсажі јабаходā —
 хадам бідерху гежі-ле
 аро-ѣрең зұѣше-ле хатаражі
 јабоба.
 јабаходан болобо 4160
 ұбұдұг дѣре унаһаң
 һахалтаіхаң ұбұбуң,
 ұрбуң дѣре унаһаң
 һоромһотoі ұбұбуң,
 баруң сеѣң һұдунде 4165
 барбаѣаң шінең һабаһатаі,
 зұң сеѣң һұдунде
 зұбууң шінең һабаһатаі
 гоірхоң саѣаң морітoі
 ұоуууі золбобо. 4170
 — одo ене белеі-да:
 — хұбұң, хұбұң генелбі
 ха goli халажі јабаһаң
 хұбұң-ханаі баінаш-да?
 ју goli јўлежі јабаһаң 4175
 хұбұң-ханаі баінаш? гежі
 һураң сураң баіна-л-да.
 — Галта Улаң теңгерің
 Габураі Новоң дұхеіде
 хұрбелехе меіі! гежі 4180
 менең хұре хелебе-л-да.
 — ұлбуң замбі даіда дѣвур

- тере холо даідада
хайшің гежі... хұрех-бүйіші!
- 4185 иамаһа-ло болохо
біхен хұрұжі жадаһа јүмеб. —
метер гесең оіјере:
— тамха талхеі золовоһоң га-
зарға
тагалдајі гежі мүнөхі-ле убууң
- 4190 менең хұре хелебе-л-да.
убуулоң хўні золовоһоң хоіно
тамаха татхадо уба убеі гежі
харің шінен даһанда
хансуің шінен хұдунһиһе
- 4195 багса улаң тамхаші
утхажі баіба-л-да.
зурұр мұңғұң хетедер
зураң саһің аһалдажі татаба.
аһалдажі татаһаң оіјере
- 4200 хојұлаңда нібедежі зубалжі
терүнеһең саһі јабалсана бе-
леі-л-да
даһотаіхаң тамхаја таталдажі
јабад-ло
үнөхі-ло убууң даһа алдаң
унабажі орох-ло.
- 4205 — басаба-мні бұжі-ла
даһаім абші асеіһ-да.
морі хараң дөре гарахо
утұлһуң хўнде берхе! — гежі
менең хұре хелебе-ле.
- 4210 — убууң хўні зароһалаң хоіно
јажі зурхе алдхаб! — гежі
моріһоһоң дебхережі бубад-ла
тере даһеіјі уруужі абаші
- убулдене белеі-ле.
убудүтө тулсара
газарто багса орсоро
јада гежі уруужі
араі гежі абалсажі убо-ло.
теренеһең саһа меңхенеі нібедөд
хошұ холбоң зубалжі
јабалсана белеі-ло.
морің дөре аһа-ло
хојор шумдаң ашажі-ла јаба-ло.
баруң хажуғаі шумдаңжі
унабажі орх-ло.
— басабам ші, бухаја зурхе ал-
данабі:
ененім бубад абші асеіші. —
— јажі зурхе алдхаб-да! — гежі
менең хұре хележі
булдана белеі-л-да.
тере јіхе шумдаңјін
урууһе белеі-ле —
јахо јахар дажі јадажі
үмдүпө хіремде туласа
газарто багса орожі
јада гежі хојор бірһоғ
газарһа дөші үндүлбожі
баіба геһін јүме-ле.
јахо јахар јадажі баіхада —
түмөр јіхе һабағаі —
түмөр јіхе һабабар
шумдаңға урууң абаші
моріһо баруң хажуда
улбүжі орхобо.
— басаба мені, убаһ убеі
шіһегеі болһі.
- 4215
- 4220
- 4225
- 4230
- 4235
- 4240
- 4245

- даһаң мені болоходо
дажі абші ӯб̄ш!
убаш ӯбеі хуштеі болһо јумеш!
- 4250 шумдаң мені болходб
баруң хажујм шумдаң
дајдуің гурабаң шебтүн байһа
јуме.
- ене һаіха морб̄ро
ене теңгердү гарші јалах-буі ју-
melші,
- 4255 ене морі хубілбаіш —
маңгад сахур болбеіші,
халаһанда хажіші,
ене біјеје хубілеіші —
огторбоің боро хара
- 4260 харабсарла болеіші,
ојор сабаң теңгерје
ојодолброн ошхоіше —
оңгоң х̄ербег дајдуја
һуладуін барің гархоіші.
- 4265 метер гесең біјере:
одо ене белсі-л̄о —
морің саіхаң хулујі
хубілбажі хажаба.
маңгад сахур болбожі
- 4270 халаһаңда хебе-л-да.
огторбоің боро хара
харабсарла боложі
огторводб̄ дебіхеін ураіхана
— шамаі зајаһаң бурахаң шені
біхем,
- 4275 ен̄неһе хоішо —
зајалдаһаң зајашім гежі дур-
лараі,
- Зарлаг Сабаң убууң гежі
дурдад јабаіш!
аіһаң ешіһең газарта.
менең х̄уре хелеһең біјере 4280
ӯбеі болоң ошобо.
јахо јахар харожі јалаба-л-да.
огторбохоні од̄о деберхелне бе-
леі-л̄о.
долб̄ң с̄дхе дебед-ле
јахо јахар хуружі јад̄ад-ло 4285
јумеің заіхаң јабаһаң јум̄у! —
гежі
харалдажі јаба-ло.
харалдажі јабахода
гоірохоң сабаң морб̄рб̄
горохоң-горохоң хагаржі 4290
хажу дундан јіребе-ле.
— басабаң, јамар охор һанабші?
уітуң с̄ежі с̄ежілебші?
јуһуң с̄дхеі јаба-л ӯбеі-адла
јуһуң сеґең с̄дхе 4295
дебен ӯбеі-адала
ојор сабаң теңгерің
ојодолдон хурухем гежі
јажі-ла һаналаһші.
меіі-ханаі хоіноһб̄ 4300
шаңгалажі дебірхе-ле! гежі
менең х̄уре хелебе-л.
ураін-хайі оробо
гоірохоң сабаң морб̄рб̄
горох̄-ң-горохоң дугшулжі 4305
арілана белсі-л-да.
халтағаі с̄дхе јабасара
харајін харад јабба-л-да.

— енехең һаһаң морһн-да 4310 морһндә ашаң јаба-хада теберлехеб гежі һана үгеі ха- наиб. јамар хубһлһаң хубхаі јабадалтаі морһң белеі? біхең-ханаі дебихедә 4315 сажһңсәбә дебһне-хамһам. тере морһң дугшухада халтабаі сажһңгаһа үлү хүлө-тата үвеі јүме баһа-л! — ојор сабаң теңберһң 4320 ојодолдон хүрхүјә бәләбә-хамһим. јүһүң сүдхе деббе-хамһим. дайдүим јүһүң шолмүиндә аха шолмон јірежі, намаі һадаң шоглоң јабану-да? 4325 тіже-ле јажі јабаходан меңхең хемә хажудан гоірохоң саба морәрә горхоң-горхоң хатарбажі хажу дундан јіребе-ле. 4330 — үдүі һана һанахад-ла јіхе теңгері холо гежі һанахаш- һаб? јібер дала һулда гехешһаб? басаба мені генеләі еіме охор һана һапажі јабаңхар 4335 ене морһјим уһад-ла огторбә бәдә дугшүләш ене-хані үдү јіберә һамдә-ханім асеішһ. — тере-хані — Абаі Гесер хуәуң геһі	тере һаһаң морһјин уһалдано белеі-л-дә. һодоң јібер хојорә тере-ханаі үбүвүндә үвүлсүбе баіба-л-дә. уһалсажі хатархада 4345 алта-л мүңгүң дубујјар хаңхансара дугшаба. ојор сабаң теңгерјә ојодолброн гараһі ужім сабаң харвужаран 4350 хаңхансара дугшулана бе- ләі-л-дә. ужім сабаң харвужаран јүрјүлхежі јабахода — мүһәһі-ле үбүвүң геһі ураһн-хані гараһі 4355 харвүі дәрәп һува геһен јүме? мүһә-хані болсоро... морһм есе-хада үвеі болоң ошдгһһ!? хүдүі-ханаі болсо шамаі 4360 хүхең хүләжі-ле һуха јүме? мене хара шүдхәреі хојор-ханаі шіхеһн хухаң татаң абаһі хојор гартан барулажі 4365 орәә-хада барүһм табһң табәң теңгерідә ошолдожі ене хојор шіхә јаһулажі јірхедә һібе һана абахашһ! — — зајалдаһаң зајәһш мені ја- ләһш-дә?
---	---

- 4370 Зарліг Сабаң убуўо мені јалай-
ші? —
— јаба мені хоиноһо,
морѳ уна, утер түрбең хатар!
менең хӯре хелене белсі-л-да.
јірең алда біјетү
- 4375 јірбеі хұху моріі гараважі
меңхең тұлдун орулба.
орулаһаң біјере —
аро-берең барулжі
Зарлар Сабаң убуўутүјо
- 4380 хаторажі арілаба.
хатаражі јабаходан
Зарлар Сабаң убуўуң геші
гоір сабаң морѳро
горхоң-горхоң дугшулад
- 4385 ушѳ ураин орожі
дугшулхажі јаба-л-да.
ене-ханаі моріі
ашажі јабахода —
ілагтахаб гежі һана увеі хам-
наіб-да.
- 4390 ене-ханаі убуўуіі
һуґабшалаң јаба-хада
ашараххаб гежі һана увеі ха-
наіб-да. . .
ајаң-шаја алдаба
һанаң шеіі барадам-да.
- 4395 хұні зужі јабаһаң даһеіі
ұрувожі ухұде
убудугто оросо
шабардажі баіхада
јуң гежі шүбеһемші? — гежі
- 4400 уноҳі-ле убуўуң —
- менең хӯре хелебе-л.
меңхең біје біјележі золѳо-хадам,
мехерең шараі шараілажі золѳо-
хадам
хұдүі шінең хубумші?
хұдүі шінең мортоі јүмебші? — 4405
— Зарлар Сабаң убуўуң јалай-
ші? —
харахадам баба-ханаі мороң
јаббал
харахадам болобо —
бішаіхаң утулһоң убуўуң баі-
балші.
одо ене белсі 4410
ніје багтаі талда-ла
меңхең біјеје біјелжі
намда харагдеіші,
мехерең шараја шараілажі үзег-
деіші.
— ене заңгарон јабовжі 4415
Есхеберје Сабаң бурханда
оро-л-ла сана! —
терүнеһең саһа-ла
гоірхоң саба моріно
баруң амеін угзарба — 4420
ерең хасар мірулба,
баруң гарар соҳобо —
можің себе тулбад-ла
јұхең балаі увеі болжі ошо-
бо-л-да.
терүнеһең саһа 4425
баруна табің табаң теңгерде
ошхом гежі дугшулажі јабходан
огторгоің хұху морітоі

- хүбүң беші хүдері,
4430 ере беші едері
хоиноһоң хүсең хатараң жіре-
бе-л-да.
- хуңхаң сабаң толбоітоі
хулаһаң жіхе һабатаі
сараің-делі һүдүтеі
4435 сабаң улаң шараітаі
мөрроің шінең һеіхегеі
мүхүрөң улаң шараітаі
үбүбүнін жірене-л-да.
хүселдежі жірежі
4440 — алі голоі ұлғуіні бідхебші? —
гежі
- менең хүрө хелебе-л-да.
— баруіні табиң табаң теңгерің
отхоң оһор хүбүң гөшіб.
та алі голоі үбүбүң белеіт?
4445 алі теңгерің үбүбүң белеіт?
— себең себдег теңгерің
Селмеңдеі Сабаң хүбүң гөшіб.
јамар јамар арбаран
Абаі Гесер хүбүң гөші
4450 зүһөлежі јадаба.
одө ене белеі
— хүбе-ханаі таһах-бүіадар
хүвер јахуі хубіла гежі хел-
нет-та.
- едүі хабатаі убаідаһа...
4455 оірб ерјіһең атхаші!
— Зарлаг Сабаң үбүбөң јалаіш?
земе намда баіна-л-да
зајалдаһаң зајашаја —
гомоілбох-үі баінабі.
- Зарілаг Солбоң хојорто 4460
залаба мүрүбүң баіхалбі!..
метер геһең біјере:
баруна табиң табаң теңгерде
хаңјің долбң дархаң дәре
абадано белеі-лө. 4465
— ене-ханаі хүбүнеі
оіһін жіхе ерјө-ле,
оһорін жіхе нарида-ла. —
хаңјің долбң дарохаң гөші
хаталдажі үзеіто, 4470
шеңјің долбң дарахаң гөшім
шірелдежі үзеіто.
Абаі Гесер хүбүң танаі
оірб жіхеі ерјө-ле,
оһорб жіхеі нарда-ло — 4475
Галха Нурмаң хатаі
даілалсаһар болобо —
тархін ерјү болө-ло,
шуһанін белінтең ошо! гежі
хелең хүнең баіба-л-да. 4480
одб еілә белеі —
хаңјім долбң дарохаң
хаталдажі ухулте,
шеңјім долбң дарохаң
шірелдежі үбүіто! — 4485
хелең хүнең һуна-л-да.
хаһа-рүба хајалдана белеі
хаіаілбажі надаба,
хүрхү уру хајаба-л-да —
хүбжүлежі надаба. 4490
шеңјін долбң дарохаң гөші
шірелдежі абоба —
шірелдежі абохала —

булад түмөр барагтай
 4495 хаңхансаран шіребе.
 буха шолунаі барагтай
 јабхаң баіса шірежі
 абалдана белеі-л-да —
 хаңјің долоң дарохаңда
 4500 абадалдаң баіба-л-да —
 хаһа дере хајаба —
 халаілбажі надаба,
 хурхо дере хајаба —
 холбожі надаба
 4505 Іуңхең Шара далајар
 хатахажі абоба,
 Іүмөр Јіхе улара
 шірехежің абоба.
 шіреіхе јіхе боту-ло
 4510 шіјтсі болбоң зајабо,
 аіхо јіхе боту-ло
 абатаі болбоң зајажі
 табіна белеі-л-да.
 Абаі Гесер хубуң
 4515 хуіту сүіту хубе
 бідережі оші! — гежі
 табажі орхобо.

метер гесең біјері:
 ојор сабаң теңгер теше
 4520 јүрјүлежі үзебе —
 Хуілең Хуху морің геші
 хаторажі јабохала
 холо баіһаң јүмејі
 оіро болбоң хаторба
 4525 хојор баіһаң јалбаінда
 віең гежі хатарба

аро-берең зүгше-ле —
 ојор сабаң теңгерје
 ходо-ханаі гараші
 хаторажі арілоба — 4530
 хурта бајаң теңгерде
 хурең гежі ошобо.
 хурта бајаң теңгері
 гурабаң сүдхе јабажі
 уһаң хобор урдажі 4535
 јада гежі гароба.
 терүнеһе саша-ло —
 маңто јіхе огторбодо
 хурелдежі ошобо. —
 манто бајаң теңгері-ло 4540
 харабујі оложі јадажі
 гурабаң себең сүлхеде
 тори ториһор јада гежі
 садо біједен гароба-л-да.
 терүнеһең саша-ло — 4545
 хараңхуі бұруңхуі теңгері
 баіба гехен јүме-ле.
 егең хоіто харбуіда —
 албані јүмеің харбуі-ло.
 тўні удадо харбуі-ло 4550
 зуха наімаң толбоіто
 Зудаг Шара маңгадхаің
 харбуі-ханаі гежі-ле
 дудана белеі-л-да.
 ебең урда захеің харбуі 4555
 Галта Улаң теңгерің харбуі гежі
 менең хуре хележі дудана бе-
 леі-ло.
 гурабаң јіхе харабуің-гуа
 белшір думдан урбаба —

4560 алта муңгүң улаһаң
саба муңгөр намалжі
тере жіхе дайдуда
урубажі баіба-л-да.
тере жіхе улаһані

4565 урада біједен —
алаг ерең бешіг
зуратаі-ло баіба-л-да.
метер гесең біјері:

Абаі Гесер хубуң-гуа

4570 ебең урда хараујар
баріжі хатарба,
хатаражі јабахода —
харбуја алдахаја ханаң ханаң
јада гежі садо біједен гаро-
ба-л-да.

4575 гурабаң сүдхе јабажі
јада гежі гароші
ошолдоно белеі-ле —
Галта Улаң теңгері-ло
һүрө һүмө гөші-ле
4580 теңгерідү хурулсүмө
тебхер сабаң баісаңјін
јіребеіжі баіба-ло —
додо біјер болобо —
долө миңгаң шабабар —

4585 долөң үнсүг даидуја
шабалбаһаң шабабар,
деде біјер шабабар —
демеі олоң шабабар
јүһүң гүрүм теңгері
4590 шабалбажі гарбоһаң —
шабабар-ло баіба-л-да.
Галта Улаң теңгерде

хүрелдежі ошобо —
оролдоно белеі-л-да.

хадам бабаі гежі 4595
мендешілең баіба-л-да
— улбуһі хара бедха-дел
намда хаішің гежі
хүрібелжі жірхе јүмші?
— зајалдаһаң зајаші хамто баі- 4600

на-л

Зарілаг Солбоң хојор мені ебхең
баіна-л —
барунім табің табаң теңгері
баіна-л.

ахолажі түруһоң баінал
Хаңхаң Хормос теңгері.
Хаңхаң Хормос теңгерің 4605
отхоң бһор хубуң гөші баіналбі.
манаі-хані бабаітаі
барбағаіто һаіхаң семебеіжі
андалдажі іде гехеде, —
тагшісөхі арахіјі 4610
андалдажі уһаң јүме гехеде
хүрібелхежі жірелбі —
даһоңсөхі тамахіјі
андалдажі татаһаң јүме гехуі дү-
лад —

худаің јоһоі хелсеһең јүме гехуі 4615
дүлабі

Габураі Ноһоң дүхсітеі
хојор толбоі холобохо јоһотоі ге-
хүде жірелбі

ене һаіхаң хуірі мені
хадам бабаі шіхең меде-ла!
— хараһалаң хубе-да 4620

- хадам геһең јўхең јірбеш?
үзеһелең хўбё-ле
сшІ гежі јірһең хеңхең јірбеш?
— басабағай-ло-хада-шһі
4625 наімалаң хариһаң
һартай хўбўд гулдха-л-да.
долбң-ханаі хариһа
дуртай хўбўшин јірхе-л-да.
басаба-ла ўбеі —
4630 бахантаі хўретеі баіхаш
— ене хені аlib? — гежі
һбе зарма хўбўд
хелсеш ўбеі хатарха-л!
— хўбўң, хўбўң генелбі —
4635 далаң долбң таһалбеің
са біједў һуба-ло
Гобўрай Гбхон дўхеі-ле.
терўһере орожі
хўіту сўіто хўһере
4640 хелсежі меде-л-да.
метер гесең біјере:
Абаі Гесер хўбўң геһі
далаң долбң таһалбаің
садо біједен гешхелбе.
4645 һібе дўңгбр —
далаң долбң таһалбаі
іһелдежі оробо —
ўбўдуббў һаібаһан, тўлеһелең
іһебе,
ўһўбўјбў һаібаһан, едхўлбжі ха-
ба-л-да
4650 далаң долбң таһалбеің
са біједў ороходо
хблбјббў болобо —
- һареің һунаг татаба,
хблзурара болобо —
наранаі сунаг татажі 4655
суба гехен јўме-ле.
баруң хасараін толондо
барунай-ло амитаң
ўреін саіба, ўдерін геібе! гежі
ўһе гўбе һажі баіба гехе јўме-ле. 4660
зўң хасараі толондо
зўһеі-ле амитаң —
ўреін саіба, ўдерін геібе гежі
ўһе гўбе һажі-ла
баіба гехў јўме-л-да. 4665
ерең мўңгўң остблдб
іден саіјі табіба,
улаң мўңгўң остблдб
ундаң саіја табіба.
татахато һунахо — 4670
табіхато агшаллахо
тарлі ерең остблдб
далаң зблўн ідені
дабхор зблўін табіба —
јірең зблўң ідене 4675
јіхе зблўін табіба
ебел зебел іделене белеі-л-да.
ехір хеһір зубалба-л —
хара јіхе уһаң дере
ўрмб баісан зубалба, 4680
хабтабаіхаң шолуң дере
новб урбулаң зубалба-л.
— хўіто сўіто хўхең! — гежі
менең хўре хелебе-л-да.
унталбаі јаһаң асеіһі 4685
ута јіхе харабуіда

ујада-ло баінабі,
уран зѳлүң ајаңда
нубура-ло баінабі...

4690 обѳ зѳлүң ороңдѳ-ло
урулажі унтула,
хауң зѳлүң хадүшхада,
булбаң зѳлүң будүшхада орожі
Габураі Ноѳң дүхеітеі
4695 теберілдежі хојуланда унтажі-
лаң ошолоі.

— убулѳні үдеің шарѳа нарані
үрѳлүјѳ бултаіжі
үрѳлүјѳ үдүідо
Галта Улаң теңгері геші

4700 хаҳараѳаіі табіба.
— хадама-ло басағанһа
хахасажі јадабү-да?
хауң зѳлүң хадүшхаһаң
бодожі јадабү-да? — гежі

4705 хаҳарабуіі табіба.
булбаң зѳлүң будүшхаһа
бодолдожі јадабү-да? —
болзорто һаіхаң һамағанһаң
һалжі јадаң баіну-да?

4710 ұттер түрбең гарші жірху! —
гежі

хаҳарабуі табіба-л.
Абаі Гесер хубуң геші
дебел үбеі урбаҳар,
годоһо үбеі оімоһѳр

4715 гуің хараің гарана белсі-л-да.
гаролсаһаң біјере:
хадам бабаі генелбі
јүбе хелең хүрхешніб?

хүбе хелең јүрхешніб? —

— хараіхо жіхе хүлүхѳң мені 4720
баіна-ло

можі һүжі болѳ-хані баіна-ло,
харахо жіхе һүдо мені-л
булхо болоң ошѳ-ло,
зурахо жіхе гараха мені
һалаѳа болоң ошѳ-ханаі баіна-ло. 4725
енде ураі Хаңхаң Хердіг шобуң
біхең

Хаңхаң Хердіг шобунаі
хотоѳо-ло үдүіі асаражі асеіші
гураһаіі хежі-ле сараһаіі зура-
хампі-л.

— хелші үбеі хүре-ле 4730

һаіі мүнѳ хелебеш-да,
амалші үгеі јүмеіі,
һаііі мүнѳ амалбаш-да! — гежі
менең хүре хележі

хубсаһа-ло үмдхѳмні 4735

ідележі зорхѳмһалам! — гежі
менең хүре хележі

Габураі Ноѳң дүхеіде
ороложі ошѳо.

далаң долѳң таһалѳаің 4740
садо біједү ороѳо.

Габураі Ноѳң дүхеі-ле
ідхе жіхе ідејін
белдежі баіба-л-да.

— хадам-хані бабаі шені 4745

јүбе хелең јүлебе,
хүбе хелең хүлебе?

— амалші үбеі јүмеі
һаіі мүнѳ амалаѳо баіна-ло,

4750 хелші үбей жүмејі
 һајі мүнө хелебе-ле! — гежі
 хелең хўнең баіна-ло.
 — хариң хўбўң хариш саша.
 наімалаң хариһа
 4755 һаратаі жүмсі олохолші,
 долбң-ханаі хариһа
 дуратаі һамаһа олохолші.
 хариң хўбўң хариш саша — гежі
 менең хўрә хележі
 4760 баіһа гехен јўхең-бе.
 Абаі Гесер хўбўң геші
 — ере хўхең зоріхомң баіна-да
 зоріһоңдө хўрүхелең баіна-ло.
 ере хўхең зоріһоңдо,
 4765 езі хўхең ескеһеңдө баіна-ло.
 ескеһеңдө хўрә үбей-хада-да
 ерехі хураһа отолхо.
 шоно-хада болобо
 гурабаң үлдө үлдехе-л
 4770 хўсө үбей-хада-ло
 гуриңхалаң унаха-л-да.
 ере хўхең баіхада
 зоріһоңдө хўрә үбей-хада
 зура хўшөриң унаха-л-да! —
 4775 менең хўрә хелөд-ле
 һурхаң гархаң хојорө
 бөшхи болхо уһаран
 земөжі хаяна бөмөй-л-да.
 метер гесең бијөре:
 4780 ерө муңгүң остөлдө
 ідең јіхе сайдан-да
 һуба гехең жүме-ле.
 ідемежі зүбалажі һуба-л-да.

— шамаһа-ло болхо жүме-ле
 Хаңхаң Хердиг шобуні 4785
 хоһобо үдү асара үбей жүме-ле.
 шамаі хардаха тібе-ле.
 ұттер түрбең хариң хўбўң
 хариш саша! — гежі
 менең хўрә хелебе-л-да. 4790
 Абаі Гесер хўбўң-ле
 — тө үбей зоріхомни! — гежі
 менең хўрә хележі
 хубсалаһаң бијөре
 газә теһө гүрбелзесе гешхелжі 4795
 гаролдажі ошобо-л.
 Хуілоң Хүхө моріндө
 алабхажі аһажі
 аро-герөң ураигші
 хана хаңха харбујар 4800
 хаңхалзаса дугшулана бөмөй.
 зонө зодоң харбујар
 зуралзаса дубушулана бөмөй.
 —
 уналдаһаң галданін-да
 ұсаја дүрөр дугшулаһаі! 4805
 ұлзаһаң һаһаң бејі гешін
 һанаһа дүрең дугшулаһаі-л!
 Абаі Гесер хўбўң геші
 аро-герөң ураигша
 хана хаңха харбујар 4810
 хаңхалзаса хатарба,
 зонө бұдўң зудаһан
 зуралзасан дугшулба.
 теңгеридө хўрумө
 тебхер сабаң баісаңдо 4815

- хүрүлдөнө белеі-л-да.
огторводо хүрүме
одоң сабаң баісаңда
хүрүлдөнө белеі-л-да.
- 4820 хүрүлдежі ошожі
моғоң саіхаң хұлүбө
ујахо газар јадаба-л-да.
хаңгаі хара номоіі
һуха татаң абба-ла,
4825 газарто багса јоборбо,
ута муңгуң јолојо
онов дөрен ујажі
орохоно белеі-л-да.
тере һаіхаң һүмојо
- 4830 урун-шејі заіба-л-да —
орохо үдеін јадаба-л-да,
өдүн-шејі заіба-л-да —
гарахо үдеін јадажі заіба-л-да.
баруң хоіто херешерен
4835 үдең тенде баіба-л-да.
тере јіхе үдеіі
іһелдежі оробо.
ајаңга хебер үбеі
һаіхаң басабаң
- 4840 алабхі дөре һүжі-ла
уілажі һуба-ла.
түнеі дөре харахад
ніје-ханаі басабаң
дулажі һуба-ла.
4845 түні дөре харахад
ніје-ханаі басабаң
іһең надаң һуба-л-да.
— ене гурбаң басабаң
алі омоғоі басабад баінат?
- алі голоі басабад баінат? гежі — 4850
һураң сураң баіна-ло.
— Хаңхаң Хердіг шобунаі
гурабалаң басагаң баіпаді
мүно үдор ідүлхо басаба-мнаі
уілажі һуна-л-да, 4855
малабар ідүлхе басаба-мнаі
дулажі һуна-ла,
һүбө үдор ідүлхе басаба-мнаі
іһең надаң һуна-л-да. . .
Хаңхаң Хердіг бабаі-мнаі 4860
Хорто-л Шара моғоітоі
јуһуң јілеі даілајса
арабадхі јілдө-ле
хараілдажі ожіржі
атхожі гархом гежі 4865
далаја-ло орблбожі
баруң дала хухаражі ошходо
гурба дүрбең хоноғор
гурбаң басаба үбө-ло. . .
дүрбең хоноғоі талаіі гүілдажі 4870
гурабаң басаба үбуне белеі-л-да!
метер гесең біјере:
— басабад, тере танаі
ханаһа јірхе јүме? — гежі
һураң сураң һуба-ла. 4875
— Хара Бүрүң далаі-сөһө
гароші јірхе јүме.
Хара далаің хашалабар,
Хатаң улеің хормоғор
гашіржі ідехү јүме — 4880
үдер теңхеі барагто — гежі
менең хүрө хелебе-л-да.
— біхең ошжі харабажі үзхемні

басабад, бүхең уілалдагтуі, — 4885 зол манаі медүжі-л! — гежі менең үбе хелебе-л-да.	Хорото Шара моғоі геші гаралдажі жіребе. 4915 гурабаң жалғаиң сана-ло
— хариң хубұң харабуіјара жа- беіші! хүнеі-ле түло хүнеі-ле даідадо хуморжі бүхең үнеіші!	хорболожі баіба-л-да Абаі Гесер хубұ-ле. хаңгаі хара һомоіјін һухалажі абад-ла 4920
4890 хариң хубұң харабуіјараң жа- беіше! геж' менең хуре хелебе-л-да. мунбхи-ло хубұн-гуаі гаралдажі ошходо: — тарахаја тегхең дунда	оно дерен уншаба, улаң дүлүі гарбаба, хүбші дерен хебшібе — хуху дүлүі гарбаба-л. — ухухе-ле зајатаі-хада-мһі 4925
4895 тадхаң улаң һүдтоі јүме. тере һаіха һүдүіјін теһе бала харбаһаң хухең даілаха-ло, дараха-ло јоһотоі јүме!—	үіхең таһа ошброіш, ахоң јабахо зајатаі-хадам тарахані тегхең дунда тад ула һүдүіјін теһе һамна харбаһаі-л. 4930
Абаі Гесер хубұ-ле 4900 орохо жіхе јалагаің узүраһаһ ошобо, гарахо жіхе јалағаің гаролсаһан ошобо-л. хара бара харажі јабана бе- леі-л-да.	үреідежі хажараіш, хулаһані узүрер хубахажі хажараіш! метер гесең біјере: 4935 хороң зурең хојорін Хара Бүруң далаіңда хаіраһан шударараі-л
4905 харабуі дерен болобо үмехеі сүрахаң боложі урабажі гетебе-л-да. Хара Бүруң далаі геші ојбронһоң урбаба-л,	Хатаң жіхе улаја хоромоіјброн шуларараі. 4940 хороң дөре жірежі хоңхоһоң ојброі, һадагта жірежі
4910 худһоһ-луң хурјубе — орбші бусалхеің бараггаі бусалана белсі-ле. тадхаң улаң һүдүтсі	һабінажі ојброі! — гежі менең хуре хележі 4945 буху дерен унаса булхаісаран татаба-л,

- зеңхең дөрен унаса
зелхәисерен татаба-л.
- 4950 табалсажі орхобо.
хаңдабаң зебе гәші
харајажі арілоба,
буҗаіні бұху гәші
бурјажі арілоба —
- 4955 тархін тегхең дундхи
тад ула нудујі
теһе-һамна тудабә,
амор жіхе голін-дә
хаха-бала тудабә
- 4960 атхал сеҗең семеҗеін-дә
бута-һамна тудабә-л.
убуһонәі үзүрәре
үреідежі хајаба,
холуһанә үзүрер
- 4965 хубахажі хајаба-л.
хајалдаһаң біјерә
Хара Бүруң далаја
хаіраһан шудурба,
Хатаң жіхе-л улаја
- 4970 хоромојор шударжі
хорбң дәрә хорјобо,
һадаг дәрә һабінба.
хашајі-хаһі шінең
хара шуһаң үлдежі
- 4975 баруң һаіхаң хасарта
шабахаң гсжі һалдажі ошо-
бо-л-дә! . .
- Абаі Гесер хубуң гәші
алдаложі унаба,
алахолажі хебетебе-л —
- 4980 — амің дәрә баілабаһаң хоінб
- ене һаіхаң нұху́рб
јажі-ла алахо баінамді! — гежі
еҗең жіхе басабаң,
дбдо захада уілажі һуһаң ба-
сабаң,
хелең ху́нең баіба-л-дә. 4985
хара јоронуд! абарх-буі јахо?
харің ху́буң мані ту́лб хаң-
ја́рба...
беді абарх-уі јахо һемді?! —
гежі
менең ху́ре хелебе-л-дә.
меҗер гесең біјерә: 4990
јуһуң булајі уһаран
уваздажі абоба,
жіхе таібуің арсаһан
арулажі абоба.
- 4995 муңхуің хара ухаңдә
бесеҗелең басабајі
дебулене беләі-л-дә.
муңхујб хара уһајі
абалдажі јірхеден
улаң халамбаі боложі 5000
Іше тіше һуібаражі
Абаі Гесер хубуң
һуба гәшін јуме-дә.
ајаң-шаја алдаба
жіхе таібуің арсаһан 5005
арулажі баіжі-ла,
јуһуң булајі уһаран
убахажі баіжі-ла —
муңхуің хара уһајі
улабаһа беләі-л-дә. 5010
муно́хи-лб хубу́ң гәші

- меңхең біјеје бејелбе,
мехерең шараі шараілба.
уџанаіхіһаң болобо —
- 5015 улам ұл̄ боложі,
ертенеіхіһең баіна-ло
еңхе ұл̄ боложі
бодолдожі һуџа гехен јуме-ле,
бодолсожі абохода
- 5020 алта мұңғуң баісаңдан
ошолдоно белеі-л̄.
далаң з̄олуң ідеңеі-л̄
дабахор з̄олуін табалдабу —
јірең з̄олуң ідеңеі-ле
- 5025 јіхе з̄олуін табалдажі
ідел̄лжі зүвалулжі баіба-л-д̄а.
зүвалажі баіхадо
Хаңхаң Хердіг бабаі-ло
хүрүлдежі јірге-л-д̄а —
- 5030 од̄ ене белеі-л̄
— басағані мені амің дәре
та баіџа јум̄-те? — гежі
һураң сураң баіба-л-д̄а.
— Галта Улаң теңгерің
- 5035 Гаџураі Ноџоң д̄үхеіде
хүрібележі јіре-ле белеібі,
бідережі баіџа белеібі
тані хотоџо удујі
ер̄үлене белеі-л-д̄а. —
- 5040 — мені гураһеі баріжі
зурахо тере ашідә-шні
хезеңеі шінетеі бол̄-бо?! —
гежі
- менең хуре хелебе-л-д̄а.
мені гураваі лахо
- шінетеілең бол̄ог-д̄а? . . 5045
менең хуре хелед-ле
басабад̄а амің дәре баілџаһаң
хоіно
хотоџо-ханаі удуң ј̄үнеі хаіра
болхон-бе?
- ходоложі уџубе.
мороң дәре гараши 5050
јабалсана белеі-л̄
ходоложі уџуһонін
мороң дәре баріжі-ла
аро-џерең хоігш̄о-ло
дугшулхаја баіхад̄а 5055
арабаң сеџең јілі
анда гежі халаба-л-д̄а,
табаң сеџең јілі
таніл гежі халоба-л-д̄а.
- Абаі Гесер хубуң геші 5060
мороң дәре баріжі
герехен тешін гешх̄улне
газар тешен галајулана бе-
леі-л-д̄а.
- оің ута улаң
шен̄уһешіг јумеі баріжі 5065
јүрјулене белеі-л-д̄а,
мүнохі-ло хубуң-гуаі
геретен оіро болжі
јабахода болобо
намаі хадам гежі 5070
һана-хаі бол̄-хад̄а
тере удуін тех̄р̄улетџеіг! —
хадам гежі һана-л увеі-хад̄а
асоражі алта мұңғуң баісаңдам

5075	түшүлежі дарожі алатҕаіг! — гежі	алта мунҕуң херенсілең дөрө хараңхолоң унаба-л-да.	5105
	хојор улаң хубуші ілбелдежі хунулене белей-л. тере удунһом аіха-ло баіжі хүјі јахуі түлбонһу-ло јума-бе?	Абаі Гесер хубуң геші гуің хараің гапіржі Галта Улаң теңгері дугтаражі голхоң орулжі	5110
5080	тенде-ханаі убо-хала та абаші шалхо јумут? — гежі һураң сураң баіба-л-да. моріндо-шејі піре-хада-мнаі морі манаі дах-буі-ле.	гертен-ханаі хутулжі орулхајің орохобо. далаң долбң таһалҕаің са біједү оролсоно белей-л-да гурубелзесе гешхелжі	5115
5085	шені бурбе дөрө баріһаң удуіі! — менең хуре хелебе-л-да. јірјулежі јіребе. алта мунҕуң баісаңјін баруң урда хершеһеңде	далаң долбң таһалҕаің садо біједү ороходо ерең мунҕуң остолдо ідең саіја табіжі Габураі Нобон дүхеі-ле гурубелзежі баіба-ла.	5120
5090	түшүлене белей-л-да. алта мунҕуң баісаңјін зун-хані хоішдо-ло хелтеісен дарулба-л. дарулажі баіхачо	татахачо һунахо табіхачо агшахо тарла ерең остолдо далаң золуң іденей	5125
5095	Абаі Гесер хубу-ле оролдоно бе- лей-л-да — хадам-хані бабаі, еріһең јумеіш асараба баіналбі гараші-ла асаржі гураіі хелдежі абейше!	дабахор золуің таболдоба. јірең золуң іденей јіхе золуің табалдажі Абаі Гесер хубуе бару улаң һуаһаһаһа һуадажі асаржі һулаҕаба баіба-л-да.	5130
5100	метер гесең біјере: харахомані-л гежі гарона белей-ле. харанаһаһа халтаржі һуредежі баіба-ло	убуу һамаҕаң хојор-ло ерең мунҕуң остолдо іделене белей-л-да. ідележі һухада — хара јіхе уһаң дөре урумо баіса зуғалба.	5135

хабатаҕаһаң шолуң дөре
5140 нобойн орбулаң зуҕашана бе-
леі-л-дә.

метер гесең біјерө:
боро хоноғ шара намші боло-
бо-л-дә

обо золуң орондо
ушха золуң хунжулдө
5145 оролсожі унтана белеі-дә,
Ғафурәі Нобон дүхеітеје
теберілдежі унтана белеі-ле.

убулоні үдеің шарға наранәі
үрөлүјө бултајжі

5150 үрөлүјө үдүіде
бодоң хараің баіба-л-дә.
ббшхо болхо уһара
һура ғара зембебе,
земемжі абаші

5155 ерең муңгуң остолдо
іделене белеі-л-дә:
улаң муңгуң остолдо
уңдаң саја табіжі
ідележі зуғалажі

5160 ебел зебел ідележі
ехір хехір зуғалаһанін тере ге-
леі-л

зуғалажі һухада
хара жіхе уһаң дөре
үрүмү баілабаң зуғалаба баі-
ба-л-дә.

5165 хабтаҕаһаң шолуң дөре
нобо урбулаң зуғалабо белеі.
урданаі баһаң јүмеіжі

удаң татаң зуғалаба,
ертенеі баіһаң јүмеіжі
еблүлежі зуғалажі һуба-л-дә — 5170

— үрө гүнеі уһаба-л-дә
газар даідаја һанаба-л-дә,
ібі бабаің хубуң геші
үтуғ һутуға һанаба-л-дә! — гежі
менең хуре хележі 5175

Абаі Гесер хубуң
газа теһе гешхелене белеі-ло —
хадам-хані бабаіда оролдоно бе-
леі-дә

— Галта Улаң, хадам бабаі! —
гежі

менең хуре хелелдежі баіба-ло. 5180
үрө гүнеі уһаба-ло
газар даідуја һанаба баіба-л.
ібі бабаің хубулең
утубо һутубо һана-хані баі-
набі!.. —

менең хуре хелелдене белеі-л. 5185
— һада жіхеі наһлбеіш! — гежі
Абаі Гесер хубуң
һува гехен јүме-ле.

— ене жіхе үдүјө
ежің дөрен хурувожі жіреіші — 5190
ене баіхо баісаңјім

бүхең дарулжі уһајајіш! —
абадаһаң хоіно шені-ле
хорімоі болзор ғарбахо! гежі
менең үбе хелебе. 5195

Абаі Гесер хубуң-дә:
— хадам-хані бабаіда
намадо хаішің гежі

ерхелхежі баинаш-дә? —
 5200 намаі јѳнде зоббобш,
 намаі јахуі тѳлѳбобш?
 енде герте. . .
 ене гураһаі зурах-уіад-ла
 намаі јахуі тѳлѳбобш? —
 5205 менең хѳре хелебе.
 хадам-хані бабаің-дә
 хелеһелең хоіно-ло —
 хѳреһең јажі гарахомнім. . .
 абадажі уху-л-дә
 5210 ене јіхе гураһајі,
 јѳ јіхе болохонһам!
 хадам бабаің хѳрһе
 хаішің гежі гарахаб-дә?
 то-л уѳеі зоріхом! гежі
 5215 газә тешә гешхележі
 гаролсана беләі-л-дә.
 гаролсаһаң біјерә
 унәхі-лә Хуілуң Хуху моріјә
 уналсажі ошожі
 5220 унәхі-лә јіхе удуіі
 емелә урда баріжі-ла урѳужі
 аро-ѳерәң ураігшан
 гешхѳлененін тере беләі.
 јѳрјѳлежі ошобо —
 5225 теңгеріду хѳрулдеху
 тебхер сабаң баісаңдә
 хѳрелдежі баіба-ла.
 тере јіхе баісаңјі
 баруң урда хершеһеңде
 5230 тѳшѳлежі орхобо —
 алта мѳңгуң баісаңдаң
 ороно беләі-ле.

есејеің гурабаң басабаң
 ере мѳңгуң остәл дера
 ерең сароһа баріжі 5235
 зуралдажі һуба-ла
 — амің дера баіһаң хѳбѳ-мнаі
 одә јѳнде јіребеш? — гежі
 бодоң хараің јірежі
 баруң гарін баріжі 5240
 баруң хасарін озолдожі баі-
 ба-л-дә.
 — хадам-хані бабаі-ло
 абадажі ошходо —
 гураһо дах-ѳуіб! — гежі:
 абадо! — гежі гелебе-л-дә. 5245
 ежіңде херегтеі зорі баіну —
 гежі
 асаражі уѳә баіһам — гежі
 хелең хѳнең баіһа-ла.
 — бабаі тере ніѳе удор
 дутах-уі јѳме баіѳа-дә 5250
 ніѳе-л абадаһаң хоінә
 газарто хајаң хајар гежі
 асаражі уѳә беші-дә? — гежі
 менең хѳре хелсежі
 һуба гехен јѳме-ле. 5255
 ере мѳңгуң остәлдо
 іделтеің һаіјі табіба,
 ула мѳңгуң остәлдо
 уңдаң сајә табіжі
 ідележі зуѳалсажі 5260
 һуба гехен јѳме-ле.
 саілажі зуѳалажі баіхадо
 Хаңһаң Хердіг шобуң бабаі
 јіремсебе баіба-ло.

- 5265 — басағаш! мені амің дәре бай-
 һаң хубуң
 баһа јүбә іребе баинаш? —
 баһа јүбә һуралсаба баинаш? —
 гежі
 һураң сураң баина-л-дә.
 — бі јүхең-шејі іре-л уәеі бай-
 һалбі
- 5270 таһи-һаһи баруң хотово удујі
 асаражі убо баиналбі! — гежі
 хелең хўнең байба-ло.
 амидо-һанаі јаһанһа,
 амидо-һанаі миһанһа
- 5275 һибе-һанаі гөжіжі
 һибе-һанаі удуң урғаші бай-
 һа-л-дә.
 еһені јүнде дехиң һөрбон шірежі
 зобб хўхең гөһибіш? —
 менең хўре хелене.
- 5280 асаражі убуһоң хоһна-һи
 јаһаја һајаһамһи-дә,
 һөрөгшөһе шажі-ла
 даліда заһохојо болоһоң јүме,
 хадалғажі орһохо — гежі
- 5285 Һаңһаң Хердіг шобуң-дә
 менең хўре хележі
 һубаң гене јүме-ле.
 метер гесең біјерө:
 Абай Гесер хубуң гөһи:
- 5290 — тб уәеі харахо-дә — гежі
 — арабаң јілеі анда,
 табің јілеі танил
 Һаңһаң Хердіг шобуң бабаі,
 менде!
- арабаң јілеі анда ороһоң
 зубхең-дә,
 табаң јілеі танил ороһоң зуб- 5295
 хең-дә,
 Абай Гесер хубуң мені
 зориһолоң газарта
 золтоі зајатаі јабеһш-дә.
 золхоң зајаң хојорб
 утуғ дәре тхерулежі харһш- 5300
 да! — гежі
 менең хўре хелебе
 Һаңһаң Хердіг шобуң бабаі
 метер гесең біјерө:
 Абай Гесер хубуң гөһи:
 — хелсеһең һаһаң хўрехе(ң)- 5305
 һпаі
 хебте тулжі байһаі-дә,
 хелбеің бурһанаі хелһең хўрхең
 гөһи
 маңјілаі дөрем тоғтоһоі-дә! —
 менең хўре хележі 5310
 — біхең-һанаі харіһам! — гежі
 гурабаһаң дўхең хубуд мені
 хўһеі шіһең хўхең болоғтуі-дә,
 зоһоі шіһең зоңхоң болуіта!
 гежі
 урор хелең газә төше 5315
 гешхелене белөі
 манаі-һанаі
 Абай Гесер хубуң гөһи.
 метер гесең біјерө:
 ертедежі абә-һадә — 5320
 намаі абаші бері хөреі,
 ороітожі абә-һадә —

- мені гаробаһаң басаҗара
бері хежі абараі
Абаі Гесер хубуң! гежі
5325 ебең жіхе басабаң
інең надаң гаробажі орҗобо-л.
Хуілоң Хуху морб-ло уналсажі
герехең төше гешхулжі
хана будуң харбујарап
5380 хаңхалзаса дугшулба,
зонб будуң зодброн
зуралзаса дугшұлһанін тереһең
гелеі...
хадам бабаі дөре
жірелдене белеі-ле.
5335 — хадам-ханаі бабаі-ло
урб гүнсі унабан-да
газар даідуі һанаба-да,
ібі бабаің хубуң-да
утуг һутуба һанаба-л-да!
5340 надајің нахлбаіші,
хорімајін хотоілбоіші! — гежі
менең хурб хележі
һулсана белеі-л-да.
одб сіло белеі —
5345 аруің баробаң делделдебе,
ароја зојі гулхалдаба;
ебереі барабаң делделдебе —
еберб зојі гулхалдаба —
ббшхорб хемнежі
5350 арахі гаробаң табіба,
болдоборо хемнежі
міхаін гаробаң табілдаба —
албато зоңхоң хојорін
удер-шежі арахі
һуни-шежі арахі боложі, 5355
һуни-шежі махаң
удер-шежі махаң боложі
арахадажі зубалаһанін тере бе-
леі...
хадам бабаі гешін-ле!
— хурибе мені, 5360
Алтајім гароші
абалажі жіреіні.
надо жіхе надулаб,
хорім жіхе хотоілбоб —
ші хурибе мені, 5365
Алтајі мені абалажі жіреіші,
Хухујі мені хубшүложі жіреі-
ші, —
Алтаі даідам
ақтаі гурбһутоі гелдене-л! —
менең хурб хелебе-ле. 5370
— ене жіхе наданда
мені зубала үбеі-хада
јамар зуба баіхо јуме?
мені нада үбеіде
јамар наана баіхо јуме? — 5375
хадам бабаі јабабші!? гежі
менең хурб хележі
баіба гехен јуме-ле.
уно-ханаі удур
арахі амитаң зоңхоң хојор 5380
ужі-ла баіхан адаі,
уно удер абалажі жірхедб
нібе-шежі һатах үбеі баінаһші!
уно-ханаі удер-ле
шені ене надандо 5385
баіһаңшені-шежі,

- увеішені-шежі адалі! — гежі
менең хўре хелене-л-дә.
— есебе хўбе гомоілбожі орхо-
ходо
- 5390 Иўмөр ула шірбеху,
ехе хўбе гомоілбожі орх-хада
һуң далаі шіребеху јоһотоі —
уно едур шені хўре дулажі
Алтаі дайда гарші
- 5395 аболахам! гежі
газә тешә гарона белеі-л-дә.
Алтаі жіе даидуіі
абаложі жірхем-дә,
Хұхуі жіе даидуіі
- 5400 хұбілежі жірхем-дә! —
Абаі Гесер хұбўң-дә
Хуілең Хұху моројо
алабхажі унажі
аро-берен хоіш-ло
- 5405 арілоһанін тере белеі-ле —
хәна хәңха харбујарән
хәңхансара дугшулана-л,
зонб зодуң харабујар
зорулзаса догшулаһанін
- 5410 тере гелеі јў?..
Алтаі жіе даидуінда араһан
ертәреі хоморбуі табіжі
арілаһо белеі-ле.
— јўхең балаі-л үзе-л үбеі,
- 5415 хулһанаің хамарһа
шуһа дуһаба үбеіјер
абалажі јабоба-ла.
тўні хоіго хоморбуі
табілдажі ошобо —
- јўң-шежі үбеі-ле
хороң хдоһоң баіба-ло...
аі геху белеі
— ене жіе дайда
аңда хару дайда баіһа.
Хұхуі жіе дайдадо гарахо! — 5425
гежі
Хұхуі жіе даидуіі
хұбшуложі оробо.
Хұхоі даидуің хұбшідә
дархі хоңгор азарбатаі,
тәр жіе тохомтоі, 5430
талхі жіе емелтеі,
талхің хелің мінатаі,
саріл сабаң толбоітоі,
самасалаһаң хошутаі,
оші-ханаі дунда-дә — 5435
гагсаһаң шүдүтеі —
һамабаң хўхең-ле
золуб гехен јўме-ле.
миңгаң алда
мітаң сабаң хедербетеі 5440
баіба гехең јўме-ле.
— аі голоі хұбўмші?
аі оморвоі хұбўмші?
һураң сураң баіба-ло.
одә еіло белеі-ло 5445
ајаң-шаја алдаба...
аі геху белеі
менең хўре хелебе-л-дә:
баруһа-ло табің табаң теңгері
ахолажі түруһоң 5450
Хаңхаң Хормос теңгерің
отхоң оһор хұбўң гешіб,

- Абаі Гесер хубуң гешібі! гежі
менең хуре хелебе-л-да.
- 5455 — та алі омојі хамафамта,
алі голі хамафамта?
ха голі халажі жабаһаң
ју голі јулежі жабаһаң хама-
фамта? — гежі
хураң сураң баіна-л-да.
- 5460 — Хара жіхе далаја
хашалаг дундан удуһоң хама-
фамб
Хатаң жіхе улаја
хормоі дөре удуһоң хамаһаң
баіналбі
- Галта Улаң теңгерің
- 5465 Габураі Нобоң дүхеіі
жіхе-ханаі хубуңде
асаражі ухум гежі
улбуітеіһең хоішо
унсулежі жабалбі
- 5470 мансуітаіһаң хоішо-ло
манажі-ла жабалбі.
јуһоң јіһе наһа-л-да
зубо нігеі хележі баіһаң јуме!
Галта Улаң теңгертеі,
- 5475 Габураі Нобоң дүхеітеі
хелсежі жабаһаң бејі! гежі
менең хуре хелебе.
— та ха голі халабаты,
ју голі јулежі жаба
- 5480 хубуң геші баіната? гежі
хураң сураң баіба-ла.
беді-хада болобо
гара удуі баіхада
- Хаңхаң Хормос теңгері
манаі бабаі баіһа јуме: 5485
барабжаіто семебеіі
андалдожі ідеһе јуме,
тагшасоҳі араҳіі
андалдажі уһа јуме!
менең хуре хелебе 5490
даһаңсоҳі тамаҳіі
андалдажі татаһа јуме. . .
Галта Улаң теңгерде
Абуі Нобоң дүхең біхең гежі
хурибележі жабаһаң хубуң ге- 5495
милбі.
- хадамда аішілжі јірхедем
Алтаі жіхе даідо мени
антаі гежі гараба-л-да,
Хухуі жіхе даіда-мні
гүрөһүтоі гежі гараба-л-да. 5500
та хенеі хамаһаң
хеңхең геші белсі?
јунеі хамаһаң
јубең гешіт? гежі
хураң сураң баіба-л-да. 5505
— зу наімаң толобоіто
Зудаг Шара маңгадхаітаі
ебележі һуһаң јуме баіналбі —
барунаі-ло табің теңгерін
тарабалі дунда удуһоң 5510
табаң зуһаң толбоіто,
табі хурбаг ебертеі,
газар боро моротоі,
гахаі жамаң дахатаі,
маңгад хугшің гахаің 5515
Ерехе Таіжі басаһаң гешілбі.

- зүхө наймаң толобоіто
Зудаг Шара маңгадхайтай
ебележі хојор толбоі холобожі
5520 һуһаң хұхөң гөші! —
менең хұре хелебе.
— ши-ханаі тодоі харбујара,
бі-шені Алтай дайдаја аболахам,
Хұхуі дајдуја хұбшілехем! —
гежі:
5525 хоітоің хоіно, хојороі нібенде
орохд-л үбеі урагтай болхо бай-
наді! — гежі
хојор төмө һалахажі
арілаһанін тере белеі-л.
метр гесең біјере:
5530 Абаі Гесер хұбұң
Хұхуі жіке дајдуің
ародан ороно белеі-л-да.
орожі ошходо
Хұхуі жіке дајдуің аңхаң гөші!
5535 Хұхуі жіке дајда геже
багтажі белшежі байға гехен
јүме?
Хұхуі дајдуің гүрөһуі
Хұхуі дундан сомобо,
Алтай дајдуің аңјі
5540 Алтай дундан соможі абоба.
метр гесең біјере:
Абаі Гесер хұбұң гөші
ашалдано белеі-л-да —
Хуілең Хұху морінб
5545 хулмалзагші болобо —
шіхенөһөң хоішо-ло
дүрене белеі-ле.
- хондолзогші болобо —
усаһана урагша
ганзобалана белеі-ле. 5550
метр гесең біјере:
герехөң төмө гөшхұлбе,
газар төмө галајулжі
жіредөбү байба-л-да.
тере надаң дерө жірежі 5555
урда жіке ашаға
урагшан түлхөң унағаба,
хоіто жіке ашаға
хоішон түлхөң унағаба.
урда жіке ашан гөші 5560
урда улаің барагтай
өболожі хөбтебе-л,
хоіто жіке ашаң гөші
хоіто улаің барагтай
өболожі хөбтебе — 5565
албато зоңхоң хојор гөші
— тувар ертер гароһаң хұбұң
өне-хані гүрөһөші
аргамжатаі байһаң гүрөһүші
алажі-ла асарбу?.. 5570
јамар бархаң үбеі олзотоі јүме
белеі! — гежі
жікеі гаіхал гаіхажі байба,
жіке таңнал табанажі байба.
—
хадам-хані бабаі-ло
аңхаң гүрөһуін асараб! — гежі 5575
геретені орожі
менең хұре хелене-белеі-л.
— аңнахо таңнахоја болош-
хөд...

ураі залу јабахода
 5580 аңда обтоі белеібі.
 мун̄о аңгаі міха ханахада
 тере обто
 басабаңда аңнулажі
 ідеһең хұһең јамар һаіхаң бе-
 леі! — гежі
 5585 гароба-ханаі белеібі. —
 метер гесең біјере:
 — хадам бабаі
 хоріма-хані хуреіші! — гежі
 менең хұре хелебе-ле.
 5590 — наімаң һуні надұлжі,
 јуһуң һуні јүрјұлжі
 јіхе зуба хұлежі
 ошохо-но баіналбі
 мун̄о-хані болобо
 5595 табаң сұдхеје нада-ло баіналто.
 басабаң мені, далаң долон та-
 һалбаја
 са біједо ошожі
 Габураі Нобон дұхеіде
 саі уһаі бусалбулжі
 5600 ужі-ла унтеіш-да...
 унтахо жіхе ноірохоң увеі јаба-
 наіші,
 ідхе жіхе хоіоі увеі
 басабам, јаба баінаш-да! — гежі
 менең хұре хележі
 5605 таба гехең баіна.
 далаң долон таһалбаі
 убудӯбо һаібар-ло
 тулхежі інежі
 уһӯвӯјо һаібар-ла

удхоложі хажі-ла 5610
 ніве дун̄г̄ор інежі-ле
 ніве дун̄г̄ор хажі
 са біједун сара-буіјер
 оро гехун јуме-ле.
 —
 далаң долон таһалбаің сано орожі 5615
 далаң золуң ідені
 дабхор золуін табулба,
 жірең золуң ідені
 жіхе золуін табулба
 ебел зебел іделбе, 5620
 ехір хехір зубалба.
 Габураі Нобон дұхеі геші
 — тубар ергер гароһар
 хана-ханаі ошожі
 бері үзегде харагла увеі баі-
 баш? — гежі 5625
 менең уве хелебе-л-да.
 — шені бабаің һанажі
 хуң хаішің гежі дүргхеб-да.
 Алтаі жіхе даідуім
 абал гежі гарба-л-да, 5630
 аң жіхеі асар гежі улде-л-да!
 ајаңгаја јадажі
 Алтаі-ло арода,
 Хұхуі-ло хубшуде
 гара-ло белеібі. 5635
 Алтаі жіхе даідан-да
 аңла хару јуме баіна-л-да.
 Хұхуі жіхе даідаја
 хоіто біједен гарабі.
 аңің олоң тенде-л-да — 5640
 аңнажі асарабі.

- морінб холдозогші
усаһан урагш
ганзоғалжі асаралбі,
5645 хулмалзагші шіхенһен хоішо-ло
дӯрежі асаралбі.
һадані зоңхоң дөре
асархажі булаға баһнам.
урадаһи аһаға
5650 урагшан түлхежі унағағаб:
урда улаиң барагтай
оболоіжі хебтебе.
хоіто жіхе аһаға
хоішон түлхең унағағаб,
5655 хоіто улаиң барагтай
оболоіжі хебте-ле. —
одб еіле белсі-ло
һадаң дөре булағалбі
һадані зоңхоң-да
5660 жіхе гаіхаң баһна-л-да.
— туғар ертәр гароһаң хуңхең
ене жіхе гүрөһүи
хаішің гежі барібо баһна
арғамжатаи гүрөһүи
5665 асар гежі гароба-хада
еіме олоң гүрөһүи
асаражі јалах-үй-л —
јамар жіхе олзотои! гежі
гаіхалдажі баһна-л-да... —
5670 менең хуре хелебе-л-да.
ере мунғуң остолдб
идең саіја табулжі,
улаң мунғуң остолдб
уңдаң саја табулжі
5675 далаң золуң идене
- дабхор золуи табулжі,
јірең золуң иденеи
жіхе золуи табіжі
ебел зебел иделжі,
ехір хеһір зуғалба 5680
хара жіхе уһаңда
урумб баіса зуғалба,
хабатағаіхаң шолунһа
нобон урғаса зуғалажі
боро хоноғ шара намші боложі 5685
обб золуң орондб
ушха золуң хунжулдб,
халуң золуң халушхада
булағаң золуң будушхада орожі
бурјажі харјажі ноіршоһонин 5690
тереһең гелсі. —
- узулони үдеиң шарға нарані
үрөлујо бултаіжі —
үрөлујо удүидб
бодоң хараиң баіба-л-да. 5695
ббшхі болхо уһара
һура гарә зелмежі
ерең мунғуң остолдб
идең саіји табулба.
ула мунғуң остолдб 5700
уңдаң саіји табулжі
далаң золуң иденеи
дабхор золуи табулжі,
јірең золуң иденеи
жіхе золуи табулад 5705
ебел зебел иделбе,
ехір хеһір зуғалжі
баіға гехен јуме-ле.

- хадам-хані бабаіда
5710 гарахо гежі
Абаі Гесер хубўң
гаролдано белсі-ле.
— хадам-хані бабаі
јоробоң сўдхе надалші,
5715 јоһото хорімб хўрхіші —
урё-л гўнеі унабаң-да
газар даідуі хана-ла,
ібі бабаің хубўң-да
утубо нутубо хана-ло! —
5720 тб-л увеі јоробоң сўдхе нада-
балші —
намаіјі харўлеіш!
— јорбо долб хонсо хўлехелең
хоінб
гурбаң-хані сўдхе јўнде-ле
хўлєжі јада баинаш-да?
5725 ене мені нере турб —
хана-ло багтхо-блсі...
јўһуң сўдхеі надула увеі!..
Галта Улаң теңгері јалагтажі
табаң сўдхе надал-ло
5730 јорбодохі сўдхеде хорім ошб
гежі
хелсхе-л-да! гежі
тб увеі — јўһуң сўдхе хўлєжі
ошхо! гежі
Галта Улаң теңгері
хелең хўнең баина-л-да.
5735 — хадам бабаі генелбі
гурбаң сўдхеіш хўлехем
гурбаң јілі барагтаі
ханагдана баина-л-да! гежі
- менең хўре хелебе-л-да.
удор-шејі махаң
5740 һуни-шејі махаң,
удор-шејі арахі
һуни-шејі арахі —
баіба гехе јўме-ле —
газаң-шејі махаң
5745 геретен-шејі маха-ло
баіба гехен јўме-ле —
ураһан сазбаі јіред-ле
унталбаі махаіабадажі баіба-ло.
— ене сабаң турб-ло
5750 хезеің хебте
хетуің-ханаі јарбалдо
еівежі-ле наші баітобаі,
ене маха шулу гарбажі
еіжі-ле —
5755 ене албато зоңхоң хојорін
хезең-хені хебте
хетуің-ханаі јарбалдо
еіжі-ле зубалажі архі тамхаја
ужі
зубалажі баітобаі! гежі
5760 урб хележі јабалдано белсі-ло.
наімаң һуни надулба,
јўһуң һуни јўрјулбе
јіхе зуба надоба —
— хадам бабаі —
5765 харің хубўң харіхо болбо —
хуріма-ло хотоілбо гежі
менең хўре хелебе
тб увеі туҳорухб баина гежі
Габураі Новб дўхеіјі
5770 хубсалўлаң баина-л-да.

хубсалулаң баіхода:

— бабаі намада јѳѳе уху јѳмші?
гежі

ерің сураң баіба-л-да.

5775 најаң алда біјетеі-лѳ

наімаң делім шіхетеі-лѳ

Наріхаң Шарба моріјі

емеллежі хазарлажі увулдѳно
белеі.

— ібі намадо јѳѳе уху јѳмше?
гежі

5780 ерің сураң баіба-л-да —

баіхада-ло болобо —

евдхі тендхі јѳмеіјі

ебелѳлхежі хаішалхо

алта мѳңгуң хаішіјі

5785 абалдажі увубе.

— ахаі намда јѳје уху баінаш?
гежі

ерің сураң баіба-ло.

ухулдѳме јѳмеіјі

бодхолдожі абах,

5790 уѳеіреһең јѳмеіјі

бајажѳлажі бодхохо —

сабаң торѳоң булаші

увулдѳно белеі-л-да.

— ахаің езі, намада јѳѳе уху
јѳмші? гежі

5795 ерің сураң һуба-ла

ахаі езі увулдѳбе —

холо баіһаң јѳмеіјі

хоруілажі абаха-ло

саба мѳңбуң хѳбшіјі

5800 абалдажі увубе

метер гесең біјере:

морѳң дѳре гаролдана белеі-ле

Абаі Гесер хѳбѳң геші

— тѳ зураһаң газартам

јабахо баіна-л-го, —

5805

тѳхѳрѳ зураһаң газартам

хонолѳојѳ баріха-л-та,

хорімоі мені зоңхоң! — гежі

менең хѳре хелебе.

мѳноҳі-лѳ —

5810

Абаі Гесер хѳбѳң геші

арабаң хѳнеі тебережі хѳрх-ѳі

ажібар улаң шенѳһѳјі

моріно-ло һѳлһе шірежі

хатарана белеі. —

5815

метер гесең біјере:

хараңхуі буруңхуі теңгерде

хѳрулдене белеі. —

хатарана белеі —

Гавѳраі Новѳң дѳхеігеје

5820

хатарана белеі —

хараңхуі буруңхуі теңгері

сарѳ-л уѳеі ходѳ гарші

јірелдебе баібо-да —

манта јіхе огторѳодо јірежі

5825

орѳно белеі-лѳ

јѳрјѳлене белеі-ле.

манта јіхе огторѳодо

гурабаң сѳдхе јабажі

јадаң гежі гарѳба-л-да.

5830

хурата бајаң теңгерде

хѳруң гежі јіребе.

хурата бајаң огторѳо

уһаң хѳѳѳѳ урдалаі-л.

5835 тереңсбур гешхұлхеде
арабаң хўнеі атхожі хўрх-бўі
ажібар улаң шенўһіјі
шірелдежі јабаһаң газарһаң
уһаһиң тебёр урдажі
5840 нїе голхоң боложі
мелбережі јабоба. —
гурбаң себең сўдхеде
тере уһаң хоіноһдн урдажі
јаба гехен јўме-ле.
5845 ујаңгаіјн јадаба —
тере јїхе уһајі
шолўң хабсағаі тотхожі
хојор тешен урадхажі орхожі
теўнеһең саһа
5850 хўшің хемде орожі
дугшўһаһиң тереһең гелеі. . .
ојор сабаң теңгерје
ојодол дундан јїребе —
ужім дародам харабуіда
5855 орожі дубашана белеі-л-да.
тебхеің ундўр хада дебўр
алта мўңгўң дубујар
дамжулажі буба-л-да —
дамжулажі бухада
5860 зонб зудаң харабујар
зорулзулаң јїребе —
хаһа хаңха харбујар
хаңхалзулаң јїре гехў јўме-да.
герехең дёре јїрехедў
5865 геретё-ле орохода
Ошір Богдо хўбўң геші
таһа-л уёеі баіба-ло.
— арабаң гурабаң хаһі

абатанің түрбедежі,
далаң гурбаң хеліјі 5870
узўрдешің түрбедежі јїрбў?
гежі һуба-ла.
Саңха Гохон дўхеі геші
біхең ајар ураі баіһа јўме
араба наіматаі шїхең баіһаш?
араба наймаң јїлдў јабажі 5875
ене һамаға асараба баіһа-ло! —
менең хўре хележі
баіға гехўн јўме-ле.
зўбі нїе хўрһн-да
зўбхең дёре тохобо, 5880
зўрбе нїе баіхадон
харбуі дёре тохожі
абалдано белеі-л-да.
Абаі Гесер хўбўң геші
ароја барабаң делдебе — 5885
ароја зојі гулдхаба,
еберё барабаң делдебе —
еберё зојі гулдхажі
баіға гехен јўме-ле.
бшхорб хемнежі 5890
арахі гароваң зуға болобо —
болдовор хемнежі —
міхаі гароваң зуға болобо —
наірі зуға хеўлебе.
хурімаі-ла зоңхоң јїрежі 5895
хўшің түрўјб хежі
зубашана белеі-ле
јўһўң һўні — јїхе зуға хебе-л-да,
наймаң-ханаі удер-ле нартаі зуға
хебе-ле.
хурімаі-ла зојі харўлажі орхобо. 5900

- алта мұңғуң баісаңда,
біхең гурбаң хұбұтеі болб баінам,
Абаі Гесер хұбұң,
ондб баісаң баріжі
5905 залу еметје һу! гежі
Саңхаң Гбхоң дұхеі
менең хұре хелебе-л-да.
унб һуні урідар
намаі хонүлеіт! гежі
5910 Абаі Гесер хұбұң
інең надаң баіба-л-да.
— шамаі јамар һаіхаң таһал-
бада
унтудужі гебші? —
тенде зұхең хоіго буламда
5915 хашхам! гежі
Саңхаң Гбхоң дұхеі
хелең хұнең баіба-л-да.
метер гесең біјере:
зуба наіра хежі-ле
5920 боро хоног шара намші боложі
Абаі Гесер хұбұбе
баруң урда тулабада
унтулажі орохонін тере ге-
леі-ле.
боро хоног шара намші боложі
5925 обб зблұң орондб
ушха зблұң хунжұлдб оролдожі
баруң урда таһалбандә
унтана белеі-л-да.
Абаі Гесер хұбұң геші.
5930 метер гесең біјере:
Абаі Гесер хұбұң геші
убулбні удеің шарба нарані
урблұјб удүіде
урблұјб гарахадб
бодоң хараің баіба-л-да 5935
һурхаң гархаң хојорб
зелемежі абоба —
ббшхо болхо уһарә!..
зелемежі абаші —
хојор-хані һамабатја, 5940
гурабаң-хані хұбұтје
ерең мұңғуң остблдо
ідең саја табулжі,
улаң мұңғуң остблдо
ундаң саја табулжі 5945
далаң зблұң іденеі
дабхор зблұін табулжі,
јірең зблұң іденеі
јіхе зблұін табулжі
ебел зебел ідележі һуһанін тере
гелеі. 5950
урданаі баіһаң јүмеіі
удаң татаң зубалба,
ертенеі баіһаң јүмеіі
еблұежі зувалаба.
хара јіхе уһаң дәре 5955
урмо баілбаң зубалано белеі
хабатабаіхаң шолуң дәре
новбјі урубулаң зувалапа бе-
леі-л-да
Абаі Гесер хұбұң-ле
хадеің јіхе шолујі 5960
хаңјалахом гежі-ле
менең хұре хелебе.
борің јіхе шолујі
буталулахам гежі-ле

5965	басабада-шежі алі баріхо өро ұғей баіна гежі менең хұре хележі һухадана белеі-л-да Абаі Гесер хұбұң	теңгеріду хұрұсу тебхеісерең барұлжі, огторбодо туласа оглоісорон барұлжі баіба гешін јуме-ле. додо-ханаі біјерен шабабар гарабулаң барулана белеі-л-да —	6000
5970	саілаһаң біјере аілаһа гулдхаба — арабаң хұбұ гулдхаба, хоріноһоң гулдхаба — хорің хұбұ гулдхана белеі-ле.	долб миңгаң шабабар гарабана белеі-л-да. — деде біјерен болобо демеі олоң шабабар гарабулажі сүріба — гарабулажі сүрілжі јұһуң гүрұм теңбері шабалбажі гарбаба — додо біјер шабабар — долб миңгаң шабабар долб ұнсуг даідуіжі шабалбажі гарабажі аболсаба баіба-л-да. аболсаһаң біјере тере жіхе баісаңжі хотоһоі мұңғуң хосорб хушлдажі аоба — хобол мұңғуң јоблоб даролдажі аоба — гүнеі нібе ајаңдо газа біјејін дуілаба — саба мұңғор сардоба-л, осб біјејі дуілаба — алта мұңғор дуілаба. нараң-ханаі барагтаі јалараса дуілаба,	6005 6010 6015 6020 6025 6030
5975	хадеің хара шолујі хаңјалулаң баіба-л-да. бөрің боро шолујі ботулулаң баіба-ло. аілаһо гулдхаба —		
5980	арбаң дархаі гулдхаба, хоріноһоң гулдхаба — хорін дархаі гулдхажі сүрілахо гежі-ле хурса һухей барулажі		
5985	орулана белеі-л-да. хараңғаран хеменебе — хајајін гаробаң һүрілабу баіба харабшаһа хеменебе — хершеһеің гаробаң һүрілана бе- леі-л-да.		
5990	ураң-ханаі гарара сабшулана белеі-л, нарің-ханаі гарара есхұлене белеі-ле. сүрілулаң баріжі		
5995	аболдана белеі-ле — тере жіхе баісаңжі барулажі баіба-ло.		

- намшаһані барағтай
далбалзаса дулажі
абә гехен јүме-л-да
метер гесең біјері:
- 6035 тере јіхе баісаңда
нахилзаса гешхелме
налур муңғуң алабхі
делбелдежі абоба, —
хотолзосо гешхелме
- 6040 хотобоі муңғуң алабхі
делебежі абоба —
метер гесең біјері:
дабархожі оролмо
дардам муңғуң херенсі
- 6045 гаробажі абулба.
шурағалаң оролсохо
шутхамал муңғуң херенсі
гаробажің аболсаба —
ержің јіхе тонобөр
- 6050 ерхің гаробаң абоба,
боржің јіхе тонобөр
боһобоін гаробаң абоба,
торжің јіхе тонобөр
тотобоіјін хебе-л-да —
- 6055 еліс шара гуларә
үдеіјі хебе-л-да —
тере јіхе баісаңда
дотор дундан сүрілба —
далаң долон таһалғаі
- 6060 таһалулаң абоба —
тере јіхе баісаңда
далаң-хані — мелуң шолуң бежіјі
барулана белсі-л-да.
- барулажі абад-ла —
унтараші үбеі-ле 6065
уһаһаң¹ һаһаң түлејі
урулажі түлебе-л,
далаң шараға түлејі
халадәран орулажі
түлелсежі абоба. 6070
- балаі хара унің геші
огторбодо тулаба-л-да —
огторбоһоң хәтораба
улбуң замбі даідада
уһар болоң баіба-ла — 6075
оің јіхе аңхаң геші
інзағанһаң төрөбе-л,
огторбоің јіхе шобухаі
зулзағанһаң төрөбе.
метер гесең біјері: 6080
гагса хуни-л унінда
бұхулі замбі даіда
бағтажі јадхо јуму баібу? гежі
жіхеі гаіхал гаіхаба-л.
метер гесең біјері: 6085
огторбоің јуһуң хұрхушінде
алаг-хані сәзабайі
һуға-шејі үбеіјер
баруң хоіто огторбоі,
јуһуң хұрхөшені 6090
баруң захеің хұрхујі
табулажі жіреіші! —
алаг јіхе сәзабайі геші
аро-берең баруң хоішо
деберхилне белсі-л-да — 6095

¹ уһаһаң (?). Ред. .

- хојор себең сүдхеде
јадаң гежі хурубе-л-да.
баруң захеің хұрхуіі
табулана белеі-л-да.
- 6100 метер гесең біјере:
Хара Бұруң далаіда
хара манаң болбожі
уіелбене белеі-ле.
Хатаң улаің толбоідо
- 6105 ўлең болбоң тархалдажі орхобо.
метер гесең біјере:
тере жіхе баісаңда
— залу-ханаі олуд-ла
схетеје ошогтуі.
- 6110 бабаі танаі болобо
залуда баріһаң һұрудō
біхең танаі һухам! — гене-л.
Опір Богдо хұбуң геші
— бабаің баріжі-л убуһоң хоіно
- 6115 ошжі тенде һуіі гежі
Саңхаң Гōхоң дұхеіі
хелең хұнең баіба-ло.
зубі нібе хұрін
зубхең дерен тохожі,
- 6120 зұрбе нібе баіхадо
харвуі дерен тохожі
Саңхаң Гōхоң дұхеі
ошолдоно белеі-л-да.
- малағарі маңдаң шарба нарандо
- 6125 — Алтаі жіхе даідо мені
аңтаі гүрōһүтеі боло баін —
абалажі јрхемні...
гүрōһүтеі боло баіна.
- Габураі Ноғоң дұхеім
біхең шені абалажі јірхем гежі 6180
(түрүнеі саі дере)
менең хұре хелене-л-да.
метер гесең біјере:
Абаі Гесер хұбұң-ле
абаің тонојі 6135
саілажі бодод-ло
тұхоронō белеі-л-да
хубсаһалано белеі-лō.
абаің заңғар хубсалжі
абалдаба баіба-л-да. 6140
бүтү муңғуң беһеје
белхеңсегте дұңғубе,
хелтебеі херер хемнебе —
будаі муңғуң һадајі
баруң таша баілғаба. 6145
нарің голор хемнебе
нарі муңғуң хоромбоіі
зұхең таша баілғаба.
хоромбодō хударба
далаң табаң тебхетеі 6150
даңјал шара номојō
хоромбодо хударба.
түнеі нібе ајаңдо
одō-сіло белеі:
јірең табаң һомојō 6155
јірехеісен ахаба.
далаң табаң һомоіі
дарахаісаран ахаба —
бутаің шінең залатаі,
бухалі шінең баратаі 6160
булбаң хідхұр малағарі
ороі дере табіжі

Абаі Гесер хубуң геші-ле
 аро-верец хоішо-ло
 6165 жүржүлежі гароба.
 Алтаі жіхе даідуја
 аро дунда гароба.
 Хүхуі жіхе даідуја
 хубушоложің оробо —
 6170 түрүні хоморбоі табіна белеі
 жүхең балаі үбеі-ле баіба-да —
 түне хоіто хоморбоі
 табіжі арілба —
 жүхең-шежі үбеі
 6175 хоһоң балаі баіба-ла.
 гурбадхі хоморбоі табіна:
 хуљанаің-шежі хамарһа
 шуһа гарба үбеіжер
 хонолбоіжі баріна белеі-л-да.
 —————
 6180 ху унтха барагто
 Габураі Новоң дүхеіде
 саріл сабаң толбоітоі
 самсәл сабаң хошутаі
 хамағанін жірежі
 6185 оролдоно белеі-л-да.
 ороһоро болобо
 Габураі Новоң дүхеіжі
 баруң гарін баріба-л-да,
 бато хұре хелсежі
 6190 һуба гехен јуме-да.
 метер гесең біјере:
 Габураі Новоң дүхеі-ле
 үдеје шібхедед
 уноҳі-ле хамабанда
 6195 ерең муңгуң остолда

ідең саіжі табіба,
 улаң муңгуң остолло
 уңдаң саја табілдаба.
 далаң золуң іденеі
 лабхор золуін табіба, 6200
 жірең золуң іденеі
 жіхе золуін табіба.
 ерең муңгуң остолдон
 іделебе баіба-л-да.
 — Габураі Новоң дүхеі ја- 6205
 лаіш?! — гежі
 менең хұре хелебе:
 — хұні хоіно јабаһаң хұхең
 ходо хулуһонші јабахо јуме-л.
 хұнеі урда езі-ле
 хатаң-далі һухо јуме-л... 6210
 гурбаң-хані хубутеі-ле езі
 шамаі-хані — бозо нібе ұхада!
 гежі соҳхо-л,
 бурұ хара! гежі улдехе-л.
 бојі хамо! гежі соҳхо-л.
 борібото хулб-ло 6215
 боҳід гежі һуха-л-һуіш!..
 улвунеі басабаң беші-хашам,
 ундүр себең теңгерің басабаң-
 хашам!
 жахада ене гурбаң хубутеі
 утулуһоң хүнде жіребіш? 6220
 ујінш херінш хұхең-ле
 меі хубуң баіна-хјам.
 ене-хані Абаі Гесерте,
 ене-хані Гесерте
 хаішінш гежі зоҳхуіші! 6225
 меніје-хані хубуңде ошжі

- бод! гежі борбоін соҳжі
 һу! гежі һудін соҳжі
 6230 6230 метер гесең бијере:
 — хаішің гежі халахо белеіб?
 гежі метер гесең бијере:
 хаішің гежі мултархо белеіб!..
 гежі
 ніве-л гежі жіре-ханаіб!..
 менең хўре хелене.
 6235 — јамар јўмеін јадабіш?
 гушің гурбаң базарі
 гурабаң-хані шолуң алабхі
 ережежі жірхем гех-а-бізе —
 јамар јўмеін тенде ошхошніб-да?
 6240 урайнаһаң наша
 ердімтеі белігтеіб! — гежі
 јў-ханаі намда һаірхагһаһамші?
 ніб ердімеіш харһу! гежі һура-
 раі-л-да — гежі
 менең хўре хелебе.
 6245 метер гесең бијере:
 — ердіме намда ўзўлхешхаб?
 душің алда бијетеі
 дуңјо зерде морің болжі аса-л-
 да... —
 терні нібе ајаңло
 6250 Абай Гесер хўбўбе
 улам-хані ураінхіһа
 ураһанаһ уғтараіш,
 ураіңхіһаң болоһо
 уба інабар абараіш.
 6255 бі хариһамні,
 араво ўбеі ўр саіхан.
 ўдер геіхен! гежі
 амитаң зоңхоң харажі-ла орх-
 хон! — гежі
 ўнбўхи-ле езі газа тен-ле гараші
 арілано белеі. 6260
 тере-ханаі
 Габураі Нобоң дўхеіјі
 мехелеһең бијере
 алта мўңғуң баісаңјі 6265
 баруң урда хершеһеңде
 ујең болоң шурбажі
 хебетене белеі-л-да.
 аі геху белеі —
 одб-еіло белеі 6270
 мўнбўхи-ле Абай Гесер хўбўң геші
 ертереі хоморбоі табіжі
 арілана белеі-л-да.
 оің жіхе гўрбўјіјі
 оі дунда сомобо, 6275
 таібуја гўрбўјіјі
 таіба дунда сомоно белеі-л-да.
 гулдхажі абоба —
 морің һаіхаң хўлўғто-ло
 хулмалзағті шіхенеһең хоішо 6280
 дўрежі абоба,
 хондолзоғті ўсаһаң ураіғші
 ашаладжі абоба
 Абай Гесер хўбўң геші
 толобојоро адаі болсо 6285
 гўрбўјіјі ашің дўрежі
 герехең теһе гешхўлжі
 газар теһе галјулана белеі —

герехең дерē жіребе-л-дā
 6290 урда жіхе ашаба
 ураігшан тұлхең унабаба,
 урада улаің барагтаі
 оболоіжі хебтебе-л.
 хоіто жіхе ашајі-л
 6295 хоішон тұлхең унабаба-л,
 хоіто улаің барагтаі
 оглоіжі хебтē гехен јуме.
 метер гесен біјерē:
 Габураі Ноџоң дұхеі-ле
 6300 гуің хараің гашірбе-л:
 — херехең хаіса
 Алтаја абалажі жірбебші,
 убувұң мені генелбі?
 Хұхуі жіхе даідуја
 6305 херхең хаіса —
 абалажі жіребебші? гежі
 һураң сураң баіна-л-дā
 мороң саіхаң хулујі
 — Алтаідā белші-да,
 6310 атор тарбаі тарбал-дā;
 Хұхуідē белші-дā —
 хесу тарбуі тарбол-дā! — гежі
 табажі-л орхо-бо-л.
 дабархажі оролсосо
 6315 дардам мұңгуң херенсі-ле бдō
 алхолдажі оролдоно белеі-л-дā.
 геретелең орходō
 ерең мұңгуң остōлдō
 ідең саја табіба,
 6320 ула мұңгуң остōлдō
 уңдан саја табіба.
 метер гесең біјерē:

жірең зōлуң ідені
 жіхе зōлуң табіжі,
 далаң зōлуң ідені 6325
 дабхор зōлуң табіба.
 ебел зебел ідөлжі
 ехір хехір зубалба.
 Габураі Ноџоң дұхейтеје
 хара жіхе уһаң дēре 6330
 ұрмō баіса зубалба-л,
 хабтабаі жіхе шолуң дēре
 ноџо урвулаң зубалана белеі-л.
 удешені боро хоног
 шара намші болоно белеі-л-дā. 6335
 обō зōлуң орондō
 ушха зōлуң хұнжүлдō
 хауң зōлуң хадүшхада
 булбаң зōлуң будүшхада
 хојуландā оролдожі теберілдежі 6340
 харајаса бурајаса унтана бе-
 леі-л-дā.
 ороңсоџо зубашано белеі-л-дā:
 — Абаі Гесер хубұң
 арабаң гурабаң абатаіб! гежі
 намда јўбē-хані хелē-һамші? 6345
 шіреіху жіхе бету
 шіжтеіб гежі намдā
 јў-хані хелē-һамші?
 малабар-хані ертēр
 намдā-ло ніғте хубілжі ұхұшһаб? 6350
 ердімеіш харжі үзхемні-л.
 — јамар ердім намһā ерēбші?
 гежі
 менең хўрē хележі
 Абаі Гесер хубұң-гуаі

6355 хебетене белсі-л-да.

— намда-ло болобо —

дүшің алда біжетеі

дүјо зәрде морің боложі

уілсе-худура — хатаражі аса-л-
да! — гежі

6360 менең хұре хелебе-л.

јахоң-шежі јахо-һам-да

һамаһана дуранда

малаһар иһе бағтаі талда

хубілажі морің болжі

6365 хатаражі ўзхеде јахон-һам —
гежі

менең хұре хелебе-л-да.

убулоһоі удеің шарға нарандо

газа-һані гароші

дүшің алда біжетеі

6370 дүјо зәрде морің бололсажі
уубе.

уіленседе гарожі

гураба-һані дүхің

еріјежі хатарба.

талмң сабаң херге гарші

6375 ташіғанма добуңда гарші
нобо іджі һадажі баіна белеі-ле.

һадажі баіхода — унохі-ле

саріл сабаң толбоіто

самсал сабаң урбутоі

6380 һамаһалаң геһші болобо —

ошхоң-һанаі еһејіі

һаһанажің ороһобо.

һаһанажі ороһохода

бураһагдажі —

6385 Абай Гесер хубуң геһші

баіһалаң газарһа хулулхујо бо-
ложі

баілдажі убулоі...

метер гесең біјере:

дүјо зәрде морујіі хутуложі

саріл сабаң толбоіто 6390

самсал сабаң урубуту

һамаһалаң хутуложі

аро-берең зулке-ле

хатаражі арілба...

хутуложі ошожі 6395

— дарші убеі јумеіі

һајі муно даробаб-да,

даілші убеі јумеіі

һајі муно даілабі! — гежі

јороң долоң толбоіто 6400

јорбо һурбағ ебертеі

Јобсоғолдоі Шара маңгадхаіда

— еһе-һані моро хуллежі

дүшің дүшінеғ газар

судхеде-л хаһала-л убеі-хадаһні 6405

тохоһоғ шені минаһаі,

толоһоі шені газараі! — гежі

убуһе белеі-л-да —

метер гесең біјере:

Јобсоғолдоі Шара маңгадхаі 6410

газара јіхеі хаһалжі

баіға гехен јуме-ле.

судхе-ле оһо хаһалано белеі-л-да

дүшің дүшінеғ газарі —

шіне газар хаһалажі абана! 6415

— моро гарта барібалбі

хоіштө һүні беріје асархам...

муно-һанаі һүні теңхең барагта

- Габураі Нобѡң дӯхеіі
 6420 хулӯдажі жірхемні
 ене мӯхаң ере јӯ-шејі шадхӯі.
 тѡріжі ошохо! — гежі
 менең хӯре хелебе-л-да.
 гурабаң-ханаі хубӯңде-л медӯлең
 увеіјер
- 6425 бӯдӯң хаіхаң убӯһоіі
 бӯхӯд-ханаі геӯле-л-бӯі
 мараілдажі орхо јӯме
 наріхаң хаіхаң убӯһоіі
 нахід-ханаі геӯлең увеіјер
- 6430 мараілдажі ошхо јӯмеб.
 хаң хӯні урі
 хашаг-хані баіха јӯме,
 бурхаң хӯнеі урі
 бурхаң-ханаі баіхо...
- 6435 болбѡжі нарілжі јаба-л увеі-хада
 таҳамā - шејі таһа татулхаја
 медхе-бӯі! гежі
 менең хӯре хелебе-л-да.
 метер гесең біјерѡ:
 удешені боро хоног болхолѡр
- 6440 уноҳі-ле езі
 дархі хоңгор азарбаја
 уналдаһаң біјерѡ
 аро-верѡң барӯгша
 барӯң амаін угзарші
- 6445 ерең хасар мірулжі,
 барӯң гарар соҳобо
 можің сеѡ тулбажі
 хараілбажі ороҳобо гене-л.
 мене оіро болоходѡ
- 6450 дархі хоңгор азарбаі
 хубілбажі хајаба
 шабаің шінең
 шара полӯң болѡжі
 халаһаңда хебе-л-да.
 біјејені хубілба — 6455
 улӯгшің шара голоңголоң боложі
 хараілдана белеі-л-да.
 Абаі Гесер хубӯнеі
 газа-хані хӯрѡжі
 баіба гехен јӯме-ле. 6460
 удендені ошожі
 удеіјін һабардажі баіба-ло.
 Габураі Нобѡң дӯхеі геші
 хараілдажі жірежі
 уделең небе-л-да. 6465
 герте ніѡ ожіржі
 онӯнін болобо —
 ујең болбоң асоба.
 ујең голоңго хојор боложі
 удеіјін хӯшаран хажі 6470
 баілбаһаң біјерѡ
 аро-верѡң зӯгшѡ-ле
 гӯілдежі арілба.
- малабарі ертѡреі
 маңдаң шарба наранда 6475
 Ошір Богдо хубӯ-ле
 бодолдожі—газā гараң баіба-да.
 — бабаітаң јамар ороі болсо
 унтаханің баіна-да.
 унің-шејі гарана увеі! — гежі 6480
 менең хӯре хелене-л-да.
 Саңха Гѡхоң дӯхеі-ле
 менең хӯре хелене-л-да

есеҗе шені —
 6485 хана арілаң ошобаб-да?
 Габураі Новон дүхәі-ле
 ороі болсо унталам! — гежі
 менең хуре хелебе-л-да.
 метер гесең біјерә:
 6490 бабаітаңда-л ошожі үзежі біхең
 жірхемні! гежі
 Ошір Богдо хубуң-ле
 гаражі-л арілаб.
 жірелсежі есеҗеҗе үдеіі
 тұлхежі оробо.
 6495 ороходон болобо
 јуҗең-шеіі үбеі
 хобхоң хоһоң баіға гехен јуме-ле.
 ајаңгајаң јадаба
 герехең дерә ошожі
 6500 Саңхаң Гөһоң дүхәіһең
 шүберіјін һурана.
 — есеҗе хана ошхо беләі,
 езін хана ошхо беләі-л —
 ехе јүбе медеһемші? — гежі
 6505 менең хуре һураба-л-да.
 — бі јуҗең медхемнім.
 ондо һүрә баріжі
 ондо емеі асаржі
 һуһалаң хујі
 6510 біхең јујін медхемнім! —
 менең хуре хелебе —
 ураңхі заңгара һуға гежі һана-
 ламбі
 бі јүбе медхемнім! — гежі
 ехен менең хуре хележі
 6515 һуға гехен јуме-ле.

метер гесең біјерә:
 — есеҗеҗе-ле бідерху! — гежі
 Ошір Богдо хубуңн
 менең хури хелебе-л-да.
 — хулор ошоһоң јуме 6520
 техеріху јуме,
 хундүлор ошоһоң јуме
 ухухо-ло јуме! — гежі
 Саңха Гөһоң дүхәі
 менең хуре хелебе. 6525
 метер гесең біјерә:
 ороһоно беләі-л-да
 табаң јилдо ороһоң
 баіға гехен јуме-л-да.
 табаң јілі дүреҗед 6530
 баіхада болобо —
 Ошір Богдо хубу-ле
 — есеҗеҗе табаң јілде үбеі бол-
 соні
 ороһобо баіналбі.
 табаң јілде — хана ошхо јумебе? 6535
 муһоһі-л емен
 харадажілаң алажхөд
 хара-шеіі темә-ру
 мухурулажі тұлхешхөд
 үбеі болоң арла-шеіі бізе! — 6540
 гежі
 менең хуре хелебе
 — ханаһа, басаһам мені,
 олохо-ханаі баінаші.
 Абай Гесер хубуң
 амидо-хада 6545
 техеріжі жірх-буі һаңу?
 ухө-хані болө-хада

шоройдолоң дарулжі хебтхен тере бол-алам! гежі	алтахаң жірјехеі дебілдене белеі-л-дә. 6580
менең хұрә хелебе-л-дә. 6550 Ошор Богдо хұбұң-ле: — ереің јаһаң еберте-л, ағтаің јаһаң харабаңда-л баі- на-л-дә.	аро-җерең зүғше-ле. ошолдобо баіба — зү паймаң толбоіто зудағ-ханаі маңгадхаің газа-ханаі хұрүбе. 6585
есебеің сағаң јаһаіжі бідережі үзхемні-л! — гежі 6555 менең хұрә хелебе-л-дә. — басағаң мені генем үһең шені үрбелбе, үжі шені мөрүхөң... бі нібе бағтаі газарто	түлең дереп һүжі-ла жірежіжі һуба-ла. дүшің алда біјетү дүјө зерде мороң геші голхоң дерә болобо 6590 гурабаң дәрі гаражі гахіхожі баіба-л-дә...
6560 јабажі жірхем. ші-хада болобо оложі јалах-ғуі баіналш. бі шені болобо үрә бағаһаң хоішо 6565 үнер шіңгелдеһең хұһең баіналбі үнерін-шежі абохада таһахо баінам! — гежі менең хұрә хелебе-л-дә. ші-хада болобо —	— ібі, јамар һаіхаң шобұхаі ене түлең дере-мпаі һұна? гежі јороң долөң толбоіто 6595 јоробо һурбағ еберте Јоһсоволдоі Шара маңгадхаі шабабарара харажі шабалдажі баіға гехен јуме-ле. — ібі, јамар һаіхаң шобұхаі 6600 ене газа манаі жіреб? гежі һураң сураң баіба-ла.
6570 герә жіхе һахі, генең заңғара һұбарай! гежі хеләд-ле	— арабаң гурабаң хані абатанін түрбедә, далаң гурбаң хеліш 6605 үзүрдешін түрбедә...
хелелсеһең біјерә алтахаң жірјехеі болобо-л-дә алта муңғуң баісаңға 6575 ороі дерен деберхілең гароба. јолоб дерен һүжі-ла хаіша хаіша харашалаң һуба-ла.	хұбуң, тебер јахоғанаіб! — гежі менең хұрә хелене белеі-л-дә. біхең харахам гежі-ле Јоңноболдоі Шара маңгадхаі 6610 газа гүібед гароба-л-дә.

гаролдаһаң бијере
 болобѡжі харахом гехелер
 атхо болхо шоројі
 6615 урайһалаң бурд баіса
 хајажі орхобо-л —
 баруң һаіхаң һудујін
 шабажі-ла орхобо-л.
 бару һудѡ атхад-ла
 6620 гертѣ-ханаі оробо.
 Габурай Новѡң дүхеі,
 ене һудүнеі шороі абейш! гежі
 ошоно белей-л-да.
 һудуі шені теһе нампаң аріла!
 гежі
 6625 шоројін јада гежі унабажі
 баілдабо гехе-ле.
 туні малабар ертер
 улам урда јірјехіһең
 улам һаіхаң јірјехей боложі
 6630 түлең дерен ошожі
 јірјежі падажі
 һуға гехен јүме-ле.
 — баһа јамар усудуроіхіһең
 һаіхаң шобухаі
 газә манаі һунаб! гежі
 6635 менең хүре хелебе.
 уноҳі-ле ехен-ле:
 арбаң гурбаң хані
 абатанін түрбедѣ.
 баһа хеһе-л увей
 6640 усдүруіңхіһе-л һаіхаң гежі
 газә теһе јүнде гүйебѣ? гежі
 менең хүре хелебе-л-да.
 — газә баһа гүйебѣ

харалсана белей-л-да.
 зүң хара һудујі 6645
 атхо болхо шоројѡр
 теһе бала шабалдажі орхобо.
 метер гесең бијерѣ:
 аро-верѣң барулжа
 деберхелең аріба. 6650
 маңгад хүгипің ахаі геші,
 Жоңноболдоі Шара маңгадхаі
 хана-хајаја тебержі
 һабарда һабардаһар
 үде-хані јадаң гежі оложі 6655
 орожі-ло ошібо.
 турада-ло орожі
 — Габурай Новѡң дүхеі
 баһа хоіто һудујім
 шабажі-ла ороҳохјам. 6660
 ене шоројім гарабейш! гежі
 менең хүре хелебе.
 һудуіш баһа теһе намнажхѡ-л
 шоројѡрѡ —
 бута бала намнашхѡ-л! . .
 јуң-шејі увей-ле! 6665
 тере һаіхаң һудуңсѡхі шо-
 ројін
 јада гежі гаробана белей-л-да.
 хуітуң булаба уһар-ла
 убаң баіжі абана белей-л-да.
 газар даідо дере 6670
 гамбі замбі хојорто
 јуң-хані бі јумабі?
 арабаң гурабаң хані
 ахо јіхе дѡгторін
 арабалахо баінабі? гежі 6675

менең хуре хелсене-л.

Абаі Гесер хубуң
морің-хані болоһор
арабаң севең јілхең боло баіна-ло.

6680 туні малабаршені ертер
тажі ерең јіріхеі
бололдожі ошоно белеі-л-да
газа тулең дерен һујкі-ла
јірејежі һуна-ла.

6685 Габураі Ноһоң дүхеі-ле
шабабрара хараба-л.
— јамар һаіхаң јіріхеібе?
тулең дөре-мнаі јірејежі һу-
на-да! —

менең хуре хелебе-л-да.

6690 хадам ехе, харала! гежі
дудано белеі-лө.
— арабаң гурабаң ханаі-ло
абатанін түрбедө —
далаң гурабаң хеліні-ло

6695 узүрдешін түрбедө! —
атхораһанін болобо
хузујін таһа соххо! гежі
міңгаң алда болохо
мітаң сабаң хедербеје

6700 барілдажі гарона белеі-л-да.
гаралдана белеі-ле —
улу харагші боложі
саһа-ло харажі
һадажі һуба-ла.

6705 һадажі һуһана —
аңжараң газарта буһад-ла

иделхеджі һуба-ла.

саріл сабаң толбоітоі
самсалоң хопутаі
һамаһалоң болобо. 6710

бүдүң јіхе үбүһујі
бүхүд геулең үбеі
мараілдана белеі-л-да.

варің һаіхаң үбүһујі
һахід геулең үбеі 6715
мараілдана белеі-лө.

мене далаіжі —
варің хузу таһа соххом! — гежі
далаілдано белеі-л-да.

соххуің тере хіренду 6720
хојор-ханаі һабарта
шороі дүртөр атхад-ла

хојор һудуін шабаба-л.
— јуң заіхаң шобуһа хархо
белеі,

хуң заіхаң шобуһа хархо белеіб! 6725
хојор һудуім аба! — гежі
үһөхі-лө езі

хана-хаја һабардажі баіба-л-да.
ајаң-шаја алдаба
мүһөхі-лө јараһа-ло болобу-да! 6730

гежі

менең хуре хележі
үдеје-шејі олохојө,
үрхеје-шејі олохојө
боложі баіба-л-да.

— үһөхі-лө јараһа болөханім! 6735

арабаң хојор јілду-лө
Абаі Гесер хубујі
морің-ханаі болбожі

хуллō-лō-ханаіб! гежі
 6740 менең хўре хелебе-л-да.
 Гафўраі Новѡң дўхеі
 хўтолōжі абаши
 герете-ле орулана белеі-л-да.
 тере нїе һамбаңдо
 6745 дўшиң алда бијегу
 дўңјō зерде моріјō хўтолōжі
 герехең тешē гешхўлежі
 газархаң тешē галајулһанін тере
 белеі-л.

герехең дēре асарано белеі-л-да.
 6750 јуһуң булајі уһаран
 убалдажі асоба,
 јіхе таібуиң аросараи
 арулажі асоба.
 удуреі гураба ідеңду
 6755 убалдажі баіба-л-да.
 гурбаң сеѡең удур-ле
 јуһуң бұлаба уһаран
 убалдано белеі-лō,
 јіхе таібуиң арсааран
 6760 арулалдаң баіба-л-да.
 гурабаң сеѡең едур-ле
 едуреі гурба дўхі убажі
 баіға гехен јуме-ле.
 удуреі гураба арсадаба-л.
 6765 метер гесең бијерē:
 улаң халамбаі
 уһаң дўјō боложі
 һуза гехен јуме.
 меңхең бије бијелед,
 6770 меңхерēң толобоі толобоілод...

ајаң-шаја алдабо
 — ене еіңкі һухан хајам!
 хаішиң геху билу?
 муңхуиң хара уһаң
 аро-ѡерēң зўхең те 6775
 бихең гехуі дулабі. —
 Ошир Богдо хуіхор геши
 менең хўре хелебе.
 бихең терēні оложі асарахам!
 гежі
 менең хўре хелебе-л-да 6780
 тебхеиң ундур хада-ло
 теңгериде хуруху јуме.
 терең дēре хаішиң гежі гархо
 јумше? гежі
 Саңхаң Гохоң дўхеі-ле
 менең хўре хелебе-л. 6785
 тере јіхе хада дēре
 шамаһа болхо јуме
 гара-л уѡеі јуме.
 аратаіні јаһаң — нїе сомō хебтхе
 јуме,
 адуһанаі јаһаң — нїе сомō хебтхе 6790
 јуме.
 тере хада дēре
 шамаһа болхо јуме
 гара-л уѡеі јуме-л...
 јуһуң сеѡең едур-ле
 убалдажі абахо-ло 6795
 јуһуң сеѡең едур-ле
 арулажі абахо-ло —
 јуһуң болајі уһаң-да
 аруң јуме баіна-л-да,
 јіхе таібуиң арса-л-да 6800

- һаһхаң јүме баһна-л-дә.
 бурһагдаһаң јүмејі
 уһалдажі абахода
 6805 одо болх-һуі јахоһам!?
 муңхуің хара уһа-л-дә
 һіһе-һејі абор үһеі...
 јуһуң булајі уһаң геші
 јіһе-һејі ару јүме,
 јіһе-һејі һаһха јүме! гежі
 6810 менең хуре хелең хунең һуба-ла.
 јуһуң булаһа уһар-ла
 едуре гурабаң іһеңде
 уһалдажі баһба-л-дә.
 јуһуң сезең сұлхede
 6815 уһа уһаһар абоба.
 меңхең біјеје
 біјележі һуба-л-дә,
 меһеһең толоһоі
 толоһоіложі һуба-л-дә.
 6820 оројо хара уһејі
 ороболзулаң һуба-л-дә,
 оһојо саһаң шудуіі
 хаңһапұлаң һуба-л-дә.
 морің саһхаң хулуг
 6825 хано белеі гежі
 ағдараја удала.
 арабаң гурабаң ајаңгата
 атаһаң урам абоба,
 хорің гурабаң хухалһато
 6830 хотоһоң урам абалдабо баі-
 на-л-дә.
 хоботојо һежі
 арбаң гурбаң ајаңгато
 атаһаң урам абад-ло
- Алтаі јіһе даідо теһе
 харулаһаң біјере 6835
 алта муңгуң сереһеје
 узур дунда оһоңі
 арабаң гурабаң ајаңгарһн
 ајаңгалжі урамдажі орһолоі-л.
 белір муңгуң серһеі-л 6840
 узурта-ло баіжі
 хорің гурбаң хухалһата
 хотоһоң урам абаші
 аро хоішон харулжі
 хорін гурбаң хухалһајі 6845
 хухалажі урамдана белеі-л-дә.
 метер гесең біјере:
 Хуілең Хуху морің геші
 медең саһнда медеһе-л,
 уһаң саһнда оіһробо-л. 6850
 тамһің тала дунда
 зо шараң хеһтеһене
 бодоң хараің баһна-ло
 гурабаң дуһінег газарі
 бала тірең бодожі 6855
 һіһе делім шіхере
 улүһунер шаһнаба,
 һіһе делім шіхере
 үндүр теңгерер шаһнаба.
 — мені ежің абаі хуіхурні 6860
 холуің јіһе даісујі
 шіхенеі һонорор дулабу-дә?
 оіруің јіһе даісујі
 һудунеі хурсар харабу-дә?
 ежің абаі хуіхурі 6865
 татаһалаң хоіно
 енде баіжі араһа-ло үһеі јүме —

- аруиң арбаң гурбаң хоѳоң
Алтайда белшигтүй!
6870 атор тарбуи тарѳолагтоң!
Хухуидо белшигтүй,
хүштеи тарбуи тарѳолеит!
би танаи болобо —
Солбони зајаһаң унаѳаң баинам,
6875 хуней унахо галдаң баинам
јамар шаңга татабаб-да!
ароим арбаң гурбаң хоѳоң-да
атор тарбуи тарѳолагтүй!
арба үеи шаңгалахо гежи,
6880 герхең теше гешхелбе,
газар теше галјалба.
аруиң аробаң гурабаң хоѳоң
менең хуре хелебе.
шамаһа-ла һалаһаң хоино
6885 јамар аңхаң болхомнаһам,
јамар зори болхомнаһам?
шамалар јабажи ухуји! гежи
гуилдене белеи-л.
— арабаң гурабаң хоѳоң,
6890 мені хоинодо дахажі
голдолоң оро боло-хада-тнаи
һултеи-ле нохоин
угзаражи идхе-л,
һул үеи хунин-ле
6895 харобажи унаѳаха-л.
Алтаида амораһан белшите.
мені танаи амидо менде јаба-хада
Алтаим аршим ноѳо-ло
алда дурер урѳаха-л.
6900 тере һаиха ноѳоң-сѳо
белшежи јабаһаитгун-да!
- мені танаи амидо менду јаба-хада
Хухуим хуитун булаг-ла
улам дурер дебелхе-л.
мені танаи ухеже-л, үеи болжи 6905
ошдо-хада
ојбротдо ширѳехе-л,
хаирата хатахо!..
теруң дерһең болжи
Алтаиң арбаң гурбаң хоѳоң
Алтаида белшижи 6910
арилана белеи-л-да.
јірең алда бијетү
Јірбеи Хуху мориң геші
мондоѳорхоң толоѳојо
мунда дере табіба, 6915
монсолзогши һуле-ле
ташең дере хатхоба.
метер гесең бијере:
аилар аилар хараіба,
ајабаиң шінең деѳенһуи 6920
хараң тенде хајалба,
турѳе турѳер хараіба —
түбтереи шінең деѳенһуи
хараң тенде хајаллана белеи-л-да.
урда хојор хулуһон 6925
ула-л нурмаи татаба-л,
хоито хојор хулуһон
уһаң хѳји татажи
унтарѳажи хараіба.
дурбең хара турунһа 6930
галхаи гарса хараижи,
дүшиң саѳаң хоѳоһон
дүлу гарса хараижи
белір мүңгүң сереѳеје

6935 узур дундан жірежі
зоғосожі байһанін тере белеі...

метер гесең біјере:
мүнөхі-ле Хүілең Хүхү морің
наімаң төше һалагаі

6940 најаң наімаң түдүбүтеі
белір мұңғуң серебеје
узур дундан зоғосоһоң біјере
белір мұңғуң серебеің
ебең деде һаладан

6945 толобојо дүндүжі
інсағано белеі-л-да.
ежің абаі хүйхүр-ло
дебел үбеі урбаһар,
годоһо үбеі оімоһор

6950 гүйң хараің ғаһірбе.
хасабші мұңғуң ногторо
ногтоложі абоба,
хаһһа мұңғуң хазарар
хазаралаң абоба.

6955 најаң наімаң түдүбеі-ло
ебең деде түдүбүһең
ута мұңғуң јолдо
хубу татһар ујаба-л.

метер гесең біјере:

6960 торғоно Һархағ тоһомі
тоһолсожі абоба,
тоһоі мұңғуң емеіе
түні дөре хајаба,
һулуг мұңғуң худурвар

6965 худурвалаң абоба.
хорің хелтеі олоңғор
хотоісорон татаба,
арабаң хелтеі олоңғор

атоісаран татаба.

метер гесең біјере: 6970

бејін тоноғ тұхороху! гежі
геретелең гүілдежі ороно бе-
леі-л-да.

геретелең хараілдалаң орожі
далаң буғаің ароһар
заіжі зүйжі ојоһоң 6975
еліең хара шарабара
убулана белеі-л-да.

зағоһані ароһар
заіжі зүйжі ојоһоң
заңдаң хара сабаһіја 6980
үһүбүіде удохулбе

— һуң-ханаі шөхе-ле
езің надаң болобоібі,
баің-ханаі шөхе-ле
ереің надаң болобоб-да! 6985

орјо хара үһеіжі
орболзұлаң ұралаба
ошојо сағаң шүдүйі
хаңханұлаң баіба-л-да. 6990
хубсалажі баіхада

ураһаң суһал хојоро
бағтажі јадад-ло
хелең хүнең баіба-л-да.
даіні газар үмдүхү

дардам торғоң дебеле 6995
емхең дунда уғалаба-л.
далаң гүлі тобшін-да
ерехеје һаіғаран

емејрежі тобшолбо —
долбборі һаіғарін 7000
дароһажі тобшолбо.

- мүнөхі-лө хубуң геші
бүтү муңгуң беңеје
белхенсегте дүңгүбе.
- 7005 аро біеје хујабалба-л
болод түмөр хујаі
нуғарһаңда шіребе.
ебер біеје хујабалба —
сахұр түмүрөр хујабалба-л.
- 7010 сахұр түмөр хујаі
сежіде шіребе-л.
еретеі-ле јүме-де
дағдох-л үеіјер шіребе,
емтеі-ле јүмеде
- 7015 дарұлаха-л үеіјер шірежі
аболдано белеі-л-да.
- метр гесең біјере:
хелтегеі херер хемнебе —
будаі муңгуң һадаға
- 7020 баруң ташада байғаба,
јірең табаң һомоі
јірехеісен аһоба-л,
далаң табаң һомоіі
дарахаісан аһоба.
- 7025 нарің голөр хемнебе —
нарі муңгуң хоромбуі
зұң таша байғаба;
хоромбодо хударба —
далаң табаң тебхете
- 7030 даңјал шара һомојо
хударажің аһоба.
түне газа біјерен
дұлаға муңгуң хујаға
хујағалаң аһоба.
- 7035 нараң-ханаі барағтаі
јолараса хујабалба-л,
намаһаһана барағтаі
далбалзаса хујабалба-л,
һараја барағтаі
- 7040 сахаласа хујабалба,
һадаға адаі
јалараса хујағалжі
аболсана белеі-л-да.
- метр гесең біјере:
бухалі шінең барағтаі,
бүтаің шінең залатаі
булағаң хідхұр малағаіі
ороі дөре табалдаба-л.
- 7045 арбаң јілдо ұлдух-буаі
аһаја тоһуіі
- 7050 амаң дөре шіңгебе-л,
хорің јілде ұлдеһх-үі
хорохојо тоһуіі
хошұң дөре шіңгежі
аболсана белеі-л-да.
- 7055 ерете-ле јүменде
дағдах-л үеіјер
хујағалаң аһоба,
емтеі-ле јүмеде
- 7060 ділұлехе-л үеіјер
хујағалаң аһоба.
Абаі Гесер хубуң-да
үлене шінең герелде-л
еріжі баіжі хараба-л,
- 7065 тоһомо шінең герелде
тоіроң баіжі харад-ла —
газа-хані төше-да
гүрбелзесе гешхежі
гаролсано белеі-лө —

7070 Хуілун Хуху морини
ута мүнгүн јолѳји
хубе татаң абоба.
Хуілун Хуху мориндо
алабхажі аһалба.

7075 уналсаһаң бијере
Хуілун Хуху морини
баруң амаин угзарба,
ефең хасар міраба.
һухаі ештеі ташурап

7080 баруң гарар сохобо —
можің себе тулбаба-л.
аро-л-верең зүгше-ле
хі бету хідхебе,
хермең бету дүйүлбе.

7085 үндүр һаихаң хадаја
ерміјін барің хараілбаба,
үзүртеі геху модоні
ороі дебүр хідхебе,
огторгоің һемежі ефең үлејі

7090 малајаң һаихаң залабар
зада-л сохон хараілбажі
арілоба гелеі-ле...

* * *

унегені-уневені хурдаін-да
үлдежі јажі хусхе јумалам,

7095 улівері-л утайі
хеле-хеле захадхо јумалам.
аі-даң-зі!..

* * *

Абаі Гесер хубуң-ле
оројо хара үһејі

7100 ороболзулаң гүйлбебе,

ошојо сабаң шудујі
хаңханулаң гүйлбебе-л.
зу наімаң толбоіто-л
Зудаг Шара маңгадхаің
газа-хані хурулдебе —

7105

хүрелсеһең бијере
морѳ ујахо јүмеі јадад-ло
хаңбаің хара һомојі
һуха татаң абаши

газарто багса јобороно бе- 7110
леі-л-да.

терең дѳре ута мүнбуң јолојо
ујаң татаң оноң дѳрен орхобо.
маңгад хугшің ахаіда
гүің хараің оробо-л-да.

Габураі Нобон дүхеі-ле 7115
идѳ убаң хојорін табілдажі
һүдо һ-үвеі хојорто
баіба геһен јүме-ле.
убулсужі байһаң хујін

— ене-ханаі еме 7120
ене уру шамаі јүхең асарбу!? —
гежі

Габураі Нобон дүхеіјі
гезеһеін јобороң абоба.
јобороһон бијере
газашаң тубад јаба-л-да. 7125
Хара Бүруң далаідо
тулдажің арілоба.

хаімал модон оңгосдо
һулабана белеіл-д-а.

һелбүр-шејі үвеі, 7130
јү-шејін үвеі — ула мухурап
һулбаба.

- һулҗажі тулххе баіходан
 — Абаі Гесер хубуң җалаиш?
 хўнеі хўрте орожі
 7135 жіре-хані баінам-да.
 хариҗажі-л һуҗи-ло геретелең!
 гежі
 менең хўре хелебе-л-да.
 іҗед харижі җабо-да! гежі
 Хара Бүрүң далаі уру
 7140 хоһоң оңгосдо һулҗажі
 тулхежі һ-орхобо.
 Хара Бүрүң далаіҗи теҗенсере
 тулхежі орохоно белсі-л-да.
 һорогшоһи оробо —
 7145 јороң долоң толҗоіто
 јороҗоң һурҗағ ебертеі
 Јобсоғолдоі Шара маңгадхаіҗи
 гезеҗен убуң гарҗоба.
 хўнеіхиде хўртеһең хўхең
 7150 хўртеһеңде шамарлаһаң хўхең
 еһенсобо баіхо јуме! —
 тумор хара бошходо
 орұлаһаң біјере,
 жірең тумор суҳорон
 7155 суҳолоһон біјере
 Хара Бүрүң далайда
 мухаулажі орхоһойһи
 тереһең гелеіју!..
 зу наімаң толҗоіто
 7160 Зудағ Шара маңгадхаіҗи
 гезеҗеіҗиһи увулдежі
 гулдано белсі-л-да.
 муһо-шеҗи укхуҗо һанаһаң
 убуулуң баінабі.
- хубуң намаі җахашһи? 7165
 җадә-хані гежі-ле
 утаһані шінең
 улаң голдо тороһоң јумелбі! —
 — һаің гері шамда олжі ухум!
 гежі
 тулдажі абһи гаролдана бе- 7170
 леі-л-да.
 тамшһи сабаң таладо
 таба малаҗаі нароһаңдо абадажі,
 арабаң хўнеі теберіжі хўрх-үі
 ажіҗар улаң пенуһеңде
 абадажі хадаба, 7175
 жірең борҗуі хадаһар
 дабхор барің хадаба,
 жірең табаң шуруҗар
 ерјулежі хадажі орохоно бе-
 леі-л-да.
 сежі дерен хадхоба 7180
 моху хотобуі хадхоба
 — ере хўхең жіре-хада
 ене маңгад ахаің маханһа
 һіҗте зухо махаіҗи
 отоложі абагоҗағ! 7185
 ене бошхе-осо мені
 хаҗахажі орхотоҗоі! —
 езі хўхең жіре-хада
 ене һаіхаң хаішарам
 һіҗте зухо махаіҗи отоложі 7190
 ене бошхо-осон
 хаҗахажі орхотоҗоі! гежі
 буху дерен мохо хаһһиһи
 хадхожі орохоно белсі.
 тере жіхе шенуһоһи 7195

урда біједен зураба:
 ене маңгадхайі хаіралажі
 отоло ўбеі хўхең
 ененеі заңғар заңнулхо,
 7200 ененеі хўлар хулаулхо! гежі
 менең хўре хележі
 орохоно белсеі-л-да.
 ене жіхе пенўһе-мні
 хезсең-хені хебте-ле,
 7205 хестуің-ханаі жарбалда
 ўмхорб-л ўбеі урбарайш! —
 ене маңгад ахай-мні
 хезе хебте,
 хестуің жарбалдо
 7210 ўхе-л ўбеі байбарай!..

һорбгһнб теһержі
 саріл сабаң хосутаі,
 самсал жіхе ўрбућеі
 ороі-ханаі дунда-ло
 7215 гагсаха һудүтоі,
 бшо-ханаі дунда-ло
 гагсахаң шүдүтоі,
 саріл сабаң толовоітоі,
 самсалхаң ўрбућеі
 7220 езіје болобо — хутулбжі гаро-
 ба-л.
 абадаһаң біјере —
 хобхо татаң абоба —
 урда жіхе ўлайі
 огло татаң абоба —
 7225 бүхү бсјін дароба,
 дароһажі —
 хоіто ўлаін хоңнолжі

сежі бејін дароһар
 байхадо-ло болобо —
 — намаі-шејі дароба-да 7230
 барўнім табиң табаң теңгерһе
 тарбалі болоң ўдўһоң,
 табаң зўхаң толбоіто,
 табиң һурбағ еберто,
 газар боро морото, 7235
 гахай жамаң дахото
 есгі мені дарох-буін-да!
 — јўмеім түред еме
 енде шіхең байһа јўмеш!
 јўмеім зайхаң еме 7240
 енде шіхең байһа јўмеш! —
 менең хўре хелед-ле
 хоіто ўлаја табажі-л орхобо-л.
 — ене еме генелбі
 хезсең хебте, 7245
 хестуің-ханаі жарбалдо
 беһең-ханаі ўхереі-л,
 нажірай жіхе халуңда
 морбр харбуілулаң дўһараин!
 ебулі хўтуң сағто-ло 7250
 шарбаң ўрбундо таһара татў-
 ларайш! —
 тіхеде мене-л еме
 һана оржі хебтхелші! —
 мстер гесең біјере:
 герхең дерен јірбе-л-да 7255
 хаір бетў мўңғуін-да
 халадарін телбебе-л,
 хада бетў ешін-да —
 халадарін телбебе,
 халу булбаң хојорін 7260

зуһерін тѣлѣбе.	тере баіхо зѳріјі	7295
хададані болобо —	барані абаші,	
хашарјін үлелѣ-л үбеіјер	адуң ідең хојорін	
тулабано белсі-л-да.	харурата орулба,	
7265 ббрідон болобо —	албато зонхоң хојорін	
буру үлелѣ-л үбеіјер тулбаба-л.	нојондѳ орулба-л.	7300
бешікте-лѳ зураба-л-да,	метер гесең біјерѳ:	
белѣте-лѳ дароба-л-да:	үдешені боро хоног	
ене баіхо зѳріјі	шара набші боложі	
7270 та тѣбет гежі-ле	обѳ зѳлуң орондѳ	
барні перін хежі-ле	ушха зѳлуң хунжұлѳ	7305
абалдана белсі-ле.	Саңха Гѳхон дүхеітеје	
барані нерешін зуражі	сара-л үбеі теберілдежі	
бішікте-ле хежі	унтаһанін тере белсі-л!	
7275 белѣте-ле бішіжі		
халаһаңда хајаһанін тере белсі.	убулѳні үдеің шарба нараңдо	
метер гесең біјерѳ:	бодолдоно белсі-лѳ.	7310
хана баіһаң баісаңјін	ббшхе болхо уһара	
харасаран уруғша	һура гара зембебе-л.	
7280 ханаһан ѳдүн харулажі орхобо.	ере муңгуң остѳлдѳ	
орохѳһонң біјерѳ	ідең саја табіжі,	
хаңдаһаң жіхе баіха-ла	ула муңгуң остѳлдѳ	7315
харбаһаіјін урбулба,	уңдаң саја табіжі,	
бубаіні баіха-ла —	табулаңда һужі	
7285 бурбаһаіјін орбулба —	іделене зубалана белсі-л-да.	
хара жіхе херѳјі	хара жіхе уһаң дѳре	
хахарулаң орхобо,	урмѳ баілбаң зубалба,	7320
шара жіхе унебеіјі	хабтаһаі жіхе шолуң дѳре	
шеңшүлежі орхобо —	нобѳ урбулаң зубалаба.	
7290 метер гесең біјерѳ:	* * *	
газар дѳрѳ жірежі	сеѳѳ нұраі шѳбухаі гѳші	
бараң баіхо зѳріјѳ	сеѳѳ нұрта зѳрѳд баіна-л,	
багсалажі абаші	сегте баіһаң Гесер гѳшін	7325
тере баіхо адоһаіјі,	даіба тухѳрхѳд һедѳд баіна-л.	

зоріһоң газарга золгоі зајатаі јабаһаі-да, золхоң зајаң хојорб 7330 Ошір Богдодб булбаһаі-да! аі-дүң-зеі! аі-зе. . .	абатаілаң јуме баіна, шіреіхе жіхе бету-ле піжітеілең јуме баіна-л. жіхе нара ўдхеје һерејежі баіна! — гежі	7360
* * * убулбні ўдсің шарба нарані ўрблүјб бултајжі ўрблүјб ўдүіде, алаг жіхе сазабаі	гурабаң хұхбї ереші геші менец хұре хелебе-л. Саңха Гбхон дұхейн-да ене һаїхаң хұрї-мнаі	7365
7335 шаханана белсі-л-да. . . Абаі Гесер хубуң геші медец саїңда меделдебе, ухаң саїнда оїлробо-л. метер гесең бїјерё:	Абаі Гесер хубуңде дулагха-л гежі хелсене-л. — бабаі танаі бїхец газар даїдо хојорї	7370
7340 баруң жіхе шїхере алаг сазбаїң дүјї шабанана белсі-л-да. алта мўңгуң пірең дерё ошожї һуң баїжі шаңна.	Гамбї Замбї хојорї тоїрулажі ўзхемнї. арбаң гурбаң ханї абатанїн түрведё,	7375
7345 гурбаң хухуї ерешї: — Абаі Гесер хубу манай герте бїхец-ў? ўбей-ў? гежі хележі баїба-л-да: аро-верец баруң теһе	далаң гурбаң хелнї менї ўзўрдешїн түрведё-л! гежі менец хұре хелебе-л-да. метер гесең бїјерё:	7380
7350 мїңга наїмаң толбоїтої Мїтурайң Шара маңгадхаї жірехе-ле јўме баїна. ене жіхе даїї-ла халу нубуда урула-л ўбей	їдележі абаһаң бїјерё бїейң саїхаң тонојї бејї дерё тухбобё. Ошїр Богдо хубујї морїм емелле! гежі	7385
7355 тоджї ошб-хада доролсахо баїна-л-да. халу нубуда орулба-л-да арбо һ-ўбей јалагдхо јўме-л! аїхо жіхе бету-да	гаробажі орбобо. даїнї газар умдухо дардам торбоң дебели емхец дунда увулаба, буту мўңгуң беһейї белхенсегте дўңгубё,	7390

хелтегеі херер хемнебе
 будаі мұңғұң һадајі
 7395 баруң таша байлаба-л,
 јірең табаң һомојің
 јірехеісен ахоба,
 далаң табаң һомо-ла
 дарахаісаң ахоба —
 7400 метер гесең біјері:
 нариң голор хемнебе
 нари мұңғұң хоромбуі
 зұхең таша байлаба-л.
 далаң табаң тебхете
 7405 даңјал шара номојо
 хоромбодо хударба
 тўнеі газә біједен
 дұла мұңғұң хујаба
 хујабалаң абоба.
 7410 арабаң јилдұ үлдех-буі
 абахаілаң тоһујі
 амаң дөрө шіңгебе,
 хорің јілде үлдех-буі-л
 хорохојо тоһојі
 7415 хошуңда-ло шіңгебе.
 бухалі шінең баратаі,
 бутаің шінең залатаі
 булаң хідхұр малабајја
 ороі дөрө табаба-л.
 7420 үдені шінең герелде
 ерејіжі харалдаба,
 тохомо шінең герелде
 тоіроң бајжі хараба-л-да.
 метер гесең біјері:
 7425 газә теһе геһхұлбе.
 Ошор Богдо хұбұн

— даідо ерјің ошхом гене-ха-
 шам.
 нібе тендұг манда ұхушенәб?
 ұхұжі хебтеһеіш медхұғде?
 јабажі јабаһеіш медхұғде? — 7430
 — зұбо нібе хұрін
 зұб дөре тохобо-л-да,
 зұрбе нібе баіходан
 харабуі дөре тохобо.
 метер гесең біјері: 7435
 баруң гарі — нерејә-хані хеу-
 леһең
 алтаң-ханаі біһелбе
 ходоложі абоба.
 ходоложі абоші
 — Ошор Богдо хұбұң, 7440
 хураба наһан зала! — гежі
 менең хұре хелебе-л-да.
 Ошор Богдо хұбұн
 хураба залаң үбубе.
 баруң-хані гарі-ло 7445
 долобортон дүрөжі
 ұбо геһен јуме-ле.
 — бабаінші алтаң біһелег-ле
 улаң бері һаіхаң болхо-л
 ажі менде јаба-хадам. 7450
 даінда-ло дарогда-хадам
 ұңғұртожі һ-ошхо-ло.
 дархаң јіхе солујо
 маңғулажі ошдо-хадам
 таһаражі унаха-л-да. — 7455
 метер гесең біјері:
 Абаі Гесер хұбұң геһі
 газә-хані теһе

гүрбелзесе гешхелең
 7460 гаролдано белеі-лō.
 Ошор Богдо хубўнн
 гүиң хараиң гаралдано белеі.
 Хуілуң Хуху моріиң,
 ута муңгуң јолѳіиң
 7465 хўбе татаң абаші,
 есејеје морің дєрен гароѳажі
 баіѳа гехен јўме-ле.
 метер гесең біјєре:
 Хуілуң Хуху морѳ-ло
 7470 унаһаң-ла біјєре
 аро-ѳерең баруғиһа
 хана хаңха харбујар
 хаңхалзаса дугшулалаі.
 зонѳ-л бедўң зударан
 7475 зуралзулаң дугшулба.
 ѳроіиң ушўр даідуиң
 ўнсўғ дєрен гароба-да,
 хўнеі хуітуң даідуиң
 хубўши дєрен хўрубе-да.
 7480 хўрелсежі —
 хўнеі-ле һуѳа ўѳеі
 хўлер муңгуң добўң дєре,
 хўлўѳѳі-лѳ зогсѳ ўѳеі
 елігең хара булаг дєре
 7485 зѳѳосожің
 тамаха талхаі татхо! гежі
 харің шінең даһаңда
 хансуиң шінең худўһунһѳ
 багса улаң тамаҳіјі
 7490 утхана белеі-л-да.
 зўхең улаң һуѳада
 хабшулажі ороҳобо.

ороҳобоң біјєре
 зурур муңгуң хетеіјі
 гароѳана белеі-лѳ. 7495
 деде јўһуң гўрум теңгері
 ошѳрѳ һабаң саҳаба-л,
 додо долѳи ўнсўғ даідуіјі
 дўлѳрѳ һабаң саҳажі
 аһалдажі абоба-л. 7500
 аболсаһаң біјєре
 дєше дошон баріжі
 таталдано белеі-л-да.
 — баруғиһ табің табаң теңгері,
 огторѳѳиһ миңгаң сабаң бурхаң, 7505
 ороі дєрем харагтўі!
 Есје Малаң бабаі-мні,
 Ехе Јўрең ібі-мні
 елеѳєре хареіто!
 Хухудѳі Мереѳең бабаі-мні 7510
 Хулѳѳі Хатаң ібі-мні-л
 һўре һўлдєре хараѳеігтўі!
 мори мені зајаѳа
 Хуа Солбоң хубўң,
 бејі мені зајаѳа 7515
 Зарлаг Сабаң убубў-мні!
 гоір саѳа мори-ло
 уналдаһар хареіме!
 хојор јіхе шумдаңға
 ороҳѳ-л ўѳеі ашіше! 7520
 зајалдаһаң зајашам
 Зағалағ Сағаң убубум! гежі
 метер хўре хележі —
 шујасара һорожі,
 бајасара ўлєлдене белеі-л-да. 7525
 Абай Гесер хубўң геші

- аро-берен барулжі
 жүрjүлене белеі-л-да.
 жүрjүлежі жабахода
 7530 урудаһан болобо —
 аробаң һаһаң моріноі
 түбүрүбөң гарана белеі.
 аробаң һаһаң хубүнеі
 аһалабаң гарана-блеі.
 7535 терүнеһең саша-ло —
 арбаң һаһаң моріноі
 түбүрүбө гарғолдаң,
 арбаң һаһаң хубүнеі
 аһалаға гаробаң
 7540 жүрjүлене белеі-л-да.
 урадаһаң далаң долөң толобоітоі
 Даңжал Шара маңгадхаі
 дархі хоңгор азарғатаі,
 тар жіхе тохомтоі,
 7545 талхе жіхе емелтеі,
 талхеің хеліхең мінагаі. . .
 угзар угзарһар болобо
 дархі хоңгор азарбаің
 хојор һаһаң забажүрін
 7550 шанадан тулхо болсоро
 хаха угзараң јабоба-л.
 дархі хоңгор азарбаіжі
 еміре еміреһер болобо
 хојор улаң һубаһан
 7555 ушхаің сабаң хұлхеіжі
 біталзұлаң хатаржі
 золобождоно белеі-л-да.
 теүнеі нізе аяңдо
 талаһің хелехсі мінабаһ
 7560 соҕо соҕоһөр болобо
- можің себөң болујі
 булталзұлаң хатаржі
 золобоно белеі-л-да.
 соі муңғуң дүрөдө
 со бала харбуілалда, 7565
 сохом улаң шараіја-л
 хаңја хегзе харбуілалдаң
 ходо-ханаі гаралсана белеі-л-да.
 холо-ханаі гараші
 ерејіжі жірежі, 7570
 меңдеје һаібаһан
 меңдешелең золбобо,
 дорөбоі-ло һаібаһан
 дорөбшолоң золбожі
 баіба гехен јүме-ле. 7575
 — alі голоі хубүң-ханаі баі-
 набші?
 alі омобоі хубүң-ханаі баінаші?
 гежі
 һураң сураң баіба-л-да.
 — зүнеі-ле зүгтү-ло
 түрүлдө-лү белеілі, 7580
 Шурбалжің Бајаң ханаі-ло
 Шурагто Таіжі хубүң гешіб.
 — ха goli халахаја јабабто?
 јү-хані goli јүлехеје јабабто?
 — Төдоі Бајаң ханда-ло 7585
 Toli Гөһөң дүхсі
 гара гехүі дұлахада
 хүрібележі јабаб! — гежі
 менең хүре хелебе-л-да.
 — та alі голоі хубүң баінат? 7590
 та alі омобоі хубүң баінат? гежі
 һураң сураң баіна-ла.

— аро-берең баруңте
 түрб гара баинабі
 7595 аро-берең зүхеңте
 Шурбалаң Бајаң хані
 Шураг Таіжі хубұң
 гара гехуі дұлхада
 боро зүрхем булжала,
 7600 боғоні хабаһам маталза!
 нараі мүнб гежі-ле
 һазалхаја јаба бі.
 бажа мүнб гежі-ле
 балалахар јабабі.
 7605 — хұдең-ханаі хұжі-ле
 бабадані балалбаш?
 хұдұң-ханаі хұжі-ле
 нараідані һазалбаш? —
 — шамаһа-ло болохо
 7610 буха жіхе хузүгені
 булбаланаң бежі-мні,
 будаі мұңғуң һадагтані
 хаңжалаһаң бежі-мні! гежі
 хелең хұнең баіба-да.
 7615 — хұнеі-ле үрі
 хұнһе үлші үвеі јүме,
 хұзүнеі-ле тбромомо
 јорббонһб үлех-үі јүме! геж
 менең хұре хелебе-да.
 7620 теүнеі нібе ајаңда
 мүнбхі-лб маңгад хұғшің ахаі-ло:
 — одб мүнб
 үжі шені мбруһоһоң баіна-ла,
 үһең шені болобо
 7625 үрбелбеһең баіна-да! гежі
 менең хұре хелебе-да.

метер гесең біјере:
 емеілең хұшәр-ле
 тулалдажі үзхемнаі-у?
 ереһеіје шаңғар-ла, 7630
 һомонб хурсар-ла,
 морінб хурдар-ла
 турһалдахамнаі-у? гежі
 менең хұре хелебе л-да.
 — јамар јүмеің 7635
 есеһең тулаһаң мортоі хұхең
 шамалар — јамар хұхең
 хојор улда гарші зоболдохо јүме?!
 ендеш таһа татһі орхһолбі!..
 гежі,
 моронб буру тебүрен 7640
 дебхерелдең бұба-ла.
 Абай Гесер хубұң
 хојор һаіхаң хормојб
 һуібадажі хајаба,
 хојор һаіхаң хаңсуіјі 7645
 шамажі-ла орхһобо.
 ошолдоно белеі —
 бухаіні барагтаі
 мұрбұлдожі тулаба,
 бузуіні барагтаі 7650
 ололдожі тулаба.
 Абай Гесер хубұң геші
 хојор-хані гарара
 нарің һаіхаң хұзүжі
 теберіжі абал-ла 7655
 хојор-хані тохонобор
 нарің-ханаі хұзүбер
 хабаһаһаң біјере
 ерјүшелжі һадажі баіна-л-да.

- 7660 ерjўшеjжi бaйxадa
— алахo-хадa —
утер тўрбeң aлeишi,
абарxo-хадa —
утер тўрбeң абареишi!
- 7665 арбаң гурбаң хaнiм-лo
абатaнiн тўрбeдe,
далаң гурбаң хeлiнi-мнi
ўзўрдeшiн тўрбeдe.
Шорбoлжiң Бaяң хaнi
- 7670 Шyрагтo Taйжi хўбўнeй
гaрoхaң бeшi бaнa! гeжi
сaшxанa бeлeй-л-дa.
арабаң хўнeй тeбepiжi хўрx-ўй
ажiбap улаң шeнўhоң
- 7675 тeндe урбaжi бaйбa-лo.
epjўшeлжi бaйxадa
тeрe-xанaй шeнўhейji
нaрiң-xанaй мaтapбaйaрaн
coxoнo бeлeй-л-дa.
- 7680 xojop бoлoң унaд-лo,
бўхў-л-xанaй бeйiн
iбiдe xелxем гeжi,
гaзap дopo opожi
ўбeй бoлoң oшoбo.
- 7685 cejжi hайxаң бeйi
мyлтapажi жaдaбa.
бўдўң hайxаң шeнўhў-лo
xўмyhapaң xaxалжi
xабшўлaжi opoxoбo.
- 7690 тeрe jixе шeнўhўji
jipeң тўмop cўxop-лo
cўxолoжi aбoбa.
jipeң бopбyй xадaһap
- jibтe бapиң xадaбa,
далаң бopбyй xадaһap 7695
лабaxop бapиң xадaжi
opoxoнo бeлeй-л-дa.
— hайң epей дapoһaң xойнo
hай-л мopиң дepен coxo-л бaнa.
дepен нiжe coxoбo, 7700
дopон нiжe дeбдeбe —
гap jixе тoxoмiн
хaxa зўhўң хaжaбa,
тaлxe jixе eмeлiн
хaxa дeбhең хaжaбa, 7705
тaлxиң хeйиңхeң мiнaйiн
хyхa-л coxoң хaжaбa.
тepўнeнeң cашa-лo
хaнa бўдўң хapбyйaр
хaңxалзўлаң жaбoбa, 7710
зoнo бўдўң зyдapaн
зyралзўлаң жaбyлбa.
жaбaxадa бoлoбo
ypадaһaн бoлoбo —
нaрiң зepдe мopitoй 7715
миңгaң алдa хeдepбeтeй —
митaң cабaң хeдepбeтeй
yлаһaнi-л шiнeң
yтa шapa eзi
мopнo ypaй xойнoһoн 7720
coxoжi yрлaжi jipeбe.
зoлoбoлдoһoң бiјepе:
— хўнeй-xанi oтxoң oһop хўбyji
aлaжi opxoд-лo
хaнa хўрxем гeжi 7725
apбaйбaжi жaбaбшi? —
мeтep гeсeң бiјepе:

- миңгаң алда
 миґаң сабаң хедербер
 7730 нариң себең хузуң дегур
 булабажи абаба.
 булад тумор дали-ла
 хаңхаң гежи баба-ло,
 буха шолуң дали
 7735 јабахаң гежи баба-л-да.
 туні хоито —
 баһа соххо јабахадан,
 миңгаң алда болохо
 миґаң сабан хедербуи
 7740 хабхапналаң атхоба
 Абаи Гесер хубуң
 ходо татаң абаба.
 орои-ло тоног —
 биједе харјад гехуи дула бе-
 леиб! —
 7745 миңгаң алда
 миґаң сабаң хедербеин
 улбуң даида ужим гежи
 шеңдебеидең далаиба,
 ундур теңгері холо гежи
 7750 һарабаижи далаиба-л.
 сабшалдано белеи,
 тархи-ханаи урун,
 хаха сабшаң —
 хојор болбоң унабаба.
 7755 тере јихе ези геши
 хојор-ханаи гарара
 хојор теһең хашад-ло
 меңхең тулдo оробо-ла.
 туні хоито сабшаба-л —
 7760 нариң-ханаи матарбајар
 таһа сабшаң унабаба-л
 хојор теһең еблүлед
 меңхең хеме золбулад
 меңхең хеме баба-ла.
 — ене һаихаң емеји 7765
 хаишиң геху белеиб,
 јаишиң гежи дарахо-блеиб? гежи
 јихеи гаихал гаихаба,
 јихеи таңнал таңнаба-л.
 ере хухең зориho-л-да — 7770
 гураба духиң зориho-л-да,
 зориһаңло хуре-л увеи-хада
 зура-ло хумурху! гежи
 нариң һаихаң хузјин
 таһа сохоң унабаба, 7775
 наимаң себең семебеин-да
 хуха сохоң унабаһаи-л.
 убунони узуреһе
 ебелехер темулбе,
 холуһанаи узурер 7780
 холбохоро темулбе —
 метер гесең бијере:
 хор наимаң семебеин-да
 хухара сохоң дуһаба,
 хориң јорбоң хабаһаин-да 7785
 мураһан мулта сохобо-л.
 — ене јихе емеиң
 һунеһе сүлдеин бидержи
 бара-л увеи хухең
 хаишаң-шеји гежи 7790
 дарах-уи јуме баһа! гежи,
 ене езији дароһаң хоино,
 һаиң хуји дароһаң хоино
 дерен морин соххо! гежи

- 7795 менең хўре хелемдене белеі-л-дә. хана белеі? гежі
шуһаң зәрде моріјі менең хўре хележі 7830
дөрен нїғе соҳобо, дудано белеі-лө:
дорон нїғе дебдебе-л — — ене баруң төхене-мнаі
тәр јіхе тохомін енің шара нурхаң баіна-л.
7800 хаха татаң хајаба, енің шара нурхаңсө
талхі јіхе емелін гунаң ухереі шінең 7835
хаха дебнең хајава белеі-л-дә. гунаң хара баха тенде.
талхің хеліхең мінајі амінаі алтаң тһоно
хуха-л соҳоң хајаба. гунаң хара бахаің
7805 — дароші ўғеі јүмеіі хотоін ојорто-л.
һајі муһо дароба-л-дә, теўнеі нїғе зарма һүнһенін 7840
даілше ўғеі јүмеіі ене ураі шені-ле
һајі-л муһо даілабалбі. һуңхоң Шара далаі-ло.
ене јіхе емеіі һуңхуң Шара далаісө
7810 һүһеһеін бідере-л ўғеі холхі ібін тенде-ле —
ароға-л ўғеі — гежі, холхі ібің хобтодо 7845
болдогтуің боро тұхумі хорің јорбоң бүдүһо
ху татаң абаші тенде-ханаі баіна-ло! —
тере јіхе езіі тере-ханаі хобтоіі
7815 дорожі орҳобо — хаішің гежі абахо-блеі?
метер гесең біјере: јаішің гежі абахо-блеі? гежі 7850
ене-ханаі емеің јіхе гаіхал гаіхажі
һүнһе сүлден хана белеі? гежі јіхе таңнал таңнажі
еліејә хахалба, баіға гешін јүме-ле.
7820 ерең хеніг гараба-л, тўнеі нїғе ајаңдо
маңжалаіја хахалба ајаң-шаја алдаба, 7855
маідараің шара хеніге ајаңгаја јадхада
гароғано белеі-лө. наріхаң зәрде морің боловоң,
зајанаі шара хеніјі јірең алда біјетеі
7825 гароғажі аоба — јірбеі хұху морө
захоја гурабаі удалажі гарбаба. болоғоно белеі-л-дә. 7860
лұдаң дурлаң баіба-л-дә. біјејені хубілға —
ене емеің һүһеһең сүлден урун-шејі табіһа

улаһани шинен

ута шара езі болоно белеі-л-да.

7865 шуһаң зәрде морѳ-ло унажі
ошожі

— холхі ібі, үдеје інебеіше!

гежі

дудана белеі-л-да.

— басабаң мені јаҗабші? гежі

үде урхујѳ јүнде олхојѳ болобші?

гежі

7870 дудана белеі-л-да.

дудхадо болобо

— холхі ібі јаалаібі?

барунаі-ло табиң табаң теңгері

ахолажі түрүһүң

7875 Хаңхаң Хормос теңгерің

отхоң ѳһор хуѳүтеі,

Абаі Гесер хуѳүтеі

тулалдама белеібі.

ароҗа тала-л үбеі

7880 јалагтахо болоходѳ

морѳ унаң терјілеб!..

ајаң-шаја алдаба,

— үттер түрбең мортојѳ наша

јіре! гежі

дудана белеі-л-да.

7885 моротојѳ гүіләүжі ошолдожі

оробо.

— холхі ібі јаалаіші?

јүһүң сезең нарадо

тере жіхе түредер

даілалса-ло баіналбі.

7890 дараттхаја һанхадја

амѳ терјілең јіреібі.

метер гесең біјере:

— јү-хані іребші

холхі ібіһең? гежі

менең хүре хелебе.

7895

— ураҗа хүхѳ болѳ-хада

ибе-л баҗа уба үбеі тулахо! гежі

јіре-ханаі баінам. —

холхі-ханаі ібі геші

саріл сабаң толҗоітоі,

7900

самсал жіхе урҗүтеі һамабаң

баруң үбүдүг дере абаши

талажі хүхүлбе-л.

баішартан оросо талаһо бе-

леі-л-да,

зүң үбүдүг дере абаң талаһо

белеі-лѳ.

зүрмүһоңдон оросо талаһо бе-

леі-лѳ.

хојор һаіхаң хүхүјі

хордосорон урлаң баіжі хүхү-

бе-ле.

аі гехү белеі!

— басбаң, басбаң!

7910

хүххѳи јамар ондѳбе

ураіһіһаң? гежі

менең хүре хелебе-л-да.

— јүһүң јілдѳ даілалсаһаң хүхең

јү үлехү гежі һанһаи-да?

7915

холхі ібі јаалаіші?

үшѳ-хані хүкхү баіналбі —

гүзе-мені јү-шејі үбеі баіна-л!

гежі

менең хүре хелебе-л-да.

хојор сүдхе хүхүбе-л.

7920

гагсахаіјін улебе-л-да.
 Һуңхең Шара далаіда
 7990 ярахаі болжі атхоражі унаба.
 јуһоң сурахаі болобо-л-да.
 узүреһең уңхебе,
 захоһаң залјаба-л —
 ніеің мене уләжі јірхеде
 7995 арабаң гурабаң бүдүне болжі
 огторбо одо дөбежі-рхөлеі-л.
 ајаңгаіјін јадаба-л-да.
 Хуілоң Хүхө моріні
 мунда дөре арбамжабу —
 8000 нарані туја баріжі
 арбамжана белеі-л-да.
 һареің туја барілдаба
 морінб уса дөре
 арбамжажі аоба.
 8005 метер гесең біјерө:
 тере-хані хубуң-гуаі
 шуһаң хураің урулба,
 шулуң мендер сохулба.
 арабаң гурабаң бүдүно
 8010 нарані јіхе тујанда јірежі,
 арабо үбеі јабажі унжі
 убо гехен јүме-л-да.
 јабалдажі хөбтхөден —
 һарбад гежі баріжі,
 8015 бутара һамнара
 емірежі хајана белеі-л.
 дарші үбеі јүмејө
 һајі муно даробаб-да,
 даілаші үбеі јүмејө
 8020 һајі муно даілабаб-да! гежі
 менең хүрө хележі,

јіхе даісуі даробаб гежі
 јіхе маңгал маңгах-үй-л,
 јіхе хүнер хелсеб гежі,
 тараһін ніге алхах-үй-л! гежі 8025
 садхон муңгуң даһаңда
 һармаі улаң тамаһіјі
 харің шінең даһара
 хансуің шінең хүдүһонһо
 багса улаң тамаһіјі 8030
 утхалдажі абба-л-да.
 зурур муңгуң хегөре
 зураң саһің аһаба,
 дөше дөшон баріба
 — зајалдаһаң зајаші, 8035
 Зарілаг Сабаң убүбү-мні,
 Хуа Јіхе Солбо-мні,
 Хотобор Јіхе Маіла-мні,
 огторбоім миңгаң сабаң бурхаң
 ороі хензе Гесерө 8040
 орохб-л үбеі хареіт-да!
 * * *
 мондобоі хајін урба јума-ду!
 моріноі, моріноі бахаі дароһаң
 јүме.
 мондобоі хелі ерјүлхежі
 онтхонб сејі дарохо јума-лам . . . 8045
 аі-дуң-зеі! . .
 * * *
 Абаі Гесер хубуң геші
 гунаң үхөреі шінең
 гунаң хара бахадо
 хаішің гежі орохо белеі? 8050
 абахаң шіжі хојорін
 бараң енде баіна-л! гежі

менең хўре хелебе.
 хаңгаиң хара homoiji
 8055 һуха татаң абалдано белеі-л-дә.
 абалсаһаң бијере
 одо-еіло белеі —
 онон дөрен уншана белеі-ле.
 улаң дүлүі гаробана белеі-ле.
 8060 хўбші дөрен хебешібе-л.
 хўх-л дүлүі гаробаба-л.
 — ўхўхе-ле зајатаі-хадам
 уіхең таһа ошдроі-л.
 ахоң јабахо зајатаі-хадам
 8065 гунаң ўхереі шінең
 гунаң хара бахаиң-дә
 амаһан ордроіш,
 хотоіні ојдроһ
 шабаиң шінең шара шолу
 8070 онодо хабшиң јірегеі! —
 твесең бијере:
 буху дөрен унаса
 булхаисаран татаји,
 зеңхең дөрен унаса
 8075 зелхеісерен татаји
 еиң шара нурхаң уру
 харабаји орохобо.
 еиң шара нураі-ло
 хўдобрин хўрујосо-ло бідержі
 8080 хараилдана белеі-ле.
 аң-таја алдаба —
 бідер бідерһер ошожі
 тере јіхе нури-ла
 тегхең дундан ўзебе-л-дә
 8085 амаһан оробо-ло,
 алаһан гархода

шабаиң шінең
 шара јіхе шолуји
 онондо хабшулаң гараба
 абаң гежі јіребе. 8090
 ежің дөре јірежі,
 хороң дунда хорјобо,
 һадагта һабиба.
 тере јіхе аминаіні алтаң тоноји
 халаһанда хажаји орохоно бе- 8095
 леі-л-дә.
 метер гесең бијере:
 Абаі Гесер хўбуң геши
 аро-л-берең хоішо-ло
 јірјўлхежі јабулба —
 јабахода болобо — 8100
 теңгериде хўрум
 тўмўр хара һўм-ло
 јіребсіжі баіба-ло.
 одо јахо белеіб:
 намаһа-ло болохо 8105
 буха јіхе хўзўтени
 булбалаһаң даіда ендү,
 будаі муңгуң һадагтани
 хаңјалаһаң даіда ендү.
 газан-хані хархадо 8110
 долб морноі толобоі
 зўхетеі-ло баіба-л-дә.
 долбоі хўбўнеі һадаг хормобо
 хојор
 улбетеі-ло баіба-ло.
 ајаңгаја јадалдабо 8115
 морб нивеі хубілбана белеі-л-дә.
 бохобор боро дабалоң болобоно
 белеі-ло.

біже-л ніеі хубілғана белеі —
 ұбұдүг дері оросор —
 8120 һахалтаіхаң болобо-л,
 ұрбұң дері бололсобо —
 уналдажі баіха-ло
 һорімһотоі болобо.
 баруң һаіха һүдүндө
 8125 барбағаің шінең һабаһуі
 бархаісаран ахоба,
 зұң һаіхаң һүдүнде
 зұбуің шінең һабаһуі
 барахаіса һажі-ле
 8130 баіхада-ло болобо.
 боҳор боро морб-ло
 урда хуің соҳобо —
 дохолғожі надоба,
 хоіто хуің соҳобо —
 8135 һезервежі надажі. . .
 метер гесең біјере:
 боҳор боро унаға
 уналсажі жабулана белеі-л-да.
 тере жіхе баісаңда
 8140 хурулдене белеі-ле.
 газан-хані бұба-л-да.
 мороң саіхаң хулујі
 баруң урда хершөһенден
 ујаң татаң орҳобо.
 8145 тере жіхе баісаңжі
 баруң-хоіто хершөһер
 (үденін тебүр баіба-л-да)
 оролсоно белеі-ло.
 орохода болобо
 8150 урда жіхе хајағар
 зу наімаң толғоіто

Зудаг Шара маңгадхаі
 унтажі-л хебтебе.
 баруң һаіхаң бшбрө
 улаң дүлөр амілба,
 8155 зұң һаіхаң бшбрө
 хұхө-л дүлөр амілба.
 метер гесең біјере:
 һереғшіхең боложі
 маңгад хұғшің ахаі-ло
 8160 бодолдоно белеі-л-да.
 бодолсоһоң біјере:
 — нібе-л заріма хұхең-да
 үдөртө бодоң бодоң аңнахо,
 хулағанаің хамарһа
 8165 шуһа дуһа-л үбеі аңнахо,
 мені золтоі хұнеі герте
 зұхо міхаң біјере жірхе! —
 менең хұре хелеһең біјере
 најаң алда ерітеі
 8170 тарбағаі сағаң һүхеје
 ханаһа-ла абаһаң біјере
 хадаің хара шолуғар
 хабіражі орҳобо,
 8175 бөрің боро шолуғар
 бұлүдене белеі-л-да.
 Абаі Гесер хуоуң гөші
 менең хұре хелебе.
 — арбаң гурбаң хані-ла
 аха жіхе дөггор гөшіб.
 8180 һороғ баіһаң јүмеіжі
 еберлүлең жабабі,
 һохор баіһаң јүмеіжі
 һуделүлең жабабі!

- 8185 — снє мєнї баруң һаїхаң һудуң гѣшї
гурабаң јїлєї зобѣбо-ло баї-
на-л-дѣ.
јуң заїхаң туйең һухејѣ
урежї һулаїбї! гежї
мене һухејѣ урда-ханаї ханадѣ
8190 хадажї сабшжї орѣобо-л.
убуѣоң, убуѣоң, јїржї узеїш-дѣ!
гежї
гедерѣ харшї хебтежї - ле
убуѣе.
ошожї татажї-ла узебе-л-дѣ.
татаң хараң баїхада:
8195 — аро-ѣерѣң зухең тѣ
түрүһоң гароһаң јүме-хаме.
Нарїң Хүзүң Гүдүмєї-ле гѣшї
түрүһуң гароһаң јүме-хајам.
тере хубүнеї һомоїң узүр
8200 ендеш хухаршї баїна-л.
үнең-шејї һа бізе.
ураї даїлалсаң баїхадам
һомо һүрбүжї орѣоһоң јүмһең
снє һаїха һудуї мєнї
8205 емнежї едѣежї шадхаш бізеш? —
— шадхєїн-шејї шадхо баїнам,
сїме јїхе убуѣуїјї
еменєжїң узе-л-буїб.
барахадаш болобо
8210 баралѣа болох-буї баїналбї,
залјажїлаң ороҳходош
хѣлоїјї шєнї урѣерүнүлєш уѣєї
орохо баїнам!
зажїлажї орѣходош
- шудуни шїѣшебнї болх-буї јүме 8215
баїнам.
— ендхї јїрең алда
јїхе түмөр арѣамжї-ло
јуң түжї түрежї опѣһом! гежї
бїдережї опѣобо-л —
бѣјїе санаһа хоңхонсоро 8220
шїрежї-ле гашїрѣе-л.
мєтер гесєн бїјерѣ:
тураїң дүребең херешѣеңдє
дүрбең түмөр горојїјї
орулана белсї-л-дѣ. 8225
шураѣаран ерјүлжї,
маңгад хугшїң ахаја
тураїң тегхең дунда-ла
хебтүлежї ороҳѣд-ло,
дүрбең тѣшен татажї, 8230
тергеїсерєн татажї
хүлїлдежї баїба-л-дѣ.
дүребең тѣшен татажї
хүлїхежї баїхада
— убуѣуң, убуѣуң! 8235
барахаш јабѣ хату-ѣе? гежї
менең хүре хелебе-л-дѣ.
— хубуң, хубуң! гєнєлбї
муѣар хүлїжї орѣѣ-хадам
нїѣе-шејї гара-л 8240
ходо татаң абѣ-хада
намаїјї-ло барѣ-хада
бїса барїң орѣхѣлшї.
нїѣе-шејї хүлѣ-лѣ
ходоложї абѣ-хада 8245
едѣхележї орѣѣ-хада
теһе-ханаї едѣхелжї

унаѣахо баінаіші.
 емхең домхоң хојорні
 8250 хоротоі зүреті јүме-ле.
 ене јіхе нүдүң шені
 хорохоітоі шабахайтаі бол-ло...
 метер гесең біјере:
 јүһоң тамаѣаң тоѣѣор
 8255 үхер хара тулаѣаі
 бусалѣажі орѣобо.
 ерехеідеілең ердімтеілең белеіб,
 хураѣаңда хубітаі белеіб! гежі,
 хојор гарі хіреіјі
 8260 тере нүдүң урун
 хуһажі урулажі баіба-л-да.
 јүһуң тамаѣаң тоѣѣо
 халажі јірге-л-да.
 — хубуң, хубуң! гевелі:
 8265 елүр һаіха нүдөрѣ
 огторѣоі мінгаң саѣа мешіјі
 толоң тоѣорон хеѣтеіше,
 ебешің һаіхаң нүдөрѣ
 ене һаіхаң тураја
 8270 үһеі алаѣхін төлеіше! —
 менең хуре хелед-ле,
 газә-ханаі гараші,
 үхер хара тулаѣа
 худхажі, худхажі
 8275 үрүбүжі јірежі —
 болоѣжі төлеіш-да —
 һіѣе-шејі хадхомал
 дуһа-ханаі-хада бараг үѣеі јүме?
 гежі
 менең хуре хелебе-ле.
 8280 јүһоң тамаѣаң тоѣѣо

үхер хара тулаѣаја
 нүдү-уру салјадхаһаң біјере
 газә төше хараіба-л.
 газә төше хараихадан
 гурабаң-ханаі добхорар 8285
 бархаг хара хулусар
 үдеіјі хулулалһаң баіѣа-л-да.
 гураба дүхің сухаріжі едхел-
 хеде,
 гурабаң дүхің һорѣоіјін
 ходо едхелең гарана белеі-л-да. 8290
 газә-ханаі гарходан
 ајаң-шаја алдаба
 түмөр хара шіѣеѣер
 берхеѣелең баіба-л-да.
 ајаңгаја јадаба. 8295
 шара хеѣѣене боложі
 дебілдене белеі-л-да.
 дебілдежі баіхада,
 маңгад хугһоң ахаі
 гураба дүшің тершілбе-л, 8300
 гунаң јіхе даідуја
 доһолсорон тершелбе-л,
 дүрѣ дүхең терешелбе
 дүнүң јіхе даідуја
 доһолсоро тершелбе. 8305
 гурбаң даѣхор
 түмүр хара арѣамжа
 таһа-ханаі тірежі
 газә төше гүібе-л-да.
 гаралсаһаң біјере 8310
 хана јіхе хајаја
 мүрѣоң, мүрѣоң унажі
 баіѣа гехен јүме-л-да.

ене нїе ханаја
 8315 ене нїе хабардажі бідербе,
 тере нїе хабардажі бідержі
 гўіне белеі-ле.
 уналсажі јабона —
 баруң-урда тулбааран
 8320 хураба багтхо нўхўїїн
 олодоно белеі-л-дā.
 техерші
 һорогшо јїрнең бїјере,
 баруң һаїхаң хасарїн
 8325 шабхаң баїса хатхоба.
 — һаї! ўтуғо хата! —
 геһең бїјере,
 баруң һаїхаң хасара
 һадхаң баїса ташажі
 8330 баїба геһен јўме-ле.
 метер гесең бїјере:
 баруң-ханї урда
 хураба багтхо нўхере
 шара хедебене газā-ханї
 8335 гаролдана белеі-л-дā.
 газā бїједен гарад-ла
 — јобўўң, һўрхаң шенї
 јамар-бе? гежі
 һураң сураң баїба-л-дā.
 8340 нїе багтаї оңгоїлгохо бартаї
 баїна-л-дā.
 хўбўўң, баїїш, меңсеје абеїш! —
 менең хўре хелебе.
 најаң алда ерїтеї
 тарбабаї сабаң һўхеје асаражі,
 8345 менсеје аба! гежі
 хајажі-ла ўвўбе-л-дā.

— тураїң урда ханада
 багса-ханаї хадажі
 ороҳоно белеі-л.
 газā-ханї баїһаң хўхең — 8350
 — хоїно хоїно, хојорї нїзенде
 енде јїхе барса болжі баїбаарай!
 гежі
 менең хўре хелебе-л-дā.
 газāн-ханї болобо
 ороһоң јїхе саһеін-дā 8355
 сулўла ўбеї ороҳобо,
 урбаһаң јїхе ноғбїн
 хухулўла һ-ўбеї ороҳобо.
 хара јїхе херејї
 хаҳарулаң баїлбаба, 8360
 шара јїхе ўнебеїї
 шїңшўлежі ороҳобо.
 хаңдабаїнї баїхо-ло
 харбаһаїїн орбулба,
 бувуїнї баїхо — 8365
 бурбаһаїнї орбулжі
 орҳоһонїн тереһең гелеї.
 метер гесең бїјере:
 хара јїхе хереје
 хаҳарбулжі арїлба, 8370
 шара јїхе ўнебеїї
 шїңшўлежі јабулана белеі-л-дā.
 аро-берең баруң-хоїшо
 јўрјўлебе баїба-дā.
 јўрјўлежі јабахода, 8375
 јорбōң зухаң толобоїто-л,
 јороң һурбағ ебертеї,
 газар боро моғотой,

гахаі жамаң дахатаі
 8380 маңгад хугшоң ахаі-ла
 менең аісуі
 аҳалҗажі жіребе.
 жірехеде болобо:
 — ехеі мені алажхӊд,
 8385 есеҗеі мені алажхӊд,
 үрі-л баҗа дүјім алад...
 шамшаг барјі хубуң-да
 хана хурхем гежі жабабші?
 үһең жіхе толоҗоін-да
 8390 үірежі унсара
 орхӊ-л үҗеі шамаі негхеб!
 жаһаң жіхе толоҗоіҗо
 јаіраса нихед жабаб!
 мене амідо шамаіјі
 8395 таһа-л татхе хајахаб-да!
 ұр мені харх-буі-л-да.
 — ұлғуң замбі даідо дәрхі
 адаһаң албато хојорі
 тани ідхе гежі-ле
 8400 хең хелеһең јум-абі?
 — шамаһа болхо јүмеіјі
 залҗоһаң бејі-мні,
 шамаһа болхо јүмеіјі
 зажолаһаң бејі-мні-л.
 8405 шамшаг барајі хубуң-да
 намалар үзүрхелдеш үҗеі баіха-
 шһаб!
 метер гесең біјере:
 амаң дәрһең аболдаба,
 аһалдажі баіба-л-да.
 8410 хелің дәрһең абан
 хебшілдене белеі-ле.

морінӊ хојор тебүр-ле
 дебхерелдең буна-л-да.
 хулзӊең бухашаг
 халаілдажі ошобо, 8415
 худешіһең теңгершіг
 негүілдежі оробо.
 буҗа-далі олодоно белеі-л-да.
 бухаің-делі мүрбӊлдожі тулал-
 даба.
 алолдажі унаба-л-да — 8420
 алолдаһаң газар гешін
 алунаі тірбеней барагтаі
 бурајажі хебтебе-л...
 аро біјеҗе махаші
 арабад хураҗар дүһалдажі баі- 8425
 ба-л-да.
 ебер біјеҗе махаіјі
 үдең сеҗең шүдере
 хадоралдаң баіба-л-да.
 метер гесең біјере:
 Абаі Гесер хубуң-да, 8430
 аро біјін махаіјі
 аробаң хураҗар дүһаба-л,
 ебер біјін махаіјі
 үдең шүдер дүһаба.
 гурбаң сеҗең сүдхеде-л 8435
 даілаһсана белеі-л-да.
 маңгад хугшоң ахаі-ло
 оінін жіхе ерјебе,
 ӊһорін жіхе нарідаба-л.
 дүрүбӊдхі сүдхеде 8440
 урада жіхе ұлаіјін
 едхелүлең унаҗаба-л,
 хоіто жіхе ұлаіјі

- дерелўлең унабаба-л.
8445 дарошї увеї јўмеїјї
 һајї мўнѳ дарѳ баїнам,
 даїлшї ўвеї јўмеїјї
 һајї мўнѳ даїла-л баїнам.
 һаїң ереї дарѳ баїнам —
8450 һаї-л морїн дєрен соҳхо! —
 морїң тешен јабулана белєї-л-да.
 газар боро мороң геши
 еже-шејї алўла
 ене-ханаї бејїјї
8455 гурба дўхїң отолхѳр
 һнамда-ханаї барагдах-буїб! гежї
 менең хўре хелебе-л-да.
 Хўїлең Хўхў морїң-да
 — хојор јалбаї шамаї
8460 гарогах-ўї баїна-л-да —
 хојор хоїто хўлхең дєреш
 булдана бізеб-да!
 дўребєң јалбеї-л гараба-л ўвеї
 дўрбең хўлхең дєреш буна бізеб!
8465 табадхї јалабаја гароба-л ўвеї
 таҳїмеїш таһа хїбєһа бізеб!
 јорбѳдхї-ле јалабада
 јолѳјїш буру тебўрш шўрежї
 хўтулѳжї јїрене бізеб! гежї
8470 ўлдежї арїлоба-л.
 ўлде ўлдеһєр ошобо —
 хојородхї-ла јалбада
 хојор хўлхоң дєрен-да
 дебхерелдең булаї-л-да.
8475 дўрбєдхїлең јалбада
 дўрбоң хўлхоң дєрен
 дебхережї буба-ла.
- табадха-ла јалбада
урула-л-ханї ўвеїјєр
таҳамсїн таһа хїбебе-л. 8480
јорбѳдхї јалбада-л хўрбе-л ўвеї
јолѳјїн буру теһе зўжї-ла
хўтулѳжї јїребе-л-да.
јїрелсхеден болобо —
Абаї Гєсер хўбўң-да 8485
тодолдожї абоба.
газар боро морїн-да
дєрен нїбеї соҳобо,
дорон нїбеї дебїдебе-л.
та̄р јїхе тохомїн 8490
хаха зўһең хајаба,
талхї јїхе емєїн
хаха бала дебһебе-л,
талхїн хелїхең мїнајїн
хуха бала дебһелеї. — 8495
 метер гєсең бїјєрє:
 јїхе даїјї даробаб гежї,
 јїхе маңгал маңгах-ўї;
 јїхе хўнєр даїлалсаб гежї
 тарахаїјїн алахах-ўї баїна! 8500
 хєре хєбтхе јаһаң баїна.
 хелсежї јабахо нєре баїна!
 ене-л-ханаї хўбўјї
 арабан ўвеї хадалбахо баїна...
 урда ўлаї оглолобо — 8505
 бўхѳ бејїн даролдаба-л,
 хоїто ўлаї хоннолобо —
 сєжї бејїн даролдаба.
 хѳрондуран бололсобо —
 ханї хаңха харбуї болбо, 8510
 зоної зудаң харабуї болбо-л!

метер гесең біјерё:
 жіхе хўнёр даілалсабаб гежі,
 жіхе хўрё хелех-ўі-л-да,
 8515 жіхе даіжі дараб гежі,
 жіхе маңгал маңгах-ўі-л!
 хоіно хоіно, хојорой-ло нёенде
 ене-ханаі харбуі дёре баіжі-ла
 амітаң тамахі талхеі тататғаир!
 8520 енде жіхе баріса бололсожі баіға-
 раіш!

метер гесең біјерё:
 герехең тешё гешхўлхе,
 газар тешё галјўлха-л. . .
 газар тешё галјўлжі,
 8525 герехең тешё гешхўлжі
 јабохада болобо.
 хоіноһон болобо-л —
 шўнўһўнеі шінең-да
 бўдўң улаң ўдхетеі-л,
 8530 міңга наімаң толобоітоі-л
 Мітураің Шара маңгадхаі
 шунаң зёрде морітоі,
 аіхо бетў аботаі-л,
 шіреіхў жіхе шіжітеі
 8535 маңгад хўгшўң ахаі геші,
 дёде жіхе ўрўбёре
 ўндўр сабаң теңгерің
 хазараран шударба-л,
 дёда жіхе ўрўбёре
 8540 ўлбўң замбі даідуја
 хўріһўрўн шударжі
 һоробхолоң ўлдебе-л.
 Абай Гесер хубўң-да
 ајаңгаја јадаба

Хўілоң Хўхё моронін 8545
 нёе-ханаі газарһаң
 дабхоң гехејё боложі,
 гагсахаң газар дебхербе-л.
 мороң дёре һуһаң біје
 мухаржі унахар темўлбе-л. . . 8550
 ајаңгаја јадаба.
 мориң саіхаң хўлўжі
 хубілбажі хајаба,
 маңгад сахўр болбобо-л,
 халаһаңда хајаба. 8555
 біјејені хубілба —
 ўхереі шінең буха хара
 шолўң болжі
 мухаражі техерһенін
 тере-һең гелеі-л. . . 8560

тўлбаң, тўлбаң бўрўң далаіда-л
 бізе
 тулахо, тулахо зајаң дулдаң баі-
 һаі!
 тула-л, тулалсаһаң даісујја-да
 дарахо, дарахо зајанін дулдад
 баіһаі!

мухаражі ошобо 8565
 амаң хелің хојортон
 оролдожі ошобо.
 маңгад хўгшің ахаі геші
 залајажің ўзебе —
 хеліні тўбоң-гўі атхоба-л. 8570
 багса саша-л орё-л ўвеіјёр
 хахахожі баіба-л-да.
 гулајажі болжежің ўзебе —

наша-шејі гаро-л ўбеі
8575 зўрхенін толтоі баріжі
еібе ўшха хојорін
ходо татхар темўлбе-л.
маңгад хўгшн ахаі-ло
сашаң-шејі орулжі
8580 јахо јахар јадаба,
нашан-шејі гароҗажі
јахо јахар јадажі
баіҗа гехўн јўме-ле —
ајаңгаја јадаба.
8585 ўндўр себең хадаја
ерміјін барің хараілдаба-л,
ўзўртеі гехў модонб-ло
залајін барің хараілдалаі-л.
сашан-шејі залајажі
8590 орулажі јадаба,
нашан-шејі бўлжіжі
гарҗажі јадад баіба.
Абаі Гесер хўбўң геші
урбўң хаіхаң гарара-ло
8595 хеліні тўбоң-гўі атхолдаба,
урбўң хаіхаң гарара
хаңгаі хара номбўрб
голто јіхе зўрхен-да
јоборожі надаба-л.
8600 јўһоң себең сўдхеде
маңгад хўгшн ахаі-ло
сашан-шејі залајажі
орулажі јадалсаба,
нашан-шејі бўлжіжі
8605 гароҗажі јадалсаба.
оінін јіхеі ерејебе-л,
бўһорін јіхеі нарілалаі-л! . .

метер гесең біјере:
Абаі Гесер хўбўң
алаха-ло-хада — 8610
ўтер тўрбең алейше,
абарахо-хада-ло —
ўтер тўрбең боліше!
арабаң себең јілде-ле
анда таніл болохолді, 8615
табаң себең јілде-ле
таніл анда болохолді.
намајі-хані бекең зоббўш!
алахо-хада —
ўтер тўрбең алейш-да, 8620
абарахо-хада —
ўтер тўрбең гарейше!
— шепі намда еіже уралаһаң
хоинош
нібе баггаі хеліңсеглең ўзем.
— Абаі Гесер хўбўң јалаш? 8625
ене јіхе даіда мені,
ене хўре емде-хадам,
ерејежі нўбў ўңгбўрб гаружі-л!
хезе хебтў, хетўң јарғалдо
ходо інаг јабахалді 8630
Абаі Гесер хўбўң-да
шамда мўрбўң јабахалбі.
намаі-хані алажі,
шуһаім-шејі ўх-ўйлше,
махаім-шејі ідхе-ўйлше! 8635
— мені туһаң газарто
јабалсахо баінўше?
мені хелеһең хўрі-ле
хўндўлежі јабахо баінўш?
мені орб гесең газарто 8640

оролсожі баіхо баінуш?
 — амідара абада-хада-шні,
 оро геңең газарташ
 орохо-ло баіналбі,
 8645 ошпожі геңең газарта танаі
 јабалсахо баіналбі.
 Абаі Гесер хұбұң-да,
 хұло аса геҳедеш
 хұло-шежі ўхолбі,
 8650 гара аса геҳедеш
 гара ўхол баіналбі! . .
 — миңғаң наімаң толобоің шені
 тенхең дунда баіна-ло
 сеҳер себең толобоі баіна-л.
 8655 сеҳер себең толобоідош
 арабаң гурабаң маңгадхаің
 амің сұлде тенде баіна-л.
 тере һаіхаң толобојо
 намда абаң —
 8660 талмің сабаң херте,
 ташібанма добун дере
 табілдажі ўбо-хадаш
 ўлдол ўбеі ўлі шамда
 ўлі ўбоң баіхалбі,
 8665 ўхұші ўбеі золі шамда
 хезе хебте ўхолбі.
 — ама гуіжі јаджі баіжі
 мені һібе тологоі. . .
 јўнеі хаіра баіхан-бе?!
 8670 ўбо ўбеі јахомнім! — гежі
 менең хўре хелебе-л-да.
 абалсажі ўхол-л гежі,
 најаң-хані ерітеі
 тарбағаі сабаң һухере

һібе-хані сеҳер себең толобојо 8675
 ху сабшің унағана белеі-л-да.
 баіхода болобо —
 Абаі Гесер хұбұң геһі,
 маңгад хұғшоң ахаја
 аманоһаң гароба-л-да. 8680
 сеҳер себең толобојін
 халаһаңла хажалсаба,
 маңгад хұғшоң ахаја-л
 — ене арабаң гурабаң хўбе
 малағар ертер-хані 8685
 ертереі ўдеің шарға наранда
 енде гулдхажі баіхалші.
 ўх-бўаі ўнер даідуі танда олжі
 ухуб,
 ўбеірх-бўаі бајаң газарі танда
 олжі ўхуб!
 ўлдеші ўбеі ўл тенде баіхо, 8690
 ўбеіреші ўбеі бајаң тенде баіхо,
 ўхұші ўбеі ўнер тенде баіхо!
 хұбұң, малағарі маңдаң шарға
 нарандо
 арбаң гурбад хўбе гулдхажі баі-
 халш! —
 метер гесең біјере: 8695
 Абаі Гесер хұбұң геһі
 баруң-хоішол јўрјўлежі јабаба.
 енде гулдха ўбеі-хада
 тохоноғ шені минағаі-л,
 толобоі шені газараі! 8700
 — захаң болсо гулдххаб! гежі,
 маңгад хұғшоң ахаі геһі
 гара хұло ўбулдулоі-л.
 метер гесең біјере:

8705 малабарі маңдаң шарба нарандо
енде-ле жірхеді гелсежі,
хојор төше балалсажі
жабулханін тереңең гелеі.

* * *

хелеңең, хелеңең һаіхаң хұрхең
гешін

8710 хебге дұлдад јаңјанһаі-да!
хелбеің сабаң бурхаң гешін
хезе муңху харжі баіһаі!
аі-дүң-зеі! — аі-лө-бүаі! —

* * *

Абаі Гесер хұбұң

8715 аро-зерең баруң-хані хоішо
бідережі арілба.

газар даідо хојор дәре мені
баһа јұхең баіхо-бе?
жабухадо болобо —

8720 табаң зұхаң толбоітоі-л,
табің һурбағ ебертеі
маңгад хұгшоң ахаі геші-л;
газар боро моротоіхо-л,
гахаі жамаң дахотаі-ло

8725 маңгад хұгшоң ахаі-ло;
тәр жіхе тохомтоі,
талхі жіхе емелтеі,
талхің хелехең мінатаі,
најаң алда ерітеі-лө

8730 тарбағаі сабаң һүхетеі
маңгад хұгшоң ахаін-да
золбоғолдоно белеі-л-дә.
золбоғолдоһоң біјере-лө болобо —
— өрөім асарһаң езіјім алжі-
рхөд

ұрбұһең гагса басағаім дарожі-л 8735
орхөд,

газар-хані дәрехі
гагса зәјім уһаңда тұлхөд,
гагсара баіһаң хұрібеі мені
шүнүһөнде хадашхөд
шамшағ баражі хұбұң-да! 8740

хана хұрхем гежі-ле
арбаілбажі жабабші? . .
— ұбұвоң, ұбұвоң, шамаі-шежі
таһна үеілбі.

алі голі ұбұвүмші? 8745

алі омоғоі ұбұвүмші?
— баруһаі-ло табің табаң тең-
герһе

тарабалтаі ұбұвуң баіғаб.
харата јүмсің жірехеде
хаха сабшің һүхере . . . 8750

ене-ханаі атхомарі
тархін хаха сабшің
уһабахам! — гежі,
јамар јүмеін зубалжі баіһалбі!?
гежі,

тарахтјін хаха сабшхо гежі 8755
далаілдано белеі-л-дә.

ајаң-шаја алдаба.
үндүр теңгері холо гежі
далаілдажі асоба,
ұлбұң даіда үжім гежі 8760

шеңдебеідең асоба —
шабшалдана белеі-ле —
баруң-ханаі хасарһаң
ташалдажі бұба-л-дә.
ташалдажі бужі-ла 8765

емелі баруң хоңхоиң-дә
сабашажі хадашбо.

метер гесең біјере:

Абаі Гесер хубуң геші

8770 — хадеиң-делі хархаіжі байһаң
хүјі

онб-буі-ле баібад-ле,
харауиң хуіи емелде
јуң харатаі байнаш-дә?!
емелім буреҗеі хахала-хала

8775 ујің ујіде, бејің бејідо
хежі шадх-уі байнаш! —

одб-еіло белсі-ло —
ајаң-шаја алдаба —

броиң тоног геші

8780 оруто харјад гежі,

најаң алда ерігеі
тарбаҗаі сабаң һуҗејін
һуха татаң аоба.

хаха сабшоң уабахам гежі,

8785 ундур теңгері холо-л гежі
далаілдажі аоба,

улбуң даіда ужім гежі
шеңдеҗеідең далаілдана бе-
леі-л-дә.

маңгад хугшоң ахаі геші:

8790 — махаім-шејі ідхе-буілше,
шуһаім-шејі ух-буілше! . .

Абаі Гесер хубуң,
намаі бехең алеіш! гежі
арабаң јілі анда баіхалді,

8795 табаң јілі танил баіхабді!

метер гесең біјере:

Абаі Гесер хубуң геші

— мені хелеһең хури
дулахо байнуші? гежі
һурана белсі-л-дә:

8800

мені-хані туһаң теһе
јабахолаң јумуш?

уҗеілең јумуш? гежі
хелең хуһең баіба.

шамадә-ло болобо

8805

уҗеіреші уҗеі бајаң даідадо ору-
лахам,

ухеші уҗеі унер даідадо абад-
халбі.

мені хелеһең хуҗер

јабо-хані болб-хада

укх-буаі унер даідуі узхеш, 8810

уҗеірх-буаі бајаң даідуі узхеш!

метер гесең біјере:

улдеші уҗеі ул танда ухоб-дә,
дароші уҗеі дабхоса танда ухоб!
гежі,

јабагтуі хубуд! гежі туҗі, 8815

арабаң гураба маңгадхаі дәрә

јіреҗсежі баіхада —

— хубуд, улдеші уҗеі улі танда
ухоб,

дароші уҗеі дабхосаі танда
ухолбі.

даідуі һіҗе буланда 8820

арабаң јілі андаиң туло һулаг-
хам,

табаң сегең јілі-дә

танилі туло абадхам.

хубуд, јабагтуі! — гежі

менең хуҗре хелебе-л-дә. 8825

- гулдажі терёнеһең сәші
одб-еілб белеі
аро-берең урайғша
хошбдөрін-хані холбожі,
8830 модбр ујаһаң біјере
хана хаңха харбујар
хаңхонсоро туба-л-да.
унбхі-ле миңга наімаң толобоіто
Мітурай Шара маңгадхаі-л:
8835 — мені јабо геһең газарто
јабохолоң јоһотоіт,
хебте геһең газартом
хебтеху јоһотоіт!
Гесереі абадоһаң газарто
8840 утбг абші һујі-да! — гежі
менең хуре хележі
ураін ороң дахулажі
јабаһанін тере белеі.
аро-берең урайғша тұлдажі арі-
лоба-л.
8845 табаң себең сүдхеде —
тұлдана белеі-л-да.
абадажі баіхода —
Хара жіхе далаін-да
хашалаг дундан абадаба,
8850 Хатуң жіхе ұлаін-да —
хормоі дундан абадаба —
енде дбдо замбі оіроһоң,
хубуд, енең доро орходб
улдоші ўбеі ідең енде,
8855 ўхбші ўбеі ўнор енде-л,
ўгеіреші ўбеі бајаң енде —
басабад, газар малтагтуі!
долбң себең народа
хуреһең темі малтулана бе-
леі-л-да.
долбң һароја дурбехеден 8860
бдб-шежі гарохаја болобо,
дбшб-шежі орохојб болобо.
удореббб татаба —
гагсхаң һулба шороіжі
јада гежі 8865
миңга наімаң толгоіто
Мітурай Шара маңгадхаі
аболдажі баіба-ло.
Абаі Гесер хубўнн
уралано белеі-лб: 8870
— ўдең шарба нарані
урблўјб бултаіжі,
урблўјб ўдўіһб наһа
нібе һулба шороіжі
удешені боро хоһог 8875
шара намші болсо
шархаілдажі хебтеһенш
јўң-хані геһші-бе?
ене нўхең уруба біјере-ле оро!
бі біјере татжі абаһамні, 8880
ене жіхе шороіжі
біјере татаң абоһам! гежі
менең хуре хелед-ле
гезебе јобороң унабаба-л.
— Абаі Гесер хубўң-да, 8885
убаһа јорош еіме јўмһең! —
гежі
менең хуре хелехелере,
ўхереі шінең ўхең хара шолубар
хабхолажі орохобо.
дўшің-ханаі будеһең 8890

- түмөр хара муууїяр
муууїдулаң ороҳобо.
гушїң гурбаң бахтїр-ла
урїлаң баїжі муууїдха-л! гежі
8895 менең хўре хелелсежі,
Абаї Гесер хўбўң геші
герехең теше гешхўлебе,
газар теше галајұлһанїн тере-
һең гелеї. . .
- герехең теше гешхўле,
8900 газар теше галајұлба.
одб-л-еїле белеї! —
гурабаң себең сўдхеде
герехең дере јїребе-л-да.
— бабаї манаї јїре гежі
8905 татахадо һунахо,
табіхадо агшахо
тарлаї муңгуң остблдб
далаң зблўң їденеї
дабхор зблўїн табїба,
8910 јїрең зблўң їденеї
јїхе зблўїн табїба.
татахадо һунахо,
табіхадо агшахо
тарїл ерең остблдо табїлдажі,
8915 бабаї манаї јїре! гежі
хўтулбжі абадана белеї-л-да.
һулабажі,
ере муңгуң остблдб
їдең саїја табїжі
8920 їдележі, зубалажї баїба-ло.
— јўһоң себең јїлдў-да
јамар даїдар јабабші?
- бабаї, бабаї! гежі
Ошор Богдо хўбўң геші
һураң сураң баїба-л-да. 8925
газар даїда дере-мнї
огторбоїң мїңгаң сабаң бурхаң
намаїјїнї табїһалоң јўме-ле —
арабаң гурабаң ханаї-ло
ахадашїн түрбеде, 8930
далаң гурабаң хелїнеї менї
ўзўрдешїн түрбеде гежі,
табїһалоң белеї-л-да.
— бїхең-хада
газар даїдо хожорї ерїхў јоһо- 8935
тојор
буһалаң хўхелең баїналбї.
Ошор Богдо хўбў менї
шї-ханї менї даїдуїјї ереїжі
јїресе
баһа гертe һухо јўмеш! гежі
менең хўре хелене белеї-л-да. 8940
Ошор Богдо хўбўң геші
одб-шеї даїба јїхе дарагшї,
дарохаң солужа маңгагшї?
бабаї, бабаї — гежі
һураң сураң баїба-л-да. 8945
— аро јїхе бїјере
ерје ўгеї баїналбї,
баруң-ханаї бїјїї ерејежі
јада гежі јїрелбї.
малабарї ертeр бодожї јабахо 8950
баїнам.
хўбўд менї, морїм һаїса їделў-
легтўї! гежі
менең хўре хелене белеї-л-да.

Саңха Гѣхоң дѣхеі геші
 — ѳдѣхѣѣѣ абад-ла ѳтѣлсѣрѣ
 8955 нѣте хаѣбар унтах-бѣі
 јамар јѣхѣѣѣ баѣбаѣші? гежі
 менеѣ хѣре хелебе-л-да.
 — Саңха Гѣхоң дѣхеі,
 бѣ-хада болобо
 8960 зајалдахаң зајашѣда баѣхода
 даѣні һѣлѣ барѣхаң-ханаі јѣме
 баѣнам . . .
 менеѣ хѣре хелебе-л.
 Хаңхаң Хѣрмос теңгерѣ
 гарѣхажѣ баѣхода,
 8965 гунтаі болоң баѣхода
 зѣнеі-ле дѣшің дѣрбең теңгертеі
 бабаі менеі — Атаі Улаң теңјертеі
 даѣтаілаң баѣха јѣме —
 тере јѣхе даѣјѣ-ле,
 8970 есеѣ менеі араѣіңшад,
 тере јѣхе даѣјѣ
 гурабаң хѣноѣѣр болзолдѣ
 Малзаң Хѣрмоң тѣѣѣѣѣѣ
 шѣѣберѣ һурахам гежі ошѣд
 8975 долѣ хѣнсо арѣдахаң јѣме.
 тере јѣхе даѣјѣ-ла
 гурба хѣнсо јѣрежі
 сеѣѣ сеѣдег теңјер дѣре
 хѣбетежі хѣлѣжі есеѣѣјѣм јадад
 8980 даѣѣа јѣхеі дараб,
 дархаң сулоѣ маңгаб! геѣ
 барѣні таѣің табаң теңјерѣ
 ахѣлажі тѣрѣѣѣѣ
 Хаңхаң Хѣрмос теңјерѣ
 8985 намаѣѣ-ло аѣхода

терѣележі ѳѣеі болѣ! —
 метер гесең бѣјѣре теѣхережі,
 Атаі Улаң теңгерѣ хариѣлаң
 јѣме.
 хариѣхѣжі јабаходан
 ѳлѣѣѣѣѣ-ханаі хѣбтелеіѣ. 8990
 ѳлѣѣѣѣѣ хѣбтхѣде
 атаң хѣроң хѣѣѣѣѣ
 ѳлѣѣѣѣѣ гѣзевѣрен хѣѣ ѣрѣѣ
 гарѣлаіѣ!
 бабаің саѣа мѣңгѣѣ јадаіјѣ
 барѣѣ гарта барѣлаіѣ, 8995
 есеѣің саѣаң саңѣір моѣѣіјѣ
 улаң заѣѣѣр уналаіѣ.
 хѣѣѣѣѣѣ —
 Атаі Улаң теңгерѣ ѳлѣѣжі оѣѣѣ
 ѣѣѣ белеіѣ.
 газар даѣѣ хѣѣѣѣ 9000
 Атаің Улаң теңгерѣң теѣѣѣжі
 јабаходан
 бабаің саѣа мѣңгѣѣ јадаѣѣ
 барѣѣ улаң һуѣѣѣѣ
 багса јѣѣѣѣѣ алолаіѣ —
 9005 ѳлѣѣѣ замѣі даѣѣ дѣре
 шеңдеѣѣѣѣѣ ороѣѣѣѣ.
 даѣѣѣѣ далаң гурба маңгадхаі
 болжі,
 ѳлѣѣѣ замѣі даѣѣ дѣрѣі
 алѣѣѣѣѣ хѣѣѣѣ
 ѳзѣѣѣѣѣ ѳңѣѣѣѣ, 9010
 заѣѣѣѣѣ залѣѣѣѣ-л. —
 теѣѣѣѣ-л-ханаі болобо
 хаѣѣѣѣѣ хѣѣѣѣ
 орожі барѣѣѣ! гежі,

- 9015 огторбоиң миңгаң сабаң бурхаң
мешің дәре суғлаһа јүме —
мербең суғла суғлаһа јүме-л,
һара дәре суғлаһа јүме-л —
һаихаң суғла суғлаһа јүме.
- 9020 — даілоһаң дароһаң хўхең тапаі
герте хебте гелеі-л-да.
Абаі Гесер хўбўјі
тере суғлаң дәре
абадапо белеі-ло.
- 9025 одо-сіло белеі-л
— оро! гежі хелехеден
— орохон-шејі орохо баінаб!
гежі
хеле белеіб.
— тере маңгад ахаідташ
- 9030 біді-хада ходо хўмжō ухўбді —
гежі
огторбоиң миңгаң сабаң бурхаң
гара хўло табілдаһаң јүме.
тіһелең хоінон-да
біхең-хада хелеһе јүмеб:
- 9035 огторбоиң миңгаң сабаң бурханһа
еріһең јіхе јүмеі-мні
дута-л ўбеі ухот! геһе јүмеб.
ерхелеһең јүмеі-мні
дута-л ўбеі ухот! геһе јүмеб!
- 9040 тіжі-ле баіхада —
огторбодо болобо
һүмōін баруљжі абалайбі —
тере һаихаң һүмōдо
зоболбојо-хані хадалбулаб.
- 9045 гурбаң хўхоі неһшејі
хара хере боложі дахулажі
- улўуң дәре буһа јүмеб.
ехеің сабаң хеліде,
есебеің сабаң номодо
арбаң себең һарадо 9050
ехеің хелде хебтеһем.
- јоро хўруһоң һамабаңда,
дала хўруһоң ўбўбўндō
хўбўвін болоң гарад-ла баіхада
болобо
даіші јіхеі дарсбағад 9055
дархаң сулда маңгад-ла,
гурабаң себең һара болоһоң
біјере
шамаі асаржі һамаға хе-буай-
һамбі.
- јабаһаң һаихаң хўре-да
һамабаңда хўбўңда танда хеле- 9060
беб.
- Саңха Гōхоң дўхеі
намда јўнде урлабші,
еіме адалтаі жабадалтаі баіпаб
гежі
- ўдешің боро хоноғ,
шара набші боложі 9065
обо зōлўң хўнжўлдō,
халўң зōлўң хадўшхада,
булабаң зōлўң будўшхада орожі
бурјажі, харјажі ноіршоһонин
тере гелеі-л.
- ўвўлōні ўдеің шарға нараві 9070
ўрōлўјō бултаіжі,
ўрōлўјō ўдўідō
бодоң хараің баіба-л-да.

нурахаң гарахаң хојорі 9075 ббшхо болхо уһара зелемёжі абоба. зелмёжі абәд-ла — ерё мұңғұң остблдб ідең сайја табіба, 9080 ула мұңғұң остблдб ундаң сайја табулана белеі — табулажі ідележі зубалжі һуба гехен јуме-ле. һулдаһаң біјерё — 9085 біхең танаі меңхең хемё даідуја ерјіхем! — Ошор Богдо хубұң, моріјім емелле! гежі менең хұрё хелебе-л-да. 9090 Ошор Богдо хубұң остблблб бодолбл-ло моріјі емеллехё гарона белеі-л-да торбоноін ҳархаг тохомі тохолдоно белеі-л-да, 9095 тохоі мұңғұң емелё тўнеі дёре хајаба-л-да. һулуг мұңғұң худурбар худургулаң абоба — хорің хелтеі олоңғор 9100 хоторосон татаба, аробаң хелтеі олоңғор атоісорон татаба — белір мұңғұң серевеің евең дёде тудубўһе 9105 ута мұңғұң јолојін ујаң татаң ороҳобо. геретё-ле јуіжі	оролдоно белеі-л-да. Абай Гесер хубұң-да бараң баіха хубсаһа 9110 хубасалажі баіба-л-да. хубсалаһаң біјерё, аі геху белеі-ле! бараң баіхо тонобб біје дёре ахоба, 9115 бароң баіхо хујаба хујабалаң абоба. ўденё шінең герелде ерјіжі баіжі хубасалба-л, тохомб шінең герелде 9120 тоіроң баіжі хароба. уба-л ўвеі хубасалба баінам-да! хорің јілде ўлдох-буі хорохојб тоһуіјі 9125 хошуң дёре шіңгебе, аробаң јілде ўлдўх-буі абахаја тоһоіјі амаң дёре шіңгелёі-л. бухалаі шінең баратаі, бутаің шінең залатаі 9130 булабаң хідхўр малабаја ороі дёре табіжі газа тешё гешхелбе-л. Ошор Богдо хубұң геші ураін јуіжі гароба-л-да. 9135 Хўілең Хўху моріні-л ута мұңғұң јолојін хўбе татаң аболсаба. хўтуложі урайһаң хўрең јіре- бе-л-да есебејё болобо — 9140
---	--

бұхұһоң ұрбұң морің дѣрен гарбұлдаба. гаробажі баіходан — басқаңда һајі неґте бајарлабаб!	баруң амаін угзарба — ерең хасар міраба, баруң гарар соҳобо — можің себе тулбаба-л.
9145 менең хұре хелебе-ле. — басқа мені геңелбі газар даіда хојорі ерејіжі жіресерем гертѣһең бехең гарараі.	гежі аро-ґерең баруң-хаіні хоіші хана бұдұң харбуіјар хаторапа белеі-ло. зона бұдұң зудаңаң зуралзулаң јабулана белеі. аро-ґерең баруң-хаіні хоішо
9150 біхең шені болобо дұнұң жіхе даідуіжі дұрбе дұхің ерејіжі ұзхемні, гунаң жіхе даідуіжі гурба дұхің ерјіхемні-л.	хана хаңха харбуіјар хаңхалзулаң арілба, зона бедұң зударан зуралзулаң јабулана белеі. аро-ґерең хоіно-ло
9155 голхоң даідо хојортон баруң хоіго тулабаіжі ерје-л ұбеі баінам-да. тере холо даідара ерејежі јірхем-да.	јірең долоң ґарамбаі харағдана белеі-ло. тере хадеі хароба: — јамар бурхаң јігтеібі!
9160 Ошор Богдо хұбұң ороі хеңзе дұнде-ле һурабажі һубараі гежі менең хұре-л хележі, баруң гарін баріжі	сіме жіхе даідадо — јұң-шејі баіхо!.. гежі жіхсің гаіхал гаіхаба, жіхе таңвал таңнаба. тере жіхе хадо дере гархом гежі јабахадан
9165 мендешелне белеі-л-да. баруң хасарін озожі аболдана белеі-да. бабаі шені болобо — зоріһоң һаіхаң газарта	јірең галзу шоно-ло геңжелдең жіребе. ебең тұрұңнеі галзу-ла һеб-һебхең хараібу... һебхелзегші ноґојі гешхе-л ұбеі хараіба.
9170 золтоі зајатаі јабаха-бзеб, золхоң зајаң хојорб ұтоғ дѣре техерұлха-бзеб. морің саіхаң хұлујі	һалхің галзу шоно геші хараілдажі жірежі аһоха́ра тсму́лбе.

баралсажі абоба,
 баралдажі абохала
 9210 жірең долон ҳарамбаі
 баруң захеің хададо
 шолунаі-ло абуідо
 шорубаран ерјӯлежі,
 жірең долон шорубар
 9215 жіоте барің ерјӯлежі
 хадалдано белеі-ло.
 далаң борбуі хадабар
 дабхор барің хадожі орҳобо.
 даідо-хані дере-ле
 9220 еіжі-ле жабахала
 ју ўлехе јумеге? гежі,
 менең хўре хележі
 хадана белеі-л-да.
 терўнеһе бешенін хўрулсежі
 жіребе.
 9225 тўмор хара шібегере шібележі
 халдажің абоба.
 хўлдон жіхеі болобо
 шўдорі хаяң ороҳобо,
 амандан жіхеі болобо
 9230 суҳоі урулаң ороҳобо.
 — ене даідоһаң гарох-ўіт!
 ене жіхе даідода
 ежінін болоң баіхот-да,
 хаң жіхе даідода
 9235 ханін болоң баіхат-да! гежі
 менең хўре хелебе.
 баріші ўбеі јумеші
 һајі муно барібаб-да,
 торбоші ўбеі јумеде
 9240 һајі муно торбобоб.

намаһа мухаң јумеі жаба-хада
 ене бўхўлі шонод-ло
 јўхең-шејі ўлех-буі јумед баіба.
 татхаң гехе-л жаһа-л ўбеі залјахо
 јўмед
 жіхе-хані даідода 9245
 жіхе даіјі даробаб гежі,
 жіхе маңгал маңгах-буі,
 жіхе хўнер хелсеб гежі,
 жіхе хўре хелех-ўі баіна.
 огторбо нојоң бабаі-ло, 9250
 урамара харагтуі!
 оңгоң ҳербеге даідунда
 елебеге барігтуі!
 хелелсеһең хўрі мені
 хелбе-л бурхаң дулагтуі! 9255
 хебеі сабаң јоһорон
 едені баріжі генжілеб! —
 метер гесең біјере:
 терўнеһең саһа —
 јўң-шејі баіхо баіна, 9260
 ерјӯлежі ўзхе! гежі јурјўлене
 белеі.
 ундур-ханаі хадеің баіхало
 намтараран дугшулха-л,
 урубоң далаің баіхадан
 нафаран намжўлхо. 9265
 унаһаң, унаһаң һаіхаң гал-
 данін-да
 усаја дўрер дугшад жабаһаі.
 ўлабаң һаіһаң бејі гешін
 һана дўрең дугшулаһаі!
 һаі-дўң-зеі! . . 9270

аро-ѳерең хоішо
 јурјӯлежі јабулба.
 ајаң-шаја алдабо
 Уңғуің Улаң хададо
 9275 јадаң гежі хұрӯбе.
 Уңғуің Улаң хададо
 јадаң гежі тулад-ло,
 урун-шежі заіба-л-дә —
 орохо јолоін јадалдаба,
 9280 одон-шежі заіба-л-дә —
 гарахо јолоін јадаба.
 јахо јахар — гурбаң себең сӯд-
 хеде
 шӯберіјін јадаба.
 — хада-ханаі бодоһоң хоіно
 9285 харбуі уѳеі баіхо уѳеі јӯма-л?
 ене хадеің хоіно ураі баібашиң
 хаішиң гежі гарахо јӯмаб?
 огторбо нојоң бабаі-ло,
 олумін олоң уѳӯһоіт-дә.
 9290 хада-ханаі баің баіза
 јоло уѳеі баіх-бӯі-дә.
 харабажі орҳхомні!
 хаңгаің хара һомоіјі
 һухалажі аболдаба.
 9295 — даідо-ханаі болоң баіза
 харабуі уѳеі баіх-бӯі! гежі,
 хаңбаің хара һомоін-дә
 онон дерен уншаба —
 улаң дулӯі гарбаба,
 9300 хубше дерен уншаба —
 хұху-л дулӯі гарбажі,
 буху дерен унаса
 булхаісара таталдаба,

зеңхең дерен унаса
 зелхеісере татаба. 9305
 тере жіхе хадаіјі
 харабажі ороҳобо —
 удершиң холо газарто
 хаңгаің хара һомо-ло
 газарато багса тулалдажі бӯ- 9310
 ба-л-дә,
 ороің һаіхаң зоріјі
 ороҳхо-л херег уѳеі гежі,
 удхеје хоіноһо ошолдоно
 белеі.
 удхеје харбуі, ја́р хатарана бе-
 леі-л-дә
 ханаі дардам харбуі болобожі 9315
 хаторажі гароба-л-дә.
 алаг-ханаі ухер-ле
 шарбатаја багтхо харбуі болбо,
 атаң жіхе темені
 ашатаја багтхо харбуі болбожі 9320
 ошолдоно белеі-л-дә.
 хаңгаің хара һомоні бухубаран
 дӯрең
 шороі-ханаі баіна-л-дә.
 тере жіхе бухусоі
 шороіјі атхожі баіба-ло 9325
 болдог бори болсоро
 атхожі ороҳохонін
 тереһен гелеі. . .
 теренһе һорогшо
 техержі жірелдене белеі, 9330
 Уңғуің Улаң хада дере
 гаролсажі жірбе-ле.

ниҗе јіхе гүрөһүң белшежі баи- ба-л-дә.	хотоисоро татана, 9365 арабаң хелтеі олоңбөр
хаңгаиң хара һомојіі 9335 һуха татаң абаши харабажі унаҗаба. үдешені боро хоног, шара набши болжі, түлө залһаі гүлдахжі,	атоисоран татажі аболдаба баібу-дә. аболсаһаң біјерөң — бүдаі мүнғүң һадаҗа 9370 баруң ташада баілҗаба, нарің херер хемнебе —
9340 түдегшиң гали түлежі, Уңғуиң Улаң хада дөре морө-хали емел абаң табіба. аболдажі табіһаң біјерө гүрөһүјіі үгшиң хулаң баіба-л.	нарің мүнғүң хормобө зүхең таша баілҗаба. теүінеі газа біјерен 9375 дүлҗа мүнғүң хуҗаҗа хуҗаҗалаң аболдаба-л.
9345 шараң булаң іделсене белсі-л-дә. іделсеһең біјерө — емелерөң дөре хебе, тохомөро деһтхер хежі боро хоног, шара намши болбо! гежі	бухала шінең баратаі, бутаја шінең залатаі 9380 булған хідхүр малаҗаја ороі дөрө табажі аболсаһаң біјерө — Хуілоң Хүху морондө
9350 ноіршоһонин тере белсі — урулөні үдеиң шарҗа нарані үрөлујө бултажі, үрөлујө үдүідо бодоң хараиң баіба-л-дә.	алабҗажі аһоба. упалсаһаң біјерө 9385 хара бара харалдано белсі- л-дә.
9355 Хуілуң Хүху морө-ло ошолдожі баралдажі асарана белсі-л-дә. торҗонө хархаг тохومی тохолдоно белсі-л-дә —	харахадо болобо — Хара жіхе далаиң-дә хашалаг-ханаі дунда-ло, Хатаң жіхе улаиң-дә — 9390 хоромоі-ханаі дунда-ла далаң долөң толоҗоітоі
9360 тохоі мүнғүң емелі теүіне дөре хајажі абалсана белсі-ле. абалсаһаң біјерө — хориң хелтеі олоңбөр	Даңјал Шара маңградхаі дархі хоңгор азарҗатаі јабаба гехен јүме-ле. 9395 метер гесең біјерө: ене даідо дөре-мши

јуме-ханаі — таһорһаң јуме-ха- ні-ле! гежі	булталзулаң хатаржі золболдоно белеі-л-дә. 9430
Хуілуң Хуху морони 9400 баруң амаиң угзарба-л — ерең хасар міраба-л, һухаі ештеі ташурап баруң гарта баріжі соҳолдоно белеі-л-дә.	соі-л муңгуң дурбши су бала харбуілалда, сохом улаң шараіда хаңжі хегзе харбуілалда. 9435
9405 можің себе тулабана белеі-лө. одоң-ханаі барагтаі зуралзаса хараілбана белеі, ошоноі-ло барагтаі — һуруложі хараілбажі баіба.	һөрөгшө техержі мендеје һаібаран — меңдешілең золобобо-л, доробоі-ло һаібаран — 9440 дороб гежі золобобо-л.
9410 ундер геху хадаја ермејін барің хараілбана белеі, узуртеі геху модоноі зала дебур хараілбана белеі-лө. огторбоің һемежі ерең улеіжі	метер гесең біјере: — алі голоі хубумши? али омовоі хубумши? гежі һураң сураң баіба-ло. 9445 аро-берең зухең те туруһоң гароһаң хубуібі.
9415 малабаја залабар хаха соҳоң хараілбажі ошобо. далаң долоң толбоіто-л Даңјал Шара маңгадхаітаі золболдоно белеі-л-дә.	— хенеі хубуң хеңхең баібат? јунеі хубуң јуңхең баібат? — Абаі Гесер хубуң геһшіб гежі 9450 менең хуре хелебе-ле. — Абаі Гесер гарә гехуі дүл- хада
9420 угзар угзарһар болобо — моринө хојор забіжүрі шанадан хурсе хаха-ханаі уг- заржі золболдоно белеі-л-дә.	боро јіхе зүрехе-мні бујада-ло белеі-лө, бубані јіхе хабоһа-мні 9455 маталза-ло белеі-лө. — ајаң-шаја алаба
9425 ушхаің сабаң хулхеіжі моринө улаң һуваран білталзулаң хатарба-л. соҳо соҳоһор болобо — можің себең булујін	аі геху белеі — — та алі голоі хубумте? али омовоі хубумте? — 9460 һураң сураң баіба-л-дә. — енде ураі түрөбі

хаиратаја гoli хамта дeрен удoлbi,	хулзеheң бухашаг халаилдажи	
бyлyтeйe гoli-ло бyхyли дeрен eжи-	ошoбo.	
лeби.	хyдeшiнeң тeңгepишiг нeтyйл-	
9465 зy нaймaң тoлбoйтo	дeжи oшoбo.	
Зyдaг Шapa мaңгaдхaиң	бyхaяa aдaли мyрбoлдoжи тyлa-	
jixe-л-xанaи хyбyң бaиnam! —	бa-л,	
— нaмaлapa бoлoбo	бyбaяa бapaгтaи oлoлдoжи тyлa-	
гapaи шинe гapбoлдaxoгшi,	лaи.	
9470 гaнзoбaиң aтopa хyңгaлдaxo бaи-	apo бijejeиn мaхaиji	9495
нaгшi?	apбaң haиxaң хyрбapa	
— тaмшiң caбaң тaлa дeрe,	тyгдo-л тaтaң хaябa,	
тaбa мaлбaи нapoнaң дeрe	eбep бijeи мaхaиji	
хyрeлдeжи дaйлaлcaxo бeлeиб	yдeң caбaң шyдopo	
гeжи	хaңja-л тaтaң хaябa.	9500
мeнeң хyрe хeлeбe.	мaңгaд хyгшoң aхaи гeшi	
9475 — зyби-xaни хeлceнeң хyртe	жaмaни бapaгтaи —	
зyрбe xapбyи хaмтa-лo!	caшxалдaнo бeлeи-л-дa,	
мaңгaд хyгшoң aхaяa	иnзaгaни бapaгтaи	
ypaйбa-лo тyжи-лa —	бapaдapaнo бeлeи-лo.	9505
тaмшiң caбaң тaлa oдoн хa-	мeтep гeсeң бijeрe:	
тapбa.	oдoнoи-лo бeлeи	
9480 тaбa мaлбaи нapoнaң oдoн хa-	caшxалдaжиң бaйxaдa —	
тapжи	apбaң гyрaбaң тoлoбoйтoи	
жaбoлcанo бeлeи-лo.	Acypaиң Шapa мaңгaдхaи	9510
oдoнoи-лo бeлeи —	шyнaң зepдe мopитoи,	
мeтep гeсeн бijeрe:	иnуңxатa мyңгyн eмeлгeи	
тaмшiң caбaң тaлa дeрe,	шyнaң зepдe мopoни aмaиn	
9485 тaбa мaлaбaи нapaнaң дeрe	yгзap yгзapнap apaндaни тyлcapa	
хyрyнe бeлeи-л-дa.	хaхa тaтaң жaбoбa.	9515
oдoнoи-лo бeлeи-лo —	eмep eмepнep бoлoбo —	
дaйлaлcaжi yзхy-дa! гeжи	хaбнaнiн ceбeң шipейji	
мeнeң хyрe хeлceжi	дyнaжi жaбoбa.	
9490 мopoнoнoң дeбxepeлдeң бy-	coxo coxoнop бoлoбo —	
бa-лa.	мoжiң ceбeң бyлyji	9520

- булталзулаң гүлбебе.
газар-хані дерехі
гагса-хані ахајім
јўнеі хўбўң даіла-бе?
9525 хўнеі хўбўң даіла-ба! гежі
менең хўрē хелед-ле
гүігебелдең јірелсене белеі-л-да.
јірелсенең біјерē —
барўң һаһаң хўлдон-да
9530 хараілдажі оробо —
хаіражі орҳобо-л
баһані барагтаі —
мухаріса едхелбе-л.
одоноі-ло белеі —
9535 — алахалаң-хада — утер түр-
фең ала-л-да,
абарахо-хада-ло мані беһең зо-
бојш,
табіжа-ла орҳиш! гежі
менең хўрē хелебе-л-да.
— мені хелеһең хўререм
9540 јабахолаң-хада-тнаі
убулі јіхе хўтундо
дарах-буē газар олохолбі,
нажіраі јіхе халуңдо
халудхо-буē даілуи олохолбі.
9545 намаһа-ло терјележі ошб-хада-
тнаі
тохоног танаі минабаі,
толобоі танаі газараі!
— терјележі ошх-буēді,
јамар даідә абаданаһ? гежі
9550 һураң сураң баһа-ло.
ежі ўбеі даідујі
- аро-берēң ураі оло-лоң баі-
набі.
еші ўбеі хотоґо тенде баһа-л.
тере холо даідуда
хўбуші хўдўлуўң баіґаб-да, 9555
адаһа ідең хојоро
абадўлаң баіґалбі
зајамхајар һухаја —
али-ахаі барўлажі баіґаб-да.
тере јіхе хўдўмори дерем 9560
хўрē-хані боло-хада.
ўлдеһ-ўē улеһең тенде-л,
дарах-ўē дабхаса тенде,
— харбујіи зажі ўбеіші
тере-ханаі харбујіарш 9565
біди-ханаі ошхомнаі! гежі
менең хўрē хелебе-л-да.
метер гесең біјерē:
— та-хада
ене һаһаң харбујіарам 9570
хатарахо баһалга,
біхең хојор гурба хонсо
хўсехелең баһам.
ене јіхе харбујіаһам гараһі
беші тешē ошб-хада-тнаі 9575
тохоног танаі болобо —
минабаі баіхан-да,
толобоі танаі болобо —
газараі-ло баіхо! гежі
табажілаң ороҳобо. 9580
одоноі-ло белеі
еліґеје хаһалбо —
ерēң хеніг гароґаба,
маңјалаја хаһалба —

9585 маідар шара ҳеніг гаробана бе-
леі-л-да.

метер гесең бијерѐ:
 зајанā шара хевјі,
 захојā гурбаі гаробажиң,
 дұдаң дүрлаң баіба-ло.

9590 ене маңгад ахаі мені
 һүнеһең сүлден хана јумаб?
 аха-шејі біхең бізе,
 дӱ-шејі біхең бізе? гежі
 дӱдано белеі-л-да. —

9595 Хара жіхе далаң-да
хашалаг-ханаі дунда-ло,
Хатуң жіхе ұлаиң-да
хоромі-ханаі дунда-ла
āli-ахан тенде-ле.

9600 шолунаі-ло абуідо —
 hūrō-hūmōn тенде јуме.
 жірең долѡң наһатаі
 жіхе холхі тѡдоі тенде.
 тере жіхе тѡдоіжі дара-л уѡеі-ха-
 да-да

9605 хезе-хені хебте-ло заіхаң болхо
јүме-ле.

шіреіху жіхе бету-ле
шіжітеілең жүме-ле,
аіхо жіхе бету-ле
абатаіхан жүме-ле.

9610 мене урдаһа манаи-ло
 зологохор јабана.
 ене баихо хенҗи
 утер түрбең хадалбатҗа! гежи
 менен үгеі дудана белеі-л-да.

9615 зајана шара хєијі

хадолѣжні абоба,
метер гесең біјөре:

елібеңде ерең һайһаң тәһиҗи
хадалғажы јабаҳода,
сарил саған хошутай, 9620
самсал жіхе ұрбүтеі
маңғад хұғшиң ахаиң езї.

орои-ханаи дунда-ло —
гагса jiхе нудутои,
бошо-ханаи дунда-ло — 9625

гагсахаң шүдүтсi,
һамаһахаң хүхең гөшi,
миңгаң алда —
миҗаң сабаң хедербеi
бағалдажи дележи 9630
гүилдежи jireбе.

ајаңгајІн јадаба.
ајаңгајІн јадходā
хаңгаі хара һомојјі-ла
һұха-л татаң аболсаба. 9635

онон дѣрен уншаба-л —
улаң дүлүі гарабаба,
хүбші дѣрен хебшібе —
хүхө-л дүлүі гарбаба.
— амор жіхе голін-да 9640

хаха бала тударай,
атхал себег семегін-дә
хуха бала тударай!
убуһонін үзүрер
үреидежі унабайше,
хулоһані үзүрер —
хубалдажі хайше!

ене езіде дарогдахо-хадам
уіхен таһа ошбӯроиш!

9650 дарохалаң зајатаі-хадам
 ўбуһунō ўзўрер
 ўреідежі жіреі,
 хулуһана ўзўрер
 хубахажі жіреі! гежі

9655 буҳу дєрен унаса
 булхаісара татаба,
 зеңең дєрен унаса
 зелхеісере татажі
 харобажі ороҳобо —

9660 хаңдабаің һомо-ло
 хараажі арілоба,
 буғаіні буҳу-ла
 бурјажі арілоба.
 амар жіхе голін-да

9665 хаха бала тудаба,
 атхал севең семебеін-да
 хуха бала тудаба.
 ўбуһонін ўзўрер
 ўреідежі унабаба,

9670 хулуһанін ўзўрер
 хубахажі унабаба.
 хулуһана ўзўрһе
 холболдожі бодобо-л,
 ўбуһунō ўзўрһе

9675 ебедежі бодобо-л.
 миңгаң-хані алда
 миґаң сабаң хедербеіјі
 јаңјаңсара намнаба.
 — уһең толбоін уіресе,

9680 јаһаң толобоін јаіраса,
 хезе-шејі бехең һалараі
 аморбаіһ хаһалараі,
 атхал семебеін хухулараі

ўбуһоні ўзўрер
 ўреідежі орҳіше, 9685
 хулаһані ўзўрер
 хубахажі орҳіше! гежі
 наманана белеі-л-да.
 Абаі Гесер хубўң геші
 ајаңгаја јадаба-л. 9690
 ајаңгаја јадижі
 Хўілең Хўхе морондо
 алабҳажі аһажі
 аро-берең ураіғші
 гўілебене белеі-л-да. 9695
 гўілебежі јабохадан
 һуні-шејі хоиноһон
 хедербеің дўхаң јаңјаңба,
 ўдер-шејі хоиноһон
 хедергеің дўхаң јаңјанажі ул- 9700
 дебе.

ајаңгајін јадад-ла
 шолўң хара хабсағаі
 тодхожі ўбод-ло
 садо біједен харобо-л-да.
 хојор севең сўдхеде 9705
 шолўң хара хабсағаіјі
 сўмо соҳоң гаширбе-л.
 хабхагшалаң атхоба —
 хухара балара соҳожі
 хајалдажі орҳобо. 9710
 метер гесең бијере:
 — хубўң-ханаі болоһор-да
 еіме жіхеі аіжі еһе ўзебеб-да!
 еһе жіхе езіјі
 дарә-л ўгеі хўхең-да 9715
 һаһаңда хўрх-буе баіна-л-да!

морон саіхан хулубо
хубілѣажі хајаба.

алтаң шарба мороң
9720 болбоно белеі-л-дә.

бі́је́ні ху́бі́ба —
нара́ң до́ро у́дубе
Наші́ң Хуі́мар ху́буң
бодо́лдожі ошо́бо.

9725 урадаһан техережі
хатарана белеі-л-да.

ошоходо болобо —
гурбалжани гурбаң харбуи байба.
гурбан харбуиң белшир дөре

9780 үбүһөхөң үрjөг баiға гехү jүме,
хулаһахаң хутарiн баiға гехүн
jүме-дә.

тере һаіхаң бехејі
баруң-ханаі хажубар
үлү медеші боложі

9735 хатаражі гарона.
 үлє медегшөр хатаражі јабохада
 үнөхi-лє єзI-лє —

саріл сабаң толобоіто,
самсәл жіке ұрубүтө һамабаң
гәші

9740 саба̄ муңгуң хобшојо баріжі
һаіні хўнеі үрі-хада

нāшā-ла жіреіше,
hārai xūnei yuri-l-xada
сāшā-ло арілаіше! гежі

9745 х̣а̣хара̣ғу̣й та̣білдаба.
 һ̣о̣ро̣ғш̣о̣ те̣херіжі жіреддене бе-
 леі-л-дә.

јірехеден болобо —

сабаң муңгуң хобшорб
сабаң буда һамарба-л,
ула муңгуң хобшорб
ундаң сайи һамарба.

— сағалагтуй! гежі
саға мұңгүң хобшор
саїја утхаң асаражі убуңе бе-
леі-л.

одоної-ле белєі — 9755
осѣбуран хараба-л —

улаң хорохоі бісалба-л,
хүбөбөрөн хараба —
хүхү хорохоі бісалба-л.
саідамтуің голдо түрүбе — 9760
сабаң хорохоі бісалба,
хаірагтуің голдо түрө-ле —

хара хорохойн бисалба.
 бᠦᠯᠦᠳᠡᠭᠡᠨ голдо түрүбэ—
 боро хорохойн бисалба-л. 9763
 метер гэсэң бијерэ:

ајаңгаја јадаба.
осѳѳура болобо —
мүңгүң хобол хоболлоно белеі.
мүңгүң хаіхаң хоболѳрѳ 9770
амараң үжі,

алараң гароҗажи орҗобо.
гароҗажи орҗод-ло:
— һамаҗаң җамар амтатаи сайји
бусалҗажи байҗабши?
хоитә нигеи утхаише.

— шені хоіно ураі јабашиң
 јӯ ухо јумеб? гежі
 менең хурē хележі.
 баіба гехен јуме-ле. 9780

— урда х̄неі
урам̄н̄ јалаі,
хоіто х̄неі
хуб̄н̄ јалаі? гежі
9785 менең х̄р̄е хелебе-л-д̄а.
одоноі-ле бел̄еі-ле
— худубуі, н̄беі асар̄еіш-д̄а! гежі
гуілдажі баіба-ла.
худубуі, саіја̄ асеіш-д̄а! . .
9790 — јамар садхо д̄урх-бӯе х̄-
б̄умбші?
б̄друтаіјн̄ шахаш̄на̄б! гежі
б̄друтаіјн̄ асар̄жі
барулаба баіба-л-д̄а.
— намаһа̄ тенег̄ ј̄ме
9795 ене даіда дере ӯбеі ј̄ме баіба!
менең х̄р̄е Аб̄аі Гесер х̄б̄уң
хелең х̄нең баіба-л-д̄а.
— алі голоі т̄д̄оі баібат?
алі оможі худубуі баінато? гежі,
9800 һајі һанажі, һураң сураң баі-
ба-л-д̄а.
ене јіхе даідуда
ежінін болоң һ̄үрідаб,
хаң јіхе даідуда
хан̄н̄ болжі һ̄үрілбаб.
9805 аробаң гурабаң х̄анаһаң
сар̄оһатаі һамабаң баінам,
Ес̄се Малаң бабаіһаң
заһатаі-ло һамабаң баінам,
Ес̄хе-л̄ Ј̄үрең ібіһең
9810 ес̄хебертеі һамабаң баінам.
ӯлд̄уһоң јіхе х̄нде-д̄а
ӯлн̄ ӯхо һамабаң баінам,

дароһаң јіхе х̄нде-ле
дабхасаін̄ ӯхо һамабаң баінам.
— тани-л-шежі тана̄ һура-л̄ ӯбеі 9815
баінабі.
алі голі х̄б̄уң-ханаі баібат?
алі х̄алудаі х̄б̄уң баінат? гежі
менең х̄р̄е һурана бел̄еі-л-д̄а.
— нараң доро т̄үр̄об-д̄а
Нашаң Хуімор х̄б̄уң гешіб. 9820
һүделзех̄у ј̄меін-д̄а
са̄ біјед̄у т̄үр̄обі,
һ̄үм̄олзогші ј̄меін-д̄а
на̄до біјед̄у т̄үр̄об-д̄а.
аро-вер̄ең баруң-хоіто тулабада, 9825
тураг̄ јіхе шубунаі
деб̄іжі х̄урх-бӯе даідало
Алмалжің Богдо хаңхаі біхең
гех̄уі дулабі,
Алмалжің Богдо х̄анда-ло 9830
хаңхаі гежі басабаң
біхең гех̄уі дулабі.
тере һаіхаң басабаңдо
х̄үрібелжі јабабі.
метер гесең біј̄ер̄е: 9835
— худубуіда тамхаја̄ х̄сжі-л̄ ӯб̄о-
буі-ад
саі сахар̄н̄ ум̄баі! гежі
менең х̄р̄е хелебе-л-д̄а.
худубуі, даһаја̄ асеіше! гежі
менең х̄р̄е хелене-бл̄еі. 9840
мегер гесең біј̄ер̄е:
бурӯ т̄еш̄е харажі,
меш̄ібед̄ гежі һ̄еб̄ед̄-ле,
даһаң т̄еш̄е дабхоң гежі

9845 ерјед абхуиң тере хірендү,
тархін урун бідрутаіјін
хүмөрүлежің ороҳобо.
тархін уру хүмүрүлед,
мороң саіхаң хулујі
9850 баруң амаін угзарба —
ерең хасар міраба,
баруң гарар соҳобо —
можің себе тулбајі,
хі-ханаі бетү
9855 хідхежі арілоба,
хіремені барагтаі
дүлежі арілаба.
метер гесең біјере:
хараң талтаі хараілбад
9860 хаішің гежі баіхо јүмеб? гежі
ерејіжі хароба-л. —
јуһоң дүшүнөг газарто
улаң хорохоі, сабаң хорохоі бо-
ложі
бісалажі баіба-л-да.
9865 улаң јіхе дүлүң, хуху јіхе дүлүі
гаталдажі баіба-л-да.
уноҳі-ле болобо —
холхі јіхе тодоі геші
хубілажі жірежі
9870 саіјі саҳарі бусалбана белеі-л-да.
метер гесең біјере:
аморажі унаба-л,
алдолажі хебтебе-л.
теүнеһе саша-ло —
9875 хана хаңха харбуіјар
хаңхансара хатарба,
зонб зудаң харбуіјар

зуралзаса дугшулаба.
уноҳі-ле хојор маңгадхаја
јада гежі хүсебе. 9880
мордо ураі хоіноһон
соҳолдожі хатарба.
арбаң гурбаң толбоіто
Асураі Шара маңгадхаі
— ахаі, алахо газарта дахулуш, 9885
аборхо газарта дахулуш? гежі
гуілежелдең јабапа.
— Абаі Гесер хубуң-хада
одоноі-ло белеі.
амідо бурхаң баіпа баіза 9890
мані һухо мөстеіјі
оложі ухоб геһең хоінб
мані алжі шуһаі манаі уха,
міхаі манаі-шејі ідхе-буе јүме.
Абаі Гесер хубуіні 9895
хүрөрең јабаһаң хухең
үјесобб үлдех-буі-л.
терүнеһең саша-ло хүселдежі
гурбулаңда боложі
дугшулажі хатарба. 9900
— танда-хані болобо
үбуілі јіхе хуітүндө
дарах-буі даідадо
абадажі јабанам,
нажіраі јіхе халуңдо 9905
халудах-уі газарі танда олбб!
гежі
ошолдоно белеі-л-да.
хара-бара хархода
— ене јіхе мөстеде хуदүлөлдхө
баінат-да.

9910 — јамар олоң амтаң ендеш
хүдүлөжү баһа јүм-дә?

— зајамхо барүлхо хўхең-дә
үсөң амитаң
јілер хаішің гежі баріха јем?

9915 одоноі-ло белеі

— енде-хані хүдүлхо-хада
оіро-ханаі болобді! гежі
іңелдежі јабба-л-дә.

гушің гурбаң бахтірін

9920 мубуі далдаң баіба-ла.

тере јіхе хўрхең teme дөре
хўрухүде болобо —

гушің гурбаң бахтірін бололдожі
тамахалажі һуба гехүн јүме-дә.

9925 енде јўвө-хані мубуідабта? гежі,

үнөхі-ло далаң долөң толгоіто

Даңјал Шара маңгадхаі

менең хўрө хелебе.

евөң јіхе бахтірін

9930 хелелдене белеі-ле:

— ене јіхе шолўјі

хўхаң татажі абаха-дер

јахаің јахәр јадаіді! гежі,

ене јіхе шолўјі

9935 абаші хаја-хада

ўвөірші ўвөі бајаң

ене нўхеңсө-л,

уишөрші ўвөі ўвөр

ене нўхеңсө-л.

9940 адаһа ара́то хојор

ене нўхеңсө дўрең-ле —

белшіжі јабахо јүме! гежі

менең хўрө хелене белеі-л-дә.

тере хојор маңгадхаі

хојулаңда ошожі

9945

таталдажі баіба-л-дә.

јахо јахәр хүдүлвүжі

јадалдажі баіба-ла.

Абаі Гесер хўбўң геші

ополдоһоң бијөре

9950

ўрөһуң һаіхаң гарара

тере һаіхаң шолўјі

ходо татаң абаші,

тере јіхе нўхең уру

хојор маңгад ахаіја

6955

ороіт! гежі хелебе-л-дә.

хара-л јіхе темедө

хахаја өйөвүш-дә?

хўр јіхе темедө

хўңхөңлхеје өйөвүш-дә?

9960

— ўвөірші ўвөі бајаң

өнеңсө гене-хаһам!

ўхөші ўвөі ўвөр

өнеңсө гене-хаһам!

мені хўрі ітіөө ўвөі-хада

9965

өшожі шабажі харахатһаібаб!

өполдожі хараба-ла —

хўлһөһ-хана баріжі,

тере нўхе уруба

шевдевеідең орохөбо-л.

9970

арабаң гурбаң толвоіто

Асураі Шара маңгадхаі

менең хўрө хелебе-л-дә:

— ахаі, мані хаһна абадхаја

јабаб

Абаі Гесер хўбўң? гежі

9975

менең хўрө хелөһөм ўбаһа!..

арба талаја бідерјі гежі хелжі жадаһам.	мелеберең баіба-ла. тере жіхе уһанһа морб-шежі уһалба, 10010
хезе еннеһе үлехеһемді-да! хара жіхе темедө	біјере-шежі уба-л-да.
9980 хайгдхаја жірең газар! — гежі менең хўре хележі	тере жіхе түвүсүг дәре һухаи ештеі ташура
үбеі болоң баіба-да. үхерей-хані шінең	табілдажі орхбд-ло — одб-шежі ене даідо дәре 10015
үхең хара шолуба орулажі 9985 дорожі-ла орохһонһи тереһең	јў-шежі үлең үбеі барібагбі? дудажі үзхе баіна гежі
	елібеје хахалба — ерөң хеніб гарбаба,
метер гесең біјере:	маңјалаја хахалба — 10020
одоһи-ло белеі-лө — техеріне белеі-л-да	маідар шара хеніјі гароҗажі абоба.
ајаң-шаја алдабо.	гароҗажі абад-ла дудано белеі-лө.
9990 газар төше галјулжі, герехең төше гешхўлжі	ајаң-шаја алдабо — 10025 Гавұраі Нобоң дўхеі геші
јаба гешін јўме-да. газар даідо дәре-да	Шара далаиң шанадо гарашің ошб гежі
одб-шежі јў-шежі үлебе-вўі	дудано белеі-лө. јороң долбң толбоітоі 10030
9995 арілбаба баінам! гежі герехең төше гешхўлжі,	Јобсоғолдоі Шара маңгадхаітаја хојўлаңда гараші —
газар төше галјулжі јабахода болобо —	Шара далаиң шанадо үбўһохўң үрјбг, хулаһахаң хутар
талһиң сабаң херехеңде	барілдажі абад баіна. 10035
10000 ташһанма добўң тенде баіба-л тере жіхе добўң дәре	ајаң-шаја алдаба, Абаі Гесер хўбўбө
арбаң хўні теберіжі хурх-үі ажібар улаң шенўһоні	хаишің гежі дарохо белеі? јаишің гежі дарохо белеі? гежі
түгсўң тенде баіба-л. 10005 тере түгсўјі хажўда	менең хўре хелсене-л. 10040 гурабадхі һўні-ле —
хўрохўдо болобо хўитўң хара булаг геші	

- һуиң-теңхең барагта
һүрү дорон орхо гежи
хелсежи баба-ло. —
- 10045 уштанда-ло болобо
падвалін сѳхоң хібед-ле,
нолін сѳхоң хібед-ле
хојулаңда арбеин олжи узху гежи
һуба гехун јүме-л-да.
- 10050 јороң долон толбоито,
јорбон һурбаг еберте
маңгад хугион ахаја
мунхуиң хара уһаји
асарана белеі-ло.
- 10055 һуду убеі бејіјін
һудулүлең абаші,
ама убеі бејіјін
амалулаң абаші,
зуба паіра хелдежи
- 10060 Шара далаја шанадо
һуба геху јүме-л-да.
Абаі Гесер геши
— јүмеім заіхаң түідүд
енде бодо-хајам! гежи
- 10065 менең хуре хелед-ле,
маңжалаіда маідарја шара хенји
мендең һаңдаң хабшүлба.
аң-шаја алдалаі —
елифе-ле хахалад
- 10070 елибенеі ерең һаіхаң зүдхеде
ерең һаіхаң хенибе
хадалбаһаң бијере
Хуілең Хуху мориндо
алабхажі аһад-ло —
- 10075 јірху јіхе даісүји
- халу нувуда урулх-буі-л
менең хуре хелеһең бијере
аро-берең зүн-хані хоішдо-ло
одоң бетү зуралүлаң арілаба,
ошоң бетү һүрелүлең арілба. 10080
үдершиң газарто хурхеде
һухаі ештеі ташүрар
морі соххом гехуде
јүхең-ханаі убеі балаі баба-л-да.
— тарахаја хатаһу! 10085
еіме тараха абаша-ло јабаңхар
таһа сабшаң унабахад херегтеі-
лең јүме! —
мордо-шеји зобдохом-хајам,
бијеје-шеји зобдохам-хајам! гежи
техеріжи хатарба-л — 10090
талимиң сабаң херте,
ташибанма добунда
јирелсене белеі-л-да —
һухаі һ-ештеі ташүрин
түгеуг дере баба-ло. 10095
золтоі ураигштаі јабахо-хадам
нифе-шеји јүме јаба-л убеі
мина мені баіба гежи
бајарлажи абаші —
хатаражі орхобо. 10100
һорогшо техержи —
холо баіһаң јүмеји
оіро болбон хатарбаба,
хојор баіһаң јалбаји
нибедхежи хатараба-л. 10105
метер гесең бијере:
Шара Бүрүң далаіјаһаң
һаша-ло болобо —

- маңгад хугшоң ахаі геші
10110 Габураі Нобоң дүхеітеје
хошү холбоң зуғалажі јаба-л-да
Абаі Гесер хубүні
хара хараһаң біјере:
— үдеіјіһең абаң
10115 түдеі болсо түлбөһең атхаші!
Абаі Гесер хубүңтеје һуба-хада
јүтсі-шејі һүхо белеіб! гежі
менең хуре хележі
Абаі-л Гесер хубүңде
10120 шамаі-хані сохо сохонор абаши
адаһаң ідең хојорін
харулажі јабахамні.
хуһаң јіхе гулдара
сохолдожі јабоба.
10125 золболдоно белеі-ло.
Абаі Гесер хубү-мні
намаја тоші јіре гежі,
хара баја наһаңда
һлеһең зорі белеі!
10130 халуң јіхе шуһаңда
хамто-л болһоң біје-блеі-л!
одоһоі-ло белеі —
Абаі Гесер хубүң-да
аі гехү белеі-ло
10135 ене түідхең түредхең хојорб
хана-ло абадһаш? —
— јабагтуі! енде-хані
аду іде хархо газарта
һана-хані абадһом! гежі
10140 түлдаһа белеі-л-да.
абадано белеі-л-да —
тамшің сабаң таладо
аро-берең зүң-хані ураігһан
абадано белеі-л-да.
тамшің сабаң таладо 10145
гурбалжанаі гурбаң харбуі баі-
ба-л-да.
гурбаң харабуің белшірте
арабаң - хані хүні теберіжі
хүрх-үі
ажібар улаң шенүһең-да
урајажі баіба-л-да. 10150
тере јіхе шенүһоңдо
зүң-урда тулбада
маңгад хугшоң ахаја
— хүнеіхиде хүртеһең,
хүртеһеңде шамарлаһаң хүхен 10155
ене шенүһо һ-одо
ујін-ханаі үјіде-ле,
бејің-ханаі бејіде
хүдүло үбеі гозоіжі баіхо јүме!
гозоілбожі баілбаһаң біјере 10160
јірең боробуі хадаһар
јібте-л барің хадаба,
далаң боробуі хадаһар
дабахор барің хадана белеі-л-да.
јірең табаң шорубар 10165
ершілежі хадажі хајаба.
адо біједен тодобо-л
түмөр хара бошхіјі
тодолдожі ороһобо —
сежі біједен хадхоба 10170
мохб хотобуі хадхоба.
ене-хані маңгадхаің
міханаһа болобо
һізете зүхо міхаіјі —

10175 ере хўхең јіре-хада
отоложі хаятгаіг!
хаја-л ўбеі-хада-да
ененеі заңғар заңнулхо,
енені хулар хуларулхо!
10180 езі хўхең јіре-хада
ене-хані хаішарам
ене маңғад ахаің міханһа
нікте зухо міхајі
хаішілажі хаяхо-да!
10185 хаја-л ўбеі-хада-да
енні заңғар заңнулхо,
енені хулар хуларулхо! гежі,
тере јіхе шенуһоні
ебер біједен зураба-л-да.
10190 алаг ерең сароһаі
зурахажі баілабано белеі-л-да.
ене јіхе маңғадхаім
ујің-ханаі ујіде,
бејің-ханаі бејіде
10195 бехең-ханаі ўхереіш!
утаһанаі шінең
улаң голдб торожі
улажі соҳожі баібараі
одоһоі-ло белеі
10200 — ерје голоһоң емеің
јабадал еіме! —
јабјі! гежі тулдана белеі-л-да.
тере јіхе гурбалжані харбууң
зўң-урда белшіртен
10205 алта мунғуң улаһаң
урабаһаң јуме-ле.

тере јіхе улаһаңда
абадано белеі-л-да.
абадажі — ерје голоһоң еме геші
ене одо баіхо јуме! 10210
гозоілбожі баілабад
јірең боробуі хадаһар,
дбшон-хані болобо —
газарта-шејі хўрбе-л ўбеі,
дбшін-шејі болобо-л-да 10215
гешўһеңде-шејі хўрбе-буі
хадалдана белеі-л-да.
— баггаі енде еіжі зоһолбојо
хана! гежі
хадалдажі баіба-л-да.
— Абай Гесер хубўң, јалаім? 10220
алахо-хада гагста соҳод алхаш-
һабаб,
абархо-хада памаі јўнде еіжі
зоббхожі орххошһеб?
хелең хўһең баіба-да.
ереје голоһоң езің хулі еіме јуме! 10225
одоһоі-ло белеі
маңғад хўгшоң ахаідо
дураһаң брбшхің¹ арба еіме
гурабаң себең һарадо
еіжі-ле халаңсајуш гарбад-ла 10230
абадахаб шамаја! гежі
іһең надаң баібад хадано бе-
леі-л-да.
јірең борбуі хадаһар
јібте барің хадоба,
далаң борбуі хадаһар 10235

¹ утуғунсі.

- дабхор барің хадоба,
жірең табаң шорубарап
ерјүлежі орџобо —
ене жіхе улаһам
- 10240 хезеің-ханаі хұраіларайи!
бехең-ханаі еме-мні
хезе хсбте, хетүің жарџалда
бе үхерсіш!
- 10245 утаһані шінең улаң голдо торожі
улажі соџожі бајбараі-л-да!
метер гесең біјері:
мохо хотобуі гарбаба —
сежі дерен хадхоба,
- 10250 ере хұхең жірхеді
сахұраі шінең махаіжі
ене жіхе бопходом
отоложі хаятџаі!
хаја-л үбсі-хада —
- 10255 енені заңғар заңпұлхо,
енені хулар хулалулаң баіхо!
езі хұхең јаба-л-хада
ене смеің міханџа
нірте зүхо міхаіжі
- 10260 ене жіхе хаіпһарам
хаішалажі хаятџаіг!
хаја-л үбсі хұхең
ененеі заңғар заңпұлхо,
енені хулар хулалулхо!
- 10265 метер гесең біјері:
тере жіхе улаһана
урда біједен зураба
алаг ерең сароһаі
зуралдажі орџобо.
- еніі хаіралажі гароһаң хұхең 10270
еніі хулар хулалулхо!
метер гесең біјері:
— дароші үбсі јүмеді
һајі муно дараб-да,
даілші үбсі јүменіі 10275
һајі муно даілабі!
геһең біјері
герехең теһе гешхұлбе,
газар теһе гаібулана белсі-ло.
- герхең дері жірхеді 10280
одоһоі-ло белсі-ло
Ошор Богдо хубұң геші
алта-л муңғуң шабабарар
харолдаһаң біјері
бабаі мені жірбү гежі, 10285
гуің хараің гараһі,
хүрің шолуң хүрејі
хүңхенсере һебе-л-да,
хара шолуң халабаі
хаңхансара һежі тодолдожі 10290
есебејі булабаһа белсі-л-да.
метер гесең біјері:
есебејі болобо
мороң саіхаң хулүјін
белір муңғуң сербеде 10295
ујалдажі орџод-ло,
есебејі гуіжі жіржі
баруң ула һубаһан
һубадажі урвожі —
алта муңғуң хсреңсі одо 10300
алхолдажі хутолжі
оролдоһо белсі.

- Саңха Гохон дұхсі геші
ііең надаң һуба-ла:
10305 — ене-хана амидуја
хавһа олбб гежі
һубадажі јабабші? гежі
хелең хуіең һуба-л-да.
одоноі-ло белеі —
10310 — ібі ібі генелбі
ібітеіхең хухең геші
ехе-л таіболар теңгеі-ле,
бабаітаіхаң хуңхең геші
бајаң таіболар теңсі јуме-л!
10315 Ошор Богдо хубуііи
менең хуре хележі
ііең надаң баіһаііи тереһең
гелсі. —
ере муңгуң остолдо
іделтеің һаіжі табіба,
10320 ула муңгуң остолдо
уңдаң саіжі табіба.
далаң золуң ідеһе
дабхор золуіи табіжі
ідележі зуһалажі
10325 һуба геху јуме-ле.
хара жіхе уһаң дере
урмо баілбаң зуһалба,
хабтаһаіхаң шолуң дере
пофб урбулаң зуһалаба.
10330 урдапаі баіһаң јумеііі
удаң татаң зуһалаба,
ертенсі баіһаң јумеііі
сблӯлежі зуһалаба.
боро хоног шара намші боло-
бо-л-да.
- обо золуң орондо 10335
оролсоно белеі-л-да.
халуң золуң хадунһада орожі
харајаң бурајаң ноірнобо.
булбаң золуң будунһада орожі
бурјаса харјаса ноірноһонһи 10340
тереһең гелеі.
убулони удеің шарба нарані
уролујо бултаіжі уролујо удудо
бодолдоно белеі-ло.
һурахаң гарахаң хојорб 10345
бонһо болхо уһаран
зелемежің абота.
ерең муңгуң остолдо
ідең саіја табулба,
улаң муңгуң остолдо 10350
уидаң саіја табулба.
іделеһе зуһалана белеі-ле.
табаң себең јилду-ло
һулде даідуја ерјеху гежі га-
рад-ла
болб баіһам! гежі 10355
менең хуре хелене-л.
табаң себең јілхең болб баі-
на-л-да.
газар даіда дере-да
һіфе-шежі бонһуі улең увеі барі-
баб-да.
Атаі Улаң теңгеріһеші 10360
аімһатаі берхе јуме баіһа-л!..
хелең хуіең зуһалба-л.
Атаің Улаң теңгері
ундурто баіжі хајахоһаң хоішо

- 10365 ехеће-ле гарохаһаң хоішо
 ходо даінда јабобаб-да! гежі
 зуґалаба баіба-ла.
 саіјаһаң бодоно баіба-ло.
 ураі-хада бі танаі
- 10370 јоро хұруһуң ібітеі,
 дала хұруһуң бабаігаі-ханаібі.
 тере-хані хојортб
 аіпілажі ошхомпі.
 хұбұтеі беді гежі ханаг-да?
- 10375 хұбұ үбеі беді гежі ханжі һуһу?
 гежі
 іһең падаң баіба-ла.
 менең хұрө хележі
 ехе есе хојортб
 бі танаі ошхом гежі гаралдажі
- 10380 ошолдоно белсі-л-да.
 ехе есе хојорін
 медеш үбеі хуһаң-ханаі заңғара
 һуґа гехен јүме-ле.
 орохожі — ене ере еме хојор
- 10385 намаіжі таһахо јүмү?
 үбеі јүмү? гежі
 оролдожі һуґа-ла.
 алі голоі хұбұмші? гежі
 есбен һураң сураң баіба-л-да
- 10390 арс-берен зүхең те
 тұруһең гароһаң хұхем-да! гежі
 Абаі Гесер хұбұң
 һуґа гехең јүме.
 алі халұдаі хұбұмші? гежі
- 10395 һураң сураң һуґа-ла
 тіже-ле һуґадан —
 Ошор Богдо хұбұң —
- бабаі манаі
 бабаі ібі хојортојб
 јүбе хелсе хұмеб гежі, 10400
 Ошор Богдо хұбұң
 ошолдожі орб-ло
 шаңнажі баіба-ло.
 — зүһсі зүтту
 зүһсі холо даідадо 10405
 нараң доро тұрб-да,
 Нараң Герел хані-ло
 Паниң Хуімор хұбұң гешіб? гежі
 хелең хұһең баіна-ла.
 тіхеде болобо мүнб-ле есе 10410
 — Нараң Герел хані хұбұң
 баіһаң јүмүш? гежі
 һураң сураң баіба-л-да.
 бабаһи херхең арха ужі баіна?
 гежі
 һуралдажі һуна-ла. 10415
 һураң сураң баіхадан
 — бабаі манаі геспелбі
 мүнб шамалар баріл-да-хада
 хајаха-ло баінам гежі
 шоболожі һуна-ло. 10420
 — мені-хані болобо
 јоро хұруһоң хоішо гароһаң ху-
 бұң
 намаі мүнб јүнде хајах-вүі-һем!
 гежі
 менең хұрө хелебе-л.
 Абаі Гесер хұбұң танаі 10425
 хана ошбб гежі
 һураң сураң һуна-ла.
 — ураі һүте хелсе белсі-л-да —

- мориң-ханаі боложі
10430 јороң долоң толбоітоі
Јобсоболдоі ІШара маңгадхаідо
баіна гежі хелсе-блсі.
тіһер нібте-шејі үзе-буіб.
тенде мориң болжі јабау јабау?
гежі
- 10435 менең хўре хележі
һуға гехен јўме-ле.
— аһі-хані хўбўд шені
херхен шамаја іделўлең
зубалулаң баігшаб? гежі
- 10440 менең хўре һураба-л-да.
— Ошор Богдо хўбў-мні
ороҳо-л ўеі харахо јўме.
ўдурте гураба ерејежі јірехе
јўме-л.
һўбў-хані хўбўшін
- 10445 нібенін-хада намалара јўме.
Ошор Богдо хўбўні
ўбў-хада асаражі ўбўлам-да,
ўбў ўеі-хадан јў-шејі медхе-буі
јўме.
хелең хўнең һуна-л-да.
- 10450 метер гесең біјсере:
тамаха нібсі татеіш! гежі
садхаң муңгуң даһаңда
хармаі улаң тамаҳіјі
утхалдажі ўбўно.
- 10455 даһаіјін барад-ло —
уру ьдон сруљежі һужі
шіцелене белеі-лө.
— Абаі Гесер хўбўні
даһашиг јўмеб? гежі
- менең хўре хелебе-л-да. 10460
тіхеде-ле болобо —
Ошор Богдо хўбўң
бабаі, бабаі генем — гежі
менең хўре хелебе-л —
гарбоһаң хўбўһи бешў? гежі 10465
менең хўре хелебе.
— хўбўд, хўбўд, генем
јўмеде-ле мартулажі ошб-хада
медехет-да!
зуң арба наіма хўружі ошоб! 10470
гежі
менең хўре хелебе.
— хўдеі болсо јабажі јірежі
хабўра ошобші? гежі һајі һе-
режі
һураң сураң һуба-ла.
— ўдўхўһоң абад ўтулсорб 10475
дайнара алалда баінам, бабаі,
гежі
менең хўре хелебе-л-да.
унтхо-шсјі ноірхоң ўеі јабаб-да,
ідхе-шејі холоі ўеі јабаб-да!
хара-шејі баадам 10480
һамбаім асаржі ўвўһонһи
аһі-ханаі хўбўд-шсн
шамаја хари хара талба баіна.
— Ошор Богдуің гара ўеі-хада
намашаг-ла хўні 10485
јабаһанін-шејі адаі,
ўеіһ-шејі адаі-л.
Ошор Богдо хўбў-мні
ороҳо ўеі баіба-да —
ајаң-шаја алдаба — 10490

- гароџаһаң хубўнѣ туһаі
меде ўбеі баібаб-да —
ўрўбуһең ашаја туһаі ўзеб-да!
гежі
менең хўрѣ хележі,
10495 ўрўбуһең ашда гомодб-л ўбеі
баінаббі.
- Абаі Гесер хубўјі
ўргхўде-шејі ўрббһем,
гаргхада-шејі гарбһаһам —
ўбуһўхең ўрјбгтб хебтеһең бі-
је-мні!
- 10500 Абаі Гесер хубўні ере болжі
морбб борбббб гехеһең хоішо-ло
хаіўң зблўң хадўшһан дѣре ун-
таһам,
булбаң зблўң будўшһада унта-
һам!
убўһохбң ўрјбгтб-лб хебтеһең
біје!
- 10505 јіхе саџаң гбронсоін
бјбргтб-лб орходб
јіхеі бажар бажарлаһам.
терѣнеһе хоішо
Абаі Гесер хубўні
- 10510 мухаң борбббб гехеһең хоішо
ере болхоһбң хоішо,
Ошор Богдуің гароһанһа хоішо
Абаі Гесер хубўјі
ўзехем-шејі ўсбхўң.
- 10515 Галта Улаң теңгерің
Гавўраі Новбң дўхеіде
гарохаһан хоішо-ло
ўзе-шејі ўбеіб гежі
- һуба гехен јўме-ле.
јоро хўрўһең ібі-ле 10520
менең хўрѣ хелебе-л-да.
Гавўраі Новбң дўхеіјі
булабахадан болобо
јўһбң ўдўр, јўһўң һўні
ходо һогтў баіба-бўаі-һамші! 10525
гежі
- менең хўрѣ хелебе-л.
терѣнеһе һўлде-ле —
хорім харулхаһаң хоішо-ло
Ошор Богдо хубўнде
тура баріжі баіхадан 10530
ўзе ўбеі хана хебтеһең јўмебі?
терѣнеһе хоішһін-да
морің болб гехўін дулаһам,
терѣнеһең хоішо
јў-шејі дула ўбеіб-да! гежі 10535
јоро хўрўһўң ібі
һуба гехен јўме.
— бері шені шамаја
херхең іделўлжі байгшаһам
мені морің болхоһб хоішо? гежі 10540
һураң сураң баіба-л-да.
Саңхаң Гохбң дўхеің
еннеһе ўртаі берхе тўрбең-ха-
дан,
хблбі-хоші ўрб-л ўбеі-хадан
јўбѣре тўлжі һуба гежі һанабші? 10545
бері мені — генелбі —
ўлдбд-шејі һўхадам
медежі асараң ўхб јўме-л,
дарад-шејі һуба-хадам
медѣд хубсалўлад һўхо јўме-л. 10550

- хуң-хада боло-ло —
удужі јабахода
оріјо хушөр олохо јуме,
утолжі ошходо
10555 уріје хушөр һухо јуме баіна-л.
асарһаң-шејі беріде
нібе гомодо-буіб,
гарбоһаң-шејі хубўнде
нібе гомоібо-буіб!
10560 урвуһең-шејі аһанатта
гомоібо-буіб!
ураінін бағтаі һенегтсі јабахода
хојор гсрте ошојі
ідележі баібаһам.
10565 јў-шејі јалахаја болоходо
— сие шені турајі
нібе булаңјін сжілед хебтегшеб.
— та јіхе гомодолтоі баіна гежі
јіре-хамнаіб.
10570 мсн-хані ўбеіде
хуң іделлеһең јумў,
ўвеі јумў? ге-хамнаіб
— беріде-шејі гомоібо-буіб
- аһіда-шејі гомоібо буіб,
гарбоһаң нікте ўрде-шејі 10575
гомоібо-буіб.
— есебе хўјі гомоіло-ло боло-
хада
Һумор ула шірвеху јуме гсхуі
дулаһам,
ехе хўјі гомоіло болходо
Һуң далаі шірвехе-л гсхуі дула- 10580
һам.
бабаі ібі хојорто
бајарлажі харіхам-да.
бајаң сағаң тўхе худура
хелехежі харіхам-да.
бабаім бајартаі јабаһаң хоіно 10585
мсн гурабаң хубўң
мсн заңғар хар-буібі?
бабаі ібі хојор
бајартаі һаің баіјіт-да!
бі танаі хархам-да! гежі 10590
газа теһе гарона белсі-л-да.
ўлівер захадба.

